

"Як написати дієвий аналітичний документ у галузі державної політики" – це посібник, метою якого є надання практичної допомоги радникам з державної політики впродовж усього процесу планування, написання й опублікування аналітичних документів. Аналіз і концептуальні ідеї, запропоновані в цьому посібнику, базуються на баченні аналітичного документа як потужного комунікаційного інструмента в колі державної політики. Власне, посібник не лише детально розглядає суть самого аналітичного документа, але й зосереджується на його змісті й ролі в колі політики. Для початківців цей посібник буде корисною відправною точкою, щоб стати професійними авторами аналітичних документів; для досвідчених радників з державної політики – слушною нагодою розглянути різноманітні підходи до написання аналітичних документів, щоб далі вдосконалювати свої професійні навички.

Для того, щоб надати вам дієву допомогу в написанні аналітичних документів, цей посібник пропонує багато інтерактивних і зручних для користувача прийомів, як, скажімо, контрольні списки для написання і планування після кожного важливого розділу та винесені на поля основні концептуальні ідеї. Окрім цього, посібник дає багато можливостей розглянути різноманітні підходи до аналітичних досліджень, які використовують різні автори, пропонуючи проаналізувати опубліковані аналітичні документи.

Хоч посібник розроблено передусім для цілей самоосвіти, його також можна використовувати як навчальний матеріал для аудиторних занять з написання аналітичних документів. Отже, ми сподіваємося, що цей посібник стане вагомим внеском у розвиток кола фахівців з державної політики в країнах Центральної та Східної Європи.

Як написати дієвий аналітичний документ у галузі державної політики

Практичний посібник для радників з державної політики у Центральній та Східній Європі

Еойн Янг та Ліза Куїнн

Документи ЛГІ

**Як написати дієвий аналітичний
документ у галузі
державної політики**

Writing Effective Public Policy Papers

*A Guide for Policy Advisers
in Central and Eastern Europe*

Eoin Young and Lisa Quinn

Ініціатива реформування місцевого самоврядування і державних послуг

Інститут відкритого суспільства

Як написати дієвий аналітичний документ у галузі державної політики

*Практичний посібник для радників
з державної політики
у Центральній і Східній Європі*

Еойн Янг і Ліза Куїнн

Київ
Видавництво "К.І.С."
2003

УДК 32:351:328. 24

Еойн Янг і Ліза Куїнн. Як написати дієвий аналітичний документ у галузі державної політики: Практичний посібник для радників з державної політики у Центральній і Східній Європі / Пер. з англ. С.Соколик. Наук. ред. пер. О. Кілієвич. – К.:“К.І.С.”, 2003. – 120 с.

ISBN 963 9419 39 7 (англ.)

ISBN 966-8039-27-0 (укр.)

Книга є практичним посібником для написання різноманітних аналітичних документів – доповідей, аналітичних записок, як у сфері дослідження державної політики, так і в області аналізу і вироблення політики. Це видання представляє нову прикладну науку – науку про державну політику. Показана її відмінність від політології, охарактеризовано коло причетних до державної політики і процес вироблення політики.

Книга буде корисною для досвідчених фахівців – службовців, відповідальних за вироблення різних напрямків державної політики, радників, експертів і консультантів у відповідній сфері, широкому колу науковців і викладачів у галузі суспільних наук, а також для початківців-практиків, студентів і аспірантів у галузі державного управління, державної політики та суміжних спеціальностей.

Переклад і публікація цього посібника українською мовою стали можливими завдяки ґранту, наданому Центру досліджень адміністративної реформи Української академії державного управління програмою Інституту відкритого суспільства – Будапешт “Ініціатива реформування місцевого самоврядування і державних послуг”.

The translation and publication of this book in the Ukrainian language was made possible through a grant provided to the Centre for the Study of Administrative Reform, Ukrainian Academy of Public Administration by the Open Society Institute – Budapest, Local Government and Public Service Reform Initiative.

© OSI/LGI, 2002

© Світлана Соколик, переклад, 2003

© Олександр Кілієвич, наукова редакція перекладу, передмова

© “К.І.С.”, дизайн, макет, 2003

ISBN 963 9419 39 7 (англ.)

ISBN 966-8039-27-0 (укр.)

Книгу можна замовити в Центрі досліджень адміністративної реформи за електронною адресою: akukulia@academy.kiev.ua

Copies of the book can be ordered from the Centre for the Study of Administrative Reform by e-mail:

З електронною версією книги можна також ознайомитися в Інтернеті на веб-сайтах:

The full version of the book is also available on the Internet at:

<http://lgi.osi.hu>

<http://www.uapa-csar.org.ua>

ПЕРЕДМОВА ДО ВИДАННЯ КНИГИ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

У читача цього видання може виникнути цілком слушне питання: чи був сенс перекладати з англійської мови книгу, одне з основних призначень якої – “вироблення умінь і навичок написання дієвих аналітичних документів для публікації *іноземною мовою* (тобто англійською)?” І в якій багаті рекомендації побудовані, власне, на мовних проблемах, що виникають у носіїв інших мов (країн Центральної та Східної Європи), коли вони беруть участь в англійськомовних навчальних програмах з аналізу політики.

Головними спонукальними мотивами при прийнятті рішення про переклад цієї роботи були такі. По-перше, в ній досить стисло викладені основні концепції нової навіть для Заходу (вже не говорячи про Україну) науки – науки про державну політику.

По-друге, книга містить багато корисних рекомендацій для написання аналітичних документів, що мають передувати ухваленню державних рішень. І ці поради потрібні всім, хто вчиться готувати подібні аналітичні матеріали, незалежно від того, рідною чи іноземною мовою. Адже вміння писати дієві аналітичні матеріали в тих форматах, які пропонуються в цій книзі, набувають особливої актуальності ще й тому, що в Україні Кабінет Міністрів вже унормував деякі з подібних документів; в рамках адміністративної реформи готуються до затвердження нові процедури вироблення й ухвалення рішень, що ґрунтуються на методології аналізу державної політики, а також зразки документів, що супроводжуватимуть ці процедури¹.

До того ж в Національній академії державного управління при Президенті України у складі спеціальності “державне управління” починаючи з 2003/04 навчального року запроваджена нова спеціалізація – “аналіз державної політики”, навчальний план якої передбачає формування вмінь і навичок готувати й писати аналітичні записки та інші документи, спрямовані на підготовку до ухвалення проектів державних рішень.

Через те, що аналіз державної політики – нові для України сфера професійної діяльності і напрямок підготовки фахівців, виникають проблеми з усталенням відповідної термінології.

Оскільки пропозиції наукового редактора перекладу щодо розв’язання дискусійних термінологічних питань вже опубліковані², нижче ми лише акцентуємо увагу читачів на найпроблемніших для перекладу термінів і понять.

1 Як приклад унормування урядом формату аналітичних документів див. Постанову Кабінету Міністрів України № 915 від 5 червня 2000 року “Про затвердження тимчасового регламенту Кабінету Міністрів України”, п.V “Порядок розроблення концептуальних засад реалізації урядової політики”.

2 Олександр Кілієвич. Усталення термінології в галузі аналізу державної політики // Актуальні проблеми державного управління, сс.52-61: 36. наук. пр./ Редкол.: С.М.Серьогін (голов. ред.) та ін. – Дніпропетровськ: Дніпровський регіональний інститут державного управління УАДУ. – Вип. 1 (7) – 248 с.
Олександр Кілієвич. Англо-український глосарій термінів і понять з аналізу державної політики та економіки. – К.: Вид-во Соломії Павличко “Основи”, 2003. – 510 с.

1. В англійській мові наявні два принципово різних значення слова “політика”:

- *Policy* – курс дій (державна політика);
- *Politics* – сфера взаємодії різних соціальних груп та індивідів, коли вони реалізують свої інтереси (політичне життя, політична діяльність, політичні питання).

Ці два значення в українській мові розрізняються за контекстом. Проте контекст не завжди дозволяє однозначно встановити, про що йдеться, коли перекладаються відповідні прикметники, наприклад, *policy analysis* та *political analysis*.

В англійській мові прикметник *political* утворено від іменника *politics*³, і тому ми його перекладаємо як *політичний*: політичний аналіз – аналіз політичних (а не економічних) аспектів, пов’язаний з існуванням різних інтересів у суспільстві.

Прикметник від *policy* такий же, як і відповідний іменник, і тому його доводиться перекладати іменником з атрибутивним значенням: аналіз політики – діяльність щодо вироблення курсу дій.

Завдяки такому підходу стає можливим розрізнити в перекладі два поняття (які обговорюються в розділі 2.3 цієї книги):

- *Political science* – політична наука, політологія;
- *Policy science* – наука про політику (державну).

2. З урахуванням вже опублікованих нами аргументів серед трьох можливих варіантів перекладу слова *public* у терміні *public policy* (державна політика, громадська політика, публічна політика) ми рекомендуємо для використання лише перший варіант – *державна*.

3. В англійській мові існують два різних за значенням терміни⁴:

- *Effectiveness* – міра досягнення проголошених цілей/завдань політики, тобто її фактичний результат;
- *Efficiency* – співвідношення між затратами на втілення курсу дій та результатом політики, тобто ціна досягнення цього результату (це так звана *технічна ефективність*, на відміну від поняття *алокативної ефективності* або *ефективності за Парето*, яке в цій книзі не обговорюється).

В українській мові дотепер через недостатню розвиненість суспільних наук ці поняття чітко не розрізнялись і позначались одним словом – *ефективність*.

Ми рекомендуємо перекладати *effectiveness* як *результативність (дієвість)*, а *efficiency* – як *ефективність*.

Відповідно перекладаються прикметники:

- *Efficient* – ефективний,
- *Effective* – результативний, дієвий.

3 Webster’s New Universal Unabridged Dictionary. – New-York: Barnes & Noble Books, 1996. – 2230 pp.

4 Це чітке розрізнення значень сформувалось в англійській мові лише останніми кількома десятиріччями внаслідок розвитку термінології суспільних наук.

4. Останнім суттєвим для цього видання термінологічним питанням є переклад поняття *policy paper* (*public policy paper*), яке є ключовим у цій книзі.

Найприйнятнішим і вже поширеним в Україні варіантом перекладу цього терміна є *аналітичний документ* (у галузі державної політики).

Зміст цього поняття й різні типи аналітичних документів обговорюються у розд. 4 книги. Залежно від конкретного формату і сфери використання *policy paper* може перекладатись також як *аналітичне дослідження, аналітична доповідь або аналітична записка*.

Вищенаведений термінологічний коментар, серед іншого, пояснює обраний нами варіант перекладу назви цієї книги.

Нижче наводиться переклад ключових термінів і понять книги:

actor	гравець; учасник
agenda setting	встановлення порядку денного
communication tool	комунікаційний інструмент
constructing policy alternatives	розроблення альтернативних варіантів політики
cost-benefit analysis	аналіз вигід і витрат
decision-making	вироблення й ухвалення рішень
designing policy; policy design	проектування політики
effectiv	дієвий; результативний
effective policy research	результативне дослідження політики
effectiveness	результативність; дієвість
efficiency	ефективність
efficient	ефективний
evaluation process	процес оцінювання
policy	політика (курс дій)
policy analysis	аналіз [державної] політики
policy analyst	аналітик політики
policy cycle	цикл політики
policy formulation	формулювання політики
policy implementation	впровадження політики
policy instrument	інструмент політики
policy options	варіанти політики
policy outcomes	результати політики; наслідки політики
policy output	продукт/результат політики
policy paper	аналітичний документ/довідь; аналітична записка
policy recommendations	рекомендації щодо політики
policy researcher	дослідник політики
policy science	наука про [державну] політику
policy study	дослідження політики
policy-maker	виробник політики
policy-making	вироблення політики
policy-making community	коло виробників політики
political	політичний

political science	політологія
politics	політика (взаємодія інтересів); політична діяльність; політичне життя
problem description	опис проблеми
public	державний; суспільний; публічний
public policy	державна політика
public policy adviser	радник з державної політики
public policy community	коло державної політики
public policy paper	аналітичний документ у галузі аналізу державної політики
public policy research	дослідження з державної політики
stakeholder	стейкхолдер
think tank	аналітичний центр

Для ширшого уявлення про аналіз державної політики нижче подаємо список перекладених з англійської й оригінальних українських видань. Корисними для підготовки аналітичних документів можуть бути видання [3, 4, 7] із цього списку.

1. Браун, Пол. Посібник з аналізу державної політики / Пер. з англ. – К.: Основи, 2000. – 243 с. (M. Paul Brown. A manager's guide to policy formulation & analysis. – Canada, 2000).
2. Веймер Д. Л., Вайнінг А.Р. Аналіз політики: концепції і практика / Пер.з англ. за наук. ред. О. Кілієвича. – К.: Основи, 1998. – 654 с. (David L. Weimer, Aidan R. Vining. Policy analysis: Concepts and practice. 2nd ed. Prentice Hall, 1991).
3. Кілієвич О. І. Методичні вказівки до написання контрольних робіт і рефератів з модуля “Економічний аналіз державної політики”. – К.: Вид-во УАДУ, 2002. – 28 с.
4. Матеріали орієнтаційного семінару з аналізу політики (презентації лекцій канадських професорів Леслі Пала та Пола Брауна). – Див. додаток 1 (сс. 246-316) до книги: Аналітичні записки з розробки напрямків державної політики. Укладачі В. Романов, О. Кілієвич. – К.: Вид-во “К.І.С.”, 2002. – 320 с.
5. Пал, Леслі А. Аналіз державної політики/ Пер. з англ. – К.: Основи, 1999. – 422 с. (Leslie A. Pal. Public policy analysis. 2nd ed. – Nelson Canada, 1992).
6. Романов В., Рудик О., Брус Т. Вступ до аналізу політики: Навч. посібник. – К.: Основи, 2001. – 238 с.
7. Скотт, Грегори М. Документи з аналізу політики / Переклад з видання: Political Science Student Writer's Manual, by Gregory M. Scott, et al. – Upper Saddle River, N.J., Prentice Hall, 1998. – Chapt.13, pp. 259-278 (переклад з англ. І. Іноземцева, наук. ред. перекладу О. Кілієвич). – Див. Додаток 1 (сс. 215-233) до книги: Розробка державної політики. Аналітичні записки. Укладач О. Кілієвич. – К.: Вид-во УАДУ, 2002. – 240 с.
8. Тертичка В. Державна політика: аналіз та здійснення в Україні: Моногр. – К.: Вид-во Соломії Павличко “Основи”, 2002. – 750 с.

*Олександр Кілієвич,
Світлана Соколик*

ПЕРЕДМОВА

Останніми роками програма “Ініціатива реформування місцевого самоврядування і державних послуг” (LGI) Інституту відкритого суспільства в Будапешті почала поступово переходити до нових форм співпраці у сфері міжнародного розвитку. Крім традиційних видів діяльності, орієнтованих на підтримку окремих заходів, надання грантів та розвиток потенціалу, ми активно займаємося проектуванням та виробленням політики. Відповідно, ми працюємо з новими партнерами, а продукти нашої діяльності також зазнали змін: LGI замовляє більше аналітичних документів, надає гранти членам нашої професійної мережі для виконання порівняльних і прикладних аналітичних досліджень, ми співпрацюємо з міжнародними організаціями у сфері формулювання політики та здійснення навчання.

У Центральній і Східній Європі ми стикаємося зі специфічними проблемами: англійська є другою мовою для наших партнерів і цільової групи виробників політики, але її широко застосовують як спільний засіб для спілкування. Ті, хто готують аналітичні документи, дуже часто мають представляти свої ідеї як рідною мовою, так і англійською, коли спілкуються з іноземними інвесторами, донорами та радниками.

Мета цього посібника – надати допомогу для написання аналітичних документів. Цей посібник можна також використовувати як довідник. Але, оскільки його побудовано на численних публікаціях з дослідження політики, написання й опублікування аналітичних документів, він може також бути основою для навчальних курсів з написання аналітичних документів.

Ми сподіваємося, що ця публікація стане корисною для аналітиків політики та фахівців з прикладних і теоретичних досліджень. Як для LGI, так і для потенційних бенефіціаріїв наших проектів, надзвичайно важливо покращувати якість майбутніх публікацій. Дослідження, доповіді, статті та книги мають бути представлені у формі, що є однаково прийнятною і для кола виробників політики, і для цільової аудиторії радників з державної політики.

Ця публікація добре вписується в програму LGI “Ініціатива досліджень державної політики”, яку було створено для допомоги аналітичним центрам і виробникам політики в регіоні Центральної та Східної Європи. Програма дає поради з менеджменту та професійну підтримку новоствореним аналітичним інститутам. Ми сподіваємося, що цей посібник з написання аналітичних документів допоможе цим аналітичним центрам, як і іншим нашим партнерам, а також буде корисним нашим колегам у будь-якій сфері політики в регіоні.

LGI висловлює велику вдячність *Еойну Янгу та Лізі Куїнн* за відмінну роботу з написання й редагування цієї публікації. Ми також дякуємо за професійні поради і коментарі, що їх надавали *Хосе де Баррос, Петра Ковач, Петер Радо* і *Віола Зентаї* під час підготовки посібника. Свій внесок у підготовку цієї публікації також зробила попередня робота *Шаролти Кереші та Еви Фігдер*.

Габор Петері,
директор дослідницьких програм, LGI

ПОДЯКИ

Головним при підготовці цього посібника було вивчення кола державної політики в Центральній і Східній Європі та суті аналітичних документів. Отже, автори хочуть висловити подяку тим працівникам LGI, які щедро віддавали нам свій час і допомагали формувати структуру та зміст цієї публікації, а саме: Ґабору Петері, Петрі Ковач, Хосе де Барросу, Віолі Зентаї та Тому Бассу. Ми хочемо подякувати Світовому Банку за дозвіл використати в цій публікації уривки з аналітичних документів як приклади для аналізу. Нарешті, ми вдячні Юдіт Ковач за розроблення дизайну і макета цієї книги.

Якщо в читачів є коментарі чи відгуки про цю книгу, просимо звертатися до нас за електронними адресами: eoip@bos.org.yu або lisa@bos.org.yu

Автори: Еойн Янг і Ліза Куїнн

*Центр академічного та професійного розвитку
Белградська відкрита школа*

ЗМІСТ

1	Вступ	1
2	Коло державної політики	5
2.1	Визначення державної політики	5
2.2	Хто належить до кола державної політики	6
2.3	Від політології до науки про державну політику	8
2.4	Наука про державну політику як прикладна дисципліна	10
3	Процес вироблення політики	12
3.1	Цикл політики	12
3.2	Роль аналітичного документа в процесі вироблення політики	16
3.3	Поширення ваших ідей щодо політики	17
4	Аналітичний документ: загальний огляд	19
4.1	Різні типи аналітичних документів: дослідження політики та аналіз політики	21
5	Аналітичний документ: структурні й текстуальні елементи	24
5.1	Складання начерку аналітичного документа	25
5.2	Назва	26
5.3	Зміст	29
5.3.1	Список таблиць і (або) рисунків	32
5.4	Анотація або резюме	33
5.5	Вступ	39
5.6	Опис проблеми	44
5.6.1	Як побудувати опис проблеми: структура й аргументація	45
5.6.2	Як побудувати опис проблеми: текст і аргументація	52
5.7	Варіанти політики	62
5.7.1	Як розробити варіанти політики: структура й аргументація	63
5.7.2	Як розробити варіанти політики: текст і аргументація	72

5.8	Висновки та рекомендації	75
5.9	Примітки	82
5.10	Бібліографія	84
5.11	Додатки	86
5.12	Алфавітний покажчик	88
6	Як опублікувати ваш аналітичний документ.	90
6.1	Як дотримати вимог конкретного видавця	90
6.2	Як підготувати рукопис до подання	91
6.3	Як подати ваш рукопис до видавництва.	98
6.4	Як працювати з редактором при підготовці до публікації	99
7	Кінцеві зауваження	101
Додатки		
	Додаток А: Зразки розділів “Вступ”.	102
	Додаток Б: Правила АРА (Американської асоціації психологів) щодо цитування (APA Citation Guidelines)	108
	Додаток В: Language Usage Checklist (Контрольний список для мовного редагування)	112
	Бібліографія	116
Рисунки		
	Рисунок 1.1: Загальний огляд структури посібника	2
	Рисунок 2.1: Коло державної політики з позиції радника з державної політики	7
	Рисунок 2.2: Рамки дисципліни	9
	Рисунок 3.1: Цикл політики	12
Таблиці		
	Таблиця 4.1 Відмінності між документами в галузі дослідження політики та аналізу політики	21

1 ВСТУП

Вироблення умінь і навичок написання дієвих аналітичних документів для публікації іноземною мовою вимагає не лише відмінного знання самої мови, але означає також, що вам треба увійти до кола державної політики, для якого ви пишете. Цей посібник розраховано на таких учасників кола державної політики як радники з питань державної політики, тобто й дослідників політики, й аналітиків політики. Для таких радників приналежність до кола державної політики означає чітке розуміння підходів, цілей, правил і мови цього кола, а також інструментів комунікації, які тут застосовують у процесі вироблення політики. Проте, на вашу участь у цьому колі також впливатимуть специфічні місцеві умови.

Застосовуючи такий суспільний підхід¹, цей посібник надає багато інформації про коло державної політики, процес її вироблення й аналітичні документи, але не розраховує на те, що всю викладену інформацію можна буде застосувати безпосередньо у ваших умовах. Отже, посібник може максимально сприяти вам, як автору аналітичних документів, у безперервному професійному розвитку, якщо ви визначите, як найкращим чином застосовувати інформацію, котру тут знайдете, у вашій конкретній ситуації. Спираючись на цей суспільний підхід, посібник має на меті допомогти вам:

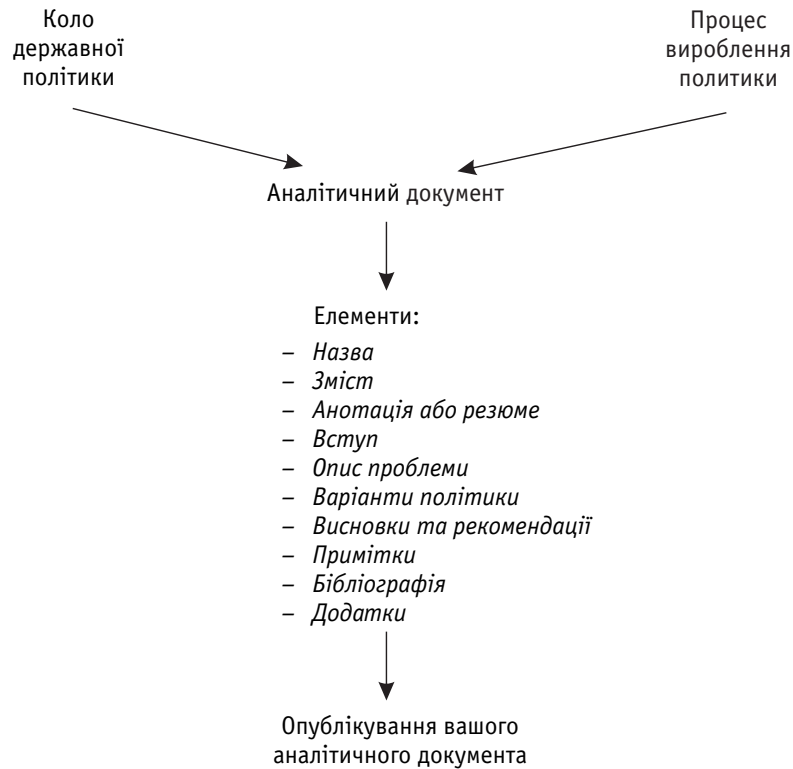
- розглянути та дослідити суть кола державної політики, до якого ви належите;
- проаналізувати роль аналітичного документа як інструмента для вироблення й ухвалення рішень у процесі вироблення політики;
- удосконалити вміння й навички розроблення структурних і текстуальних елементів аналітичного документа;
- на всіх етапах процесу написання й опублікування вашого аналітичного документу.

Автори посібника з написання дієвих аналітичних документів переходять від висвітлення питань побудови аналітичного документа як інструмента для використання колом учасників державної політики в процесі вироблення політики до детального опису основних елементів аналітичного документа, і далі – до процесу публікування таких документів. Пропонована діаграма дає уявлення про структуру посібника.

Приналежність до кола державної політики й розуміння його правил та інструментів є ключовим для написання аналітичних документів

¹ На суспільний підхід, застосований у цьому посібнику, серйозно вплинули такі роботи: Berkenkotter and Huckin (1993); Hyland (2000); Johns (1997); Miller (1984); Prior (1998); Russell (1997); and Swales (1990).

Рисунок 1.1 Загальний огляд структури посібника

Основну увагу зосереджено на аналітичних документах, розроблених у галузі дослідження політики

Стислий розгляд основної теми та підходів, обраних при розробленні посібника, може допомогти вам використати цю публікацію якнайрезультативніше. Конкретний тип аналітичного документа, на якому зосереджено основну увагу та який детально описано в цьому посібнику, – це документ, котрий розробляють у галузі дослідження політики. Цей вибір відбиває необхідність підтримати численні первинні дослідження, що їх наразі вперше проводять у регіоні Центральної та Східної Європи (ЦСЕ) в рамках науки про державну політику. Посібник розраховано передусім на дослідників політики, але він також може бути корисним для аналітиків політики; тісний взаємозв'язок між галузями дослідження й аналізу політики та порівняльне зіставлення типів аналітичних документів, розроблюваних у цих двох галузях, показано в перших розділах посібника.

Опис аналітичного документа зроблено на основі докладного аналізу опублікованих аналітичних досліджень, інтерв'ю з експертами з державної політики країн регіону та вибраних описів цього жанру. Нещодавно

опубліковані та зосереджені на проблемах регіону аналітичні документи були вибрані як приклади для аналізу для того, щоб дати глибше розуміння сучасних вимог до таких документів; посилання на них наводяться в цьому посібнику як на приклади від (i) до (v):

- (i) "Fiscal decentralization: From command to market" (Bird, Ebel and Wallich, 1995) ("Фіскальна децентралізація: від командної до ринкової економіки");
- (ii) "Open Competition, Transparency, and Impartiality in Local Government Contracting Out of Public Services" (Baar, 2001) ("Відкрита конкуренція, прозорість і неупередженість у проведенні органами місцевого самоврядування тендерів на надання послуг");
- (iii) "Between Active Appreciation, Passive Approval and Distrustful Withdrawal" (Swianiewicz, 2001) ("Між активним визнанням, пасивним схваленням і недовірливим відстороненням");
- (iv) "From the Unitary to Pluralistic: Fine-tuning Minority Policy in Romania" (Horvath and Scacco, 2001) ("Від унітарного до плюралістичного: відточування політики щодо меншин у Румунії");
- (v) "Linking Competition and Trade Policies in Central and Eastern European Countries" (Hoekman and Mavroidis, 1994) ("Узгодження конкурентної й торговельної політики в країнах Центральної та Східної Європи").

Для того, щоби мати якнайбільше користі від цього посібника, ми вам дуже рекомендуємо знайти можливість прочитати повні версії вищезгаданих публікацій.²

Глибоче розуміння ролі кожного елемента аналітичного документа, його загальних структурних і текстуальних компонентів, підходів, які інші автори використовують при написанні аналітичних документів, – все це, взяте разом, надасть вам міцну основу для написання власних досліджень. З цією метою в п'ятому розділі у виділених рамках "Аналіз опублікованих аналітичних документів" вміщено уривки п'яти опублікованих аналітичних досліджень із завданнями для аналізу. Важливо звернути увагу на те, що ці приклади наведені для висвітлення й розгляду певних питань, а не як "взірці" аналітичних документів. Фактично, враховуючи труднощі контекстуальних чинників, що супроводжують написання та публікацію кожного окремо взятого аналітичного документа, такого універсального взірця, мабуть, не може бути.

² Детальну інформацію, де і як знайти повні версії усіх п'яти вибраних прикладів в Інтернеті, пропонуємо в розділі "Бібліографія".

Базуючись на переконанні, що набуття знань і вироблення вмінь – це еволюційний і активний процес “навчання через практичну діяльність”³, ми вмістили в посібник низку контрольних списків для планування та написання.

Ці контрольні списки запитань розроблені для того, щоб допомогти вам на всіх етапах планування, написання та редагування свого аналітичного документа.

Ми сподіваємося, що цей посібник стане для вас корисним інструментом, який допоможе в процесі написання дієвих аналітичних документів, і, найголовніше, що в кінцевому результаті публікації ваших досліджень приведуть до успішних наслідків політики.

3 На ідеї автономного й базованого на практичних завданнях навчання в міжнародному англійському контексті вплинули роботи таких авторів: Breen (1987); Hutchinson and Waters (1987); Illich (1970); Knowles (1983); Nunan (1988); and Widdowson (1998).

2 КОЛО ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

Цей розділ посібника містить стислий огляд кола державної політики – тих, хто залучений до вироблення державної політики, та, власне визначення самої дисципліни. Для початківців у цій галузі він може бути елементарним вступом, досвідченим експертам з державної політики дасть нагоду обговорити основні концептуальні ідеї, якими вони керуються в своїй роботі. Врешті, причиною того, що ми винесли на самий початок розгляд кола політики, є намір допомогти вам, як авторіві, краще усвідомити ключові ідеї, принципи, цінності й умови, котрі зумовлюють зміст і форму написання аналітичних документів у цьому колі.

Розділ починається з обговорення широкого спектра визначень державної політики. Потім розглядається широке коло учасників державної політики та ролі, які вони відіграють у цьому колі. У наступному підрозділі дається огляд історії виникнення науки про державну політику як дисципліни, а наприкінці розділу зосереджується увага на тому, що робить науку про державну політику прикладною дисципліною.

2.1 Визначення державної політики

У науковій літературі з державної політики запропоновано багато визначень самого терміна, починаючи від дуже широких як, приміром, “те, що органи влади обирають робити чи не робити” (Dye, 1992 — цитовано в: Anderson, 1994, с.4), – до інших, що дають конкретніші характеристики, наприклад: “цілеспрямований курс дій, яким слідує гравець, чи група гравців, стосовно проблеми або питання, що викликає стурбованість” (Anderson, с.5). Щоб уявити картину розмаїття точок зору, представлених у цій галузі, варто виділити набір ключових понять, які містяться у широкому спектрі визначень. Згідно з Андерсоном, перелік цих ключових елементів є таким:

Державна політика:

- *повноважні дії влади*

державна політика – це дії, що їх реалізує владний орган, який має законодавчі, політичні та фінансові повноваження це робити;

Є різноманітні визначення державної політики, які містять спільні ключові елементи

- *реакція на реальні життєві потреби чи проблеми*

державна політика намагається реагувати на конкретні потреби або проблеми суспільства чи суспільних груп, напр., громадян, недержавних організацій (НДО) чи органів влади;

- *орієнтованість на досягнення цілі*

державна політика намагається досягти кількох визначених цілей у спробі розв'язати або розглянути певні проблеми чи потреби в конкретному суспільстві;

- *курс дій*

державна політика – це, як правило, не одне окреме рішення, дія чи реакція, а ретельно розроблений підхід або стратегія;

- *рішення щось робити або рішення нічого не робити*

визначена політика може привести до дій у спробі розв'язати проблему або може базуватися на переконанні, що проблему буде розв'язано в рамках поточної політики, а отже, не привести до жодних дій;

- *здійснюється одним гравцем або групою гравців*

політику може реалізовувати один представник влади чи владний орган або багато гравців;

- *обґрунтування дій*

визначена політика, як правило, містить пояснення логіки, на якій вона ґрунтується;

- *ухвалене рішення*

державна політика – це рішення, що вже ухвалене, а не намір чи обіцянка.

2.2 Хто належить до кола державної політики

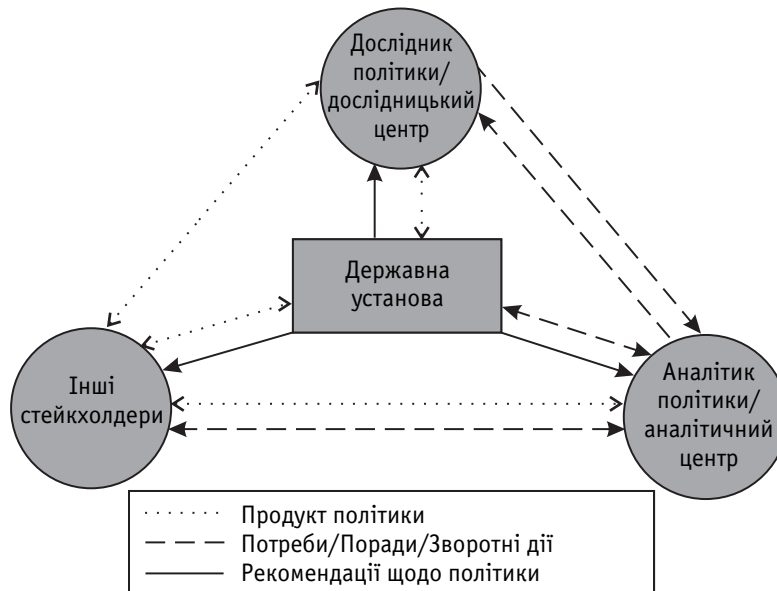
Коло державної політики – це різноманітна група стейкхолдерів

Вироблення державної політики має прямий вплив на суспільство, отже, коло людей, які беруть участь на різних етапах процесу її вироблення, як правило, є численним і різноманітним. До цього кола людей або груп, котрі мають прямий чи опосередкований інтерес до наслідків рішень щодо політики, тобто стейкхолдерів, можуть належати державні установи, радники з державної політики та широкий спектр недержавних організацій чи суспільних груп і окремі громадяни. У центрі цього кола знаходиться відповідна державна установа або установи, призначені займатися певною проблемою чи питанням. У деяких випадках аналітик політики або аналітичний центр можуть вступати в прямі дорадницькі стосунки з державною установою як клієнтом. У цьому разі

державна установа очікує від аналітика або аналітичного центру здійснення ґрунтовного дослідження проблеми та вироблення рекомендацій щодо політики, котрі потім стануть основою цього напрямку державної політики. Як правило, емпіричною базою для таких ґрунтовних досліджень є попередні дослідження цього питання, здійснені дослідницькими центрами. Хоча такі прямі стосунки між аналітиками й органами влади наразі не дуже поширені в країнах ЦСЄ, однак багато дослідників та аналітиків політики й аналітичних центрів прагнуть впливати на дискусії щодо певних проблем державної політики. Вони досягають цього завдяки опублікуванню своїх досліджень, які далі можуть оприлюднювати для ще ширшого кола державної політики через засоби масової інформації тощо.

Очевидно, що в будь-якому демократичному суспільстві всі стейкхолдери також роблять усе можливе, щоб якнайефективніше обстоювати ту альтернативу політики, котрій вони віддають перевагу, наприклад, у відповідному державному органі, серед представників інших виконавчих чи законодавчих органів або через засоби масової інформації. До таких стейкхолдерів можуть належати недержавні організації (НДО), міждержавні організації (МДО), інші радники з державної політики чи аналітичні центри, органи місцевої влади, політичні партії, суспільні групи, спілки або занепокоєні громадяни. На рисунку 2.1 представлено широке коло політики та взаємостосунки в ньому з позиції радника з державної політики.

Рисунок 2.1 Коло державної політики з позиції радника з державної політики

2.3 Від політології до науки про державну політику⁴

Пітер де Леон (Peter de Leon, 1994 – цит. в: Howlett and Ramesch, 1994, с. 18) зауважує, що “вивчення політики має довгу історію та коротке минуле: тобто, державна політика була в центрі уваги численних досліджень впродовж минулих тисячоліть, незважаючи на те, що її систематичне вивчення почалося лише кілька десятиліть тому”. Фактично тільки після Другої світової війни починається поступовий розвиток науки про державну політику на основі усвідомлення того, що на додаток до традиційної політології потрібен також глибокий аналіз і розуміння суті того, що влада дійсно робить. Цій дисципліні притаманні три провідні принципи:

Три базових принципи науки про державну політику: багатодисциплінарність, спрямованість на розв’язання проблем, нормативність

- *Багатодисциплінарність*

Наука про державну політику спирається на здобутки, дослідження і методологію суспільних наук, але з розвитком дисципліни було розроблено й власні підходи.

- *Спрямованість на розв’язання проблем*

У центрі уваги є розв’язання реальних життєвих проблем, що існують у конкретному суспільстві.

- *Нормативність*

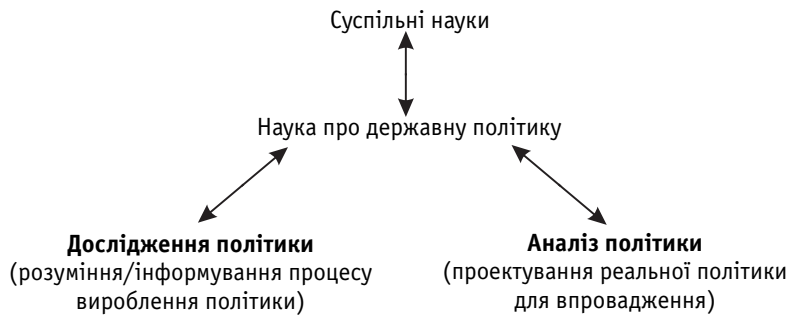
Незважаючи на те, що тенденція приписувати нормативні рамки останнім часом послаблюється, вибір серед багатьох варіантів, що його треба робити в рамках науки про державну політику, обов’язково керується цінностями та нормами.

Дві галузі науки про державну політику: дослідження політики та аналіз політики

З часом державна політика як наукова дисципліна розділилася на дві окремі галузі. Перша – дослідження політики, котра намагається зрозуміти й інформувати процес вироблення політики через проведення первинних досліджень конкретних проблем державної політики. Це, як правило, сфера інтересів груп дослідників політики або науковців. Друга галузь цієї дисципліни – аналіз політики. Ця галузь більш політично мотивована та прагне мати прямий вплив на реальні наслідки політики через проектування політики для органів влади. Аналіз політики головним чином здійснюють аналітики політики чи аналітичні центри. Наступна діаграма ілюструє рамки науки про державну політику як дисципліни.

⁴ Ці узагальнення спираються на: Howlett and Ramesch (1995).

Рисунок 2.2 Рамки дисципліни

Ці підходи й напрями науки про державну політику лише недавно були засвоєні країнами ЦСЄ в період трансформації. Отже, дисципліна перебуває в початковій стадії розвитку в цьому регіоні, і розподілення, хто що робить, як і для кого, ще не повністю визначено. Окрім цього, той факт, що ґрунтовний емпіричний аналіз рамок політики реально тільки розпочато в регіоні, означає, що більшість зробленого до цього часу було зосереджено передусім на первинних дослідженнях цих рамок, тобто у центрі уваги головним чином було дослідження політики. Однак, багато аналітичних центрів у регіоні, особливо на початку 1990-х, побудували відносини з органами влади за традиційною схемою “радник з аналізу політики – клієнт”, завдяки чому вони обстоювали політику міжнародних організацій, що їх підтримували, напр., Світового банку та Міжнародного валютного фонду (Krastev, 2001). Справді, варто пам’ятати, що в дуже політизованому світі державної політики в будь-якому регіоні чи контексті зміна політики не обов’язково базується на емпіричному аналізі. В агресивному й динамічному світі політичного життя каталізатором змін частіше виступають суто політичні мотиви, такі як виконання обіцянок передвиборної кампанії.

Наука про державну політику в країнах ЦСЄ знаходиться в стадії розвитку

Контрольний список для планування

Готуючись до написання вашого аналітичного документа, розгляньте такі запитання:

- Як би ви схарактеризували вашу поточну роботу, пов’язану з державною політикою, – як дослідження чи аналіз політики?
- Які стейкхолдери з вашого кола державної політики зацікавлені в розв’язанні проблеми політики, над якою ви працюєте?
- Кому, прямо чи опосередковано, ви хочете адресувати своє аналітичне дослідження?

2.4 Наука про державну політику як прикладна дисципліна

Серед принципів і цінностей науки про державну політику найголовнішим є прикладна суть цієї дисципліни. Два основні чинники відрізняють науку про державну політику від традиційної академічної дисципліни:

Ключовим є сполучення “проблема – розв’язок”

- *Проектування розв’язків реальних життєвих проблем*

На відміну від традиційних академічних дисциплін, які зосереджуються на нагромадженні знань групою колег-науковців, наука про державну політику мусить вивчати реальні життєві проблеми, а отже, надавати рекомендації й рамки їх застосування у конкретному суспільстві. Скажімо, недостатньо проаналізувати причини та форми безробіття в якомусь суспільстві, аби щось додати до розуміння безробіття як соціального явища; в аналітичному дослідженні ви мусите застосувати ці знання до реальної ситуації на місці, зрозумівши причини, показавши, що це є проблемою для цього суспільства, і запропонувати курс дій для розв’язання проблеми. Отже, сполучення “проблема – розв’язок” повинно займати центральне місце в цій науковій дисципліні, а це означає, що будь-який проведений аналіз мусить цим керуватися та спрямовуватися на пошук практичного, здійсненого й вичерпного результату.

Представляйте керовані цінностями аргументи на основі аналізу даних

- *Представлення керованих цінностями аргументів*

Пошук такого практичного результату вимагає не лише добре продуманого та комплексного аналізу усіх наявних даних; через те, що досліджувані питання є суспільними за своєю суттю, дослідник чи аналітик політики має також керуватися певними цінностями в своїх судженнях щодо рішення, котре, на його думку, найкраще сприяло б розв’язанню конкретної проблеми. Таким чином, пропонуючи конкретні варіанти рішень у дуже політизованому середовищі державної політики і для такого широкого загалу, експерт з державної політики повинен розуміти, що найголовнішим у його роботі і, напевно, важливішим за безпристрасний емпіризм аналізу даних є здатність переконати аудиторію в придатності своїх рекомендацій щодо політики. Іншими словами, лише презентації результатів вашого аналізу даних, мабуть, буде недостатньо для впливу на дискусію щодо певної проблеми політики, а от коли ви використаєте ці дані як доводи в комплексній і логічно послідовній аргументації своєї позиції, це дасть вашій роботі найвірогідніший шанс мати такий вплив. Майоне (Maione, 1989) прекрасно узагальнює цю ідею:

“Подібно до хірургії, вироблення політики та пропонування відповідних порад є вправами у професійній майстерності, а ми не оцінюємо виконавчу майстерність за обсягом інформації, накопиченої в голові виконавця, або за масштабами формального планування. Натомість ми оцінюємо її за такими критеріями, як вдалий вибір часу й увага до деталей; за спроможністю усвідомлювати межі можливого, творчо використовувати ці обмеження та вчитися на своїх помилках; за здатністю не показувати, що треба робити, а переконувати людей робити те, що вони знають, що має бути зроблено (с. 20)”.

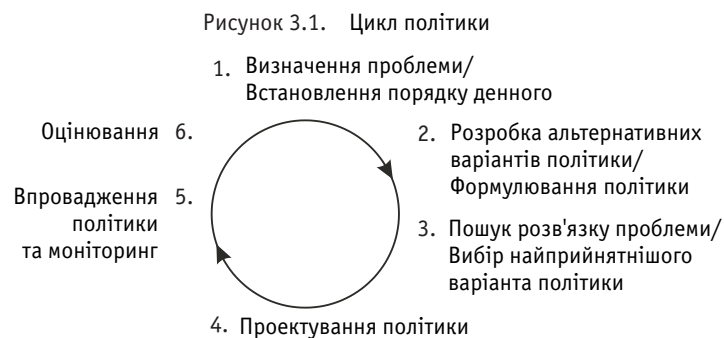
3 ПРОЦЕС ВИРОБЛЕННЯ ПОЛІТИКИ

Стисло розглянувши в другому розділі суть кола державної політики, зараз ми зосередимося на природі процесу вироблення політики та ролі комунікаційних інструментів, що застосовують у цьому процесі. Розділ починається з огляду процесу вироблення політики, або циклу політики, як його звичайно називають. Оскільки даний посібник не ставить за мету додати ще щось до вже існуючих численних і комплексних досліджень методології цієї дисципліни⁵, розділ дає лише стислий огляд циклу політики. Це допоможе вам глибше зрозуміти комунікаційний інструмент, що його зазвичай застосовують для звітування й фіксування результату такого процесу – аналітичний документ, котрий і є в центрі уваги цього посібника.

У другій частині розділу розглядаються різноманітні цілі, яким слугують аналітичні документи в процесі вироблення політики. Наприкінці розділу показано стратегічний підхід, який ви можете застосовувати, коли вирішуйте, які інші комунікаційні інструменти використати для поширення ідей і рекомендацій щодо політики серед ширшої аудиторії. Ця остання частина розділу ілюструє взаємозв'язки між аналітичним документом і цими іншими інструментами.

3.1 Цикл політики⁶

Хоч існують різні підходи до процесу вироблення політики залежно від контексту та цілі (цілей), загальноприйнята модель, яку наводять у підручниках з державної політики, називається циклом політики (див. Рисунок 3.1).

⁵ Таких науковців як Anderson (1994); Bardach (1996); Dye (1992); Howlett and Ramesch (1996).

⁶ Цей розділ спирається на такі роботи: Anderson (1994); Bardach (1996); Howlett and Ramesch (1996); Ohio University (1998); Open Society Institute (1999); Pal (2000); Smith (2000).

Перевагою циклу політики, як і багатьох моделей, є здатність цієї моделі бути орієнтиром, а от недолік полягає в тому, що їй бракує гнучкості. Іншими словами, хоч така модель ніколи не приписує конкретних дій, до яких експерт з державної політики має вдаватися в кожній ситуації, вона дає інформацію про контекст, у межах якого він має діяти, щоб наслідувати кращий досвід. Окрім цього, справжня суть вироблення політики полягає в тому, що кожен із запропонованих шести етапів процесу має потенціал інформувати попередні та наступні кроки циклу, напр., зважування ваших варіантів політики для вибору найкращого з них часто може допомогти поглибити й розширити визначення проблеми. Таким чином, як пропонує Бардач (Bardach, 1996), процес треба розглядати як ітеративний за своєю суттю, тобто ви ще і ще повертаєтесь до елементів кожного етапу, доки не приходите до прийняттого результату.

Цикл політики є орієнтиром, а не приписом; ця модель є ітеративною і взаємозалежною

Важливо також відзначити взаємозалежну й інтерактивну за своєю суттю природу всіх етапів цього процесу. Найрезультативніші дослідження й аналіз політики здійснюються в командах, а це передбачає різні ступені взаємодії з різноманітними стейкхолдерами впродовж усього процесу. Наприклад, така взаємодія може відбуватися, починаючи від дискусій з дослідниками політики на етапі визначення проблеми, переходячи до аналізу витрат і вигід варіантів політики з цільовими групами і закінчуючи зустрічами з представниками влади для просування ваших рекомендацій щодо політики. Далі дається стислий огляд етапів процесу з висвітленням основних моментів кожного з них.

■ *Етап 1. Визначення проблеми/Встановлення порядку денного*

Відправним пунктом процесу вироблення політики, як правило, є виявлення групою людей проблеми в даному суспільстві. Якщо ви, як експерт з політики, також зацікавлені знайти розв'язок цієї проблеми, ви спробуєте або поставити її на політичний порядок денний влади, тобто перевести проблему в питання порядку денного, або зробити це питання пріоритетнішим, якщо воно вже стоїть на порядку денному. Для того, щоб це зробити, необхідно переконати як відповідний владний орган, так і ширше коло політики в тому, що існує реальна проблема, котра потребує дій з боку влади. Щоб цього досягти в політизованому світі державної політики, вам потрібно, спираючись на різноманітні джерела, представити досить переконливі й докладні аргументи з детальним аналізом причин, наслідків та обсягу проблеми.

Покажіть, що існує проблема, яка потребує дій з боку влади

■ *Етап 2. Розробка альтернативних варіантів політики/Формулювання політики*

Як тільки суть проблеми достатньо детально визначено, а питання внесено до урядового порядку денного, першим кроком у спробі підійти до вирішення питання є пошук можливих шляхів розв'язання проблеми, тобто визначення альтернативних варіантів політики. Для того, щоб розробити прийнятні альтернативи, вам треба проаналізувати, що робиться зараз та порівняти варіанти, запропоновані іншими, з вашими пропозиціями. Вам треба намагатися

Розгляньте всі можливі варіанти політики

Оцініть кожен з варіантів і оберіть найприйнятніший

зробити різні варіанти взаємовиключними, тобто уникати варіантів, які є просто варіаціями тої самої ідеї. Враховуйте також, що буде дуже важко знайти ідеальну альтернативу, отже, треба шукати альтернативний варіант політики, котрий є найздійсненнішим і найреалістичнішим у даних умовах.

■ *Етап 3. Пошук розв'язку проблеми/Вибір найприйнятнішого варіанта політики*

Після розробки альтернатив обирають найприйнятніший варіант політики для розв'язання конкретної проблеми, базований на наборі оціночних критеріїв. Використання такого процесу, базованого на оціночних критеріях, не лише дозволяє вам вибрати прийнятну альтернативу, але й закласти основу, завдяки якій ви зможете авторитетно обстоювати легітимність пропонованого вами варіанта політики. Незважаючи на те, що й сама проблема, і контекст навколо неї визначають специфіку оціночних критеріїв, загальноприйнятими критеріями в цьому процесі є такі:

- *Результативність*: в якій мірі цей варіант політики приведе до бажаних результатів, тобто розв'язання поточної проблеми?
- *Ефективність*: з точки зору монетарного та суспільного впливів (на основі аналізу вигід і витрат) як цей варіант політики подіє на цільові групи?
- *Справедливість*: чи розподіл витрат і вигід є справедливим?
- *Здійсненність*: чи існують відповідні політичні, адміністративні й законодавчі умови, що дозволяють ефективно й результативно впровадження цього варіанта політики?
- *Гнучкість*: чи цей варіант є достатньо гнучким, щоб його змінювати відповідно до інших можливих ситуацій, або таким, що піддається вдосконаленню?

Бардач (Bardach, 1996) дає кілька корисних порад для цього етапу, пропонуючи спробувати кількісно обрахувати (як з точки зору монетарних, так і суспільних витрат) якомога більше аспектів і перспектив вашого варіанта політики, застосовувати підходи причинно-наслідкового моделювання і намагатися бути радше реалістами, ніж оптимістами щодо можливих наслідків пропонованих варіантів. Коли ви оцінили всі ваші альтернативні варіанти, порівняли результати та зважили відмінності, вам треба вирішити, який результат є найкращим.

Влада вибирає інструмент політики та організації, що будуть її реалізовувати

■ *Етап 4. Проектування політики*

Після того як ви обрали найприйнятніший варіант політики та представили його відповідному владному органу, а влада, припустимо, також прийняла його повністю або модифікувала вашу пропозицію, тепер це стає державною політикою (див. розділ 2.1). Органи влади тепер мусять вирішити, як вони можуть у найрезультативніший спосіб впровадити цю політику. Для того, щоб розробити дієву модель політики, орган влади має вибрати комбінацію

відповідних інструментів політики (напр., законодавчого, організаційного чи системного забезпечення) та організацій, що будуть її реалізовувати (напр., державні чи недержавні, суспільні чи приватні) – тобто надавати послуги чи товари згідно зі схваленою політикою.

■ *Етап 5. Впровадження політики та моніторинг*

Далі, політику впроваджують згідно з розробленою моделлю. Баланс між вдалими проектуванням політики й результативним впровадженням, як правило, приводить до найдієвіших результатів. Треба також проводити безперервний процес моніторингу, який закладає основу для комплексної процедури оцінювання, що ґрунтується на численних джерелах даних. За спостереженнями Андерсона (Anderson, 1994) і Хаулетта та Рамеша (Howlett and Ramesch, 1996), багато експертів з державної політики виявляють неабиякий інтерес саме до стратегій впровадження й публікують дослідження з цих питань, оскільки це має прямий вплив на якість результатів політики.

■ *Етап 6. Оцінювання*

У рамках будь-якої вдалої моделі політики та плану впровадження суттєву роль відіграє комплексна процедура оцінювання для визначення результативності впровадженої політики та закладання основи для вироблення та прийняття майбутніх рішень. При складанні плану оцінювання політики органи влади й організації-виконавці мають продумати, як можна точно й результативно виміряти цілі політики і як можна дані, зібрані для оцінювання, використати як основу для вироблення й ухвалення рішень. Процес оцінювання – це розгляд конкретної державної політики на практиці, як з огляду на її цілі, так і застосовані засоби для їх досягнення. До цього процесу, можливо, залучатимуть широке коло людей, зокрема чиновників, політиків, а також недержавні організації та інших стейкхолдерів.

Як видно з кругової й ітеративної природи циклу політики, за оцінюванням може йти перегляд результатів будь-яких інших етапів: проблема, обрана альтернатива політики, модель політики чи впровадження. Це означає, що проблему може бути знову внесено в порядок денний, повернуто на інший етап процесу, або впровадження політики буде продовжено у той самий спосіб.

Влада впроваджує політику та здійснює її моніторинг

Влада й організації-виконавці оцінюють результативність політики

3.2 Роль аналітичного документа в процесі вироблення політики

Аналітичний документ може впливати на будь-який або всі етапи циклу політики

Аналітичний документ є дуже потужним інструментом і може слугувати багатьом цілям у процесі вироблення політики. У сфері дослідження політики багато аналітичних документів, що публікуються, адресовано іншим експертам з державної політики чи аналітичним центрам і спрямовано на інформування та переконання цієї аудиторії. Як ми вже відзначали, зараз у країнах ЦСЄ публікують багато таких аналітичних документів, що є первинними дослідженнями за методологією науки про державну політику. Ці документи можуть містити загальні дані та знання, які можна використати на будь-якому етапі процесу вироблення політики, але також можуть зосереджуватися на одному чи кількох окремих етапах процесу. Наприклад, спрямованість таких конкретніших досліджень може варіюватися від пропонування альтернатив політики і рекомендування варіанта політики до пропагування конкретної моделі впровадження політики, і до оцінювання обраного варіанта політики. Взагалі, через незалежний характер роботи дослідників політики, їх аналітичні документи головним чином спрямовані на проблему.

Дослідження політики спрямовані на проблему, а от аналіз політики – на клієнта

Однак ці аналітичні дослідження, як правило, досить відрізняються від аналітичних документів, які розробляють аналітики політики і які адресовані виробникам рішень, – вони моделюють конкретні напрями політики для впровадження в даному суспільстві. Ці відмінності головним чином випливають через взаємозалежну природу розробки цих документів: у рамках стосунків “клієнт – радник”, які зазвичай існують між органом влади й аналітиком політики, клієнт буде сильно впливати на характер документа та його зміст. Проте є й прямий зв'язок між аналітичними дослідженнями і документами у галузі аналізу політики, який полягає в тому, що перші зазвичай використовують як основу для написання останніх. Треба також відмітити, що на цьому початковому етапі розвитку науки про державну політику в регіоні, типи аналітичних документів, що тут розробляють, мабуть, не дуже відрізняються один від одного.

Контрольний список для планування

Готуючись до написання вашого аналітичного документа, проаналізуйте процес вироблення політики, до якого ви залучені, та дослідження, що ви (і ваші колеги) зробили для того, щоб відповісти на такі запитання:

- На який етап (етапи) процесу вироблення політики ви намагаєтесь вплинути своїм аналітичним документом?
- Які стейкхолдери були (є) залучені на кожному етапі процесу вироблення політики?
- Чи визначили ви чітко проблему, яку необхідно розв'язати? Чи можете ви її сформулювати двома реченнями?
- Чи маєте ви достатньо вичерпні доводи на підтримку вашого твердження, що проблема існує?
- Чи ви окреслили й оцінили можливі варіанти політики, які допомогли б цю проблему розв'язати? Які оціночні критерії ви застосували?
- Чи вирішили ви, якому альтернативному варіанту віддати перевагу?
- Чи маєте ви достатньо вагомі доводи для того, щоб аргументовано обстоювати обраний варіант політики проти інших?

3.3 Поширення ваших ідей щодо політики

Незалежно від того, працюєте ви над дослідженням чи аналізом політики, вам необхідно поінформувати широку аудиторію про проблеми, порушені у вашому аналітичному документі, щоб ваші ідеї могли мати суттєвий вплив на дискусію щодо певного напрямку державної політики. Для досягнення такого впливу “необхідно, щоб аналітичний документ не лише прочитали, але й обговорили й зрозуміли” (Bartle, 2001). Однак, багато хто з цієї широкої аудиторії, як правило, не має доступу до опублікованих аналітичних документів. Отже, ви маєте забезпечити їм доступ до ваших ідей щодо політики у найлегшій зрозумілій формі, щоб вони могли повністю зрозуміти й обговорити ваші пропозиції. Вибравши основні ідеї з вашого аналітичного документа, які ви хочете донести, і визначивши свою цільову аудиторію, вам треба далі вирішити, котрі з багатьох наявних засобів комунікації є прийнятнішими для вашої цілі, скажімо, публічні зібрання чи засоби масової інформації. Вам часто доведеться обирати метод комунікації, спрямований на різноманітні аудиторії. З огляду на це, має сенс підготувати стислий виклад ваших основних ідей, використовуючи просту, позбавлену наукового жаргону, мову.

Виберіть комунікативну стратегію, яка відповідає вашим цілям і аудиторії

Контрольний список для планування

Щоб спланувати ефективну стратегію поширення ідей вашого дослідницького проекту, розгляньте таку низку запитань:

- Хто є вашою цільовою аудиторією (політики, НДО, громадяни)?
- Чому ви хочете їм донести ваші ідеї щодо цієї проблеми політики?
- Наскільки їм стосується ця проблема?
- Що вони вже знають про проблему?
- Які ключові елементи свого дослідження ви хочете до них донести?
- Що їм треба знати про проблему, якщо ви сподіваєтесь переконати їх викладом своїх ідей, щоб вони їх зрозуміли?
- Яким був би найрезультативніший спосіб донесення ваших ідей до цільової групи (індивідуальні зустрічі, групові презентації, прес-релізи чи конференції для засобів масової інформації, дискусії за круглим столом)?

4 АНАЛІТИЧНИЙ ДОКУМЕНТ: ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД

У четвертому та п'ятому розділах основну увагу зосереджено саме на детальному розгляді аналітичного документа. Цей розділ дає можливість розглянути основні характеристики аналітичного документа, зокрема його мету і контекст. Через постійне зіставлення документів у галузі дослідження політики й аналізу політики представляється і розглядається документ, на якому зосереджено основну увагу, – аналітичне дослідження*. П'ятий розділ присвячено детальному аналізу загальних структурних і текстуальних елементів, які разом формують документ у галузі дослідження політики. Хоча ця частина посібника задля більшої ясності розбита на два окремих розділи, її треба розглядати як одне ціле, що дає докладний опис аналітичного документа.

В огляді аналітичного документа треба зупинитися на двох його загальних характеристиках:

- *Аналітичний документ як інструмент для вироблення й ухвалення рішень.* Розроблений чи в середовищі дослідження політики, чи аналізу політики, аналітичний документ – це орієнтований на проблему і керований цінностями комунікаційний інструмент. З огляду на це, чи то він адресований іншим експертам з державної політики, чи виробникам рішень, метою аналітичного документа є:

надати вичерпну й переконливу аргументацію для обґрунтування рекомендацій щодо політики, що їх представлено в документі, а отже, слугувати інструментом для вироблення й ухвалення рішень і бути закликком до дій для цільової аудиторії.

Кількома словами, досягнення цієї мети передбачає такий підхід:

- визначення й деталізація нагальної проблеми політики, яка потребує розв'язання, у рамках поточної політики;
- окреслення можливих способів розв'язання (альтернативних варіантів політики);
- оцінювання ймовірних наслідків цих альтернативних варіантів на основі визначених рамок аналізу та даних поточної політики;

* Термін *аналітичне дослідження (policy study)* інколи вживатиметься в українському перекладі посібника в розумінні *аналітичний документ у галузі дослідження політики (policy paper in the field of policy study)*. Прим. перекладача.

Аналітичний документ є інструментом для вироблення й ухвалення рішень

- обрання найприйнятнішої альтернативи (рекомендації щодо політики) і підкріплення її переконливими аргументами, щоб довести, чому ваш вибір є найкращим із можливих варіантів політики.

- *Аналітичний документ: робота прикладна, а не теоретична.*

І мета, і підхід до її досягнення свідчать про те, що аналітичний документ суттєво відрізняється від традиційного теоретичного дослідження тим, що результати дослідження мають бути практично застосовані до проблемного питання і використані як аргумент для обстоювання низки конкретних рекомендацій для розв'язання проблеми. Відповідно, центральним місцем документа є сполучення “проблема – розв'язок”, і це є визначальним при розробці аналітичного документа, який чітко спрямований і зосереджений на обстоюванні конкретної рекомендації щодо політики.

Аналітичний документ аргументовано обстоює застосування конкретного варіанта розв'язання проблеми

Сприймаючи такий цільовий підхід, авторів слід знайти баланс між двома конкуруючими чинниками:

- необхідністю надання вичерпного опису проблеми та розгляду всіх можливих альтернативних варіантів у рамках поточної політики, що може включати й результати первинних досліджень автора, для того, щоб окреслена позиція заслуговувала на довіру і її можна було оцінити на основі наведеної інформації;
- та необхідністю представити це таким чином, щоб включити тільки релевантні знання й дані, потрібні як доводи на підтримку вашої аргументації.

Дійсно, як наголошує Бардач (Bardach, 1996), однією з найпоширеніших помилок, які допускають автори аналітичних документів, є намагання включити такі всі дані та знання, які вони здобули в процесі дослідження.

Ще одна принципова відмінність між аналітичним документом і традиційними теоретичними дослідженнями полягає в тому, що аналітичний документ – це аргументація, побудована на цінностях, а не просто фрагмент холодної наукової об'єктивності. В аналітичному документі вам треба рекомендувати практичні розв'язання реальних життєвих проблем широкій і дуже політизованій аудиторії. Незважаючи на ґрунтовний аналіз, вам, як експерту з державної політики, ще й необхідно знайти таку позицію, яка дасть відчуття, що ви зможете виробити найкращий можливий варіант розв'язання проблеми. Отже, нормативний аспект процесу вироблення й ухвалення рішення та оцінювання є також ключовим елементом аналітичного документа.

4.1 Різні типи аналітичних документів: дослідження політики та аналіз політики

Як відзначалося в третьому розділі, аналітичний документ – це головний комунікаційний інструмент, який використовують експерти з державної політики для поширення результатів своїх досліджень серед кола учасників державної політики. Для тих, хто займається переважно дослідженням політики, цільовою аудиторією їхніх аналітичних документів передусім є інші експерти в галузі дослідження або аналізу державної політики. Прямий зв'язок між двома галузями полягає в тому, що аналітики політики великою мірою базують написання своїх аналітичних документів на роботах дослідників політики. Однак аналітичні документи, розроблені аналітиками політики, суттєво відрізняються – вони адресовані безпосередньо виробникам рішень і на них серйозно впливає природа тісних стосунків аналітиків зі своїми клієнтами. Пропонована таблиця ілюструє ці та інші відмінності.

Документи в галузі дослідження політики та аналізу політики суттєво відрізняються

Сфери відмінностей	Тип аналітичного документа	
	Дослідження політики	Аналіз політики
<i>Аудиторія</i>	Інші експерти з державної політики	Виробники рішень/політики
<i>Спрямованість</i>	Скерованість на проблему: загальні рекомендації й інформування щодо проблем державної політики	Скерованість на клієнта: проектування конкретних напрямів політики для впровадження в реальній ситуації
<i>Методологія</i>	Може містити багато первинних досліджень	Рідко містить первинні дослідження
<i>Викладення ідей/мовний стиль</i>	Може бути спеціально-термінологічним і надто науковим	Має бути чітко зрозумілим і простим
<i>Обсяг</i>	До 20000 слів	Як правило, не більше 5000 слів

Таблиця 4.1 Відмінності між документами в галузі дослідження політики та аналізу політики

Аналітичний документ повинен мати обсяг, адекватний для розвитку переконливої аргументації

Окрім відмінностей стосовно аудиторії, спрямованості та методології, дуже важливими для огляду аналітичного документа є питання обсягу, формату та стилю викладу. Безумовно, обсяг аналітичного документа має бути настільки великим, наскільки це потрібно для надання докладної й переконливої аргументації. Аналітичні документи, які пишуть у галузі дослідження політики, як правило, є значно більшими за обсягом, ніж документи в галузі аналізу політики. Враховуючи спрямованість аналітичного дослідження і те, що багато дослідників вважають необхідним представити численну допоміжну документацію, нерідко такий аналітичний документ може бути обсягом близько 20 тис. слів. Однак існують різноманітні варіації: п'ять прикладів, використаних у цьому посібнику, мають обсяг від 9 тис. до 25 тис. слів, у середньому – близько 15 тисяч. Більшість видавництв мають також свої вимоги до обсягів, що треба брати до уваги.

Аналітичний документ зазвичай має формат доповіді

По-друге, зважаючи на те, що аналітичні дослідження є великими за обсягом документами і їх можуть читати різні люди чи то для загального ознайомлення, чи для пошуку конкретних деталей, не дивно, що багато аналітичних документів мають формат, типовий для доповіді, тобто зміст, анотацію, поділ тексту на багато підрозділів і заголовків, нумерацію підрозділів, представлення даних у таблицях і (або) графіках та організацію інформації у вигляді маркованих пунктів (bullet-pointed information). Ці характерні деталі, безумовно, допомагають ознайомитись з аналітичним дослідженням відповідно до власних цілей. Видавництва зазвичай також мають чіткі вимоги до форматування аналітичних документів, яких вам треба дотримуватись.

Використовуйте просту мову, уникаючи наукового жаргону

Нарешті, оскільки основною читацькою аудиторією аналітичних досліджень є інші експерти з державної політики, суть цих документів тяжіє до більшої науковості, ніж документи з аналізу політики. Незважаючи на це і враховуючи можливість, що вашим дослідженням зацікавиться ширша аудиторія, і той, мабуть, суттєвіший, факт, що ця дисципліна в країнах ЦСЄ перебуває на початковій стадії розвитку (як зазначено в розділі 2.2), в аналітичних документах доцільно використовувати просту мову, уникаючи наукового жаргону.

Контрольний список для планування

Готуючись до написання вашого аналітичного документа, розгляньте такі запитання:

Мета й аудиторія

- Якою є мета вашого аналітичного дослідження?
- Чого ви (ваша інституція) хочете досягти через написання й опублікування цього дослідження?
- Хто є основним адресатом вашого аналітичного документа?
- Хто є додатковими адресатами вашого документа (ідей)?

Написання й опублікування вашого аналітичного документа

- Чи ви є єдиним автором аналітичного документа? Якщо ні, чи ви вирішили, як ви збираєтесь писати документ зі своїм співавтором (співавторами)?
- Чи ви і ваш співавтор (співавтори) маєте однакове розуміння, що таке аналітичний документ?
- Яке видавництво буде публікувати ваш аналітичний документ?
- Чи знаєте ви, якими є вимоги видавництва до таких документів?

Підсумуйте вашу ідею

- Нарешті, уявіть, що ви розмовляєте з водієм таксі і він (або вона) якраз запитав про те, чим ви зараз займаєтесь. Підсумуйте ваш дослідницький проект чітко й стисло трьома реченнями. Багато науковців стверджують, що коли ви не в змозі чітко й стисло підсумувати свою ідею таким чином, вам потрібно далі працювати над її уточненням.

5 АНАЛІТИЧНИЙ ДОКУМЕНТ: СТРУКТУРНІ Й ТЕКСТУАЛЬНІ ЕЛЕМЕНТИ

До цього моменту основну увагу посібника було зосереджено на тому, щоб глибоко розглянути суспільний контекст аналітичного дослідження в межах кола державної політики. У цьому розділі центр уваги переміщується на детальний розгляд того, якими є загальна структура аналітичного документа та підходи до побудови тексту документа. Розділ починається з огляду структурних елементів аналітичного документа та короткої частини про те, як скласти начерк вашого дослідження. Далі йде детальний розгляд кожного елемента й наголошується як на структурних, так і текстуальних компонентах, що разом складають той чи інший елемент.

Для того, щоб проілюструвати природу тісних взаємозв'язків між дослідженням та аналізом політики, зіставлення цих двох галузей було темою другого, третього і четвертого розділів. Натомість у цьому розділі виняткову увагу буде зосереджено на аналітичних документах, написаних у галузі дослідження політики, і всі приклади, використані в розділі, також взяті з галузі дослідження політики.

У процесі текстуального аналізу численних прикладів та критичного розгляду багатьох описів структури аналітичного документа⁷, такі структурні елементи були визначені як типові складові аналітичного документа:

- Аналітичний документ
- Назва
 - Зміст
 - Анотація/резюме
 - Вступ
 - Опис проблеми
 - Варіанти політики
 - Висновки та рекомендації
 - Додатки
 - Бібліографія
 - Примітки

⁷ З таких джерел, як Bardach (1996); Bartle (2002); Boston University (2002); Caeti (2002); Ohio University (1998); Pacific Lutheran University; Scott and Garrison (1995); The University of Washington (2001).

Те, що представлені саме ці елементи, свідчить про єдиний підхід, який застосовують багато авторів при написанні аналітичних документів у галузі дослідження політики. Це також підхід, застосування якого очікують від вас багато видавництв і читачів з кола державної політики. Проте цей опис структури документа має слугувати вам орієнтиром, а не приписом, і вам не обов'язково вміщувати всі елементи в такому ж порядку в усі свої аналітичні документи. Найважливіше усвідомити, що такий опис може допомогти вам зрозуміти, що взагалі очікують знайти в аналітичному документі, а ви самі маєте вирішити, який підхід краще слугуватиме збалансуванню ваших авторських цілей, характеру теми вашого дослідження й основної ідеї й очікувань видавництва та читацької аудиторії. Аби знайти такий баланс, ми радимо вам почати зі складання начерку свого аналітичного документа.

Виберіть підхід, що найкраще відповідає вашій темі, цілям та аудиторії

5.1 Складання начерку аналітичного документа⁸

Перед власне написанням доцільно почати з начерку вашого аналітичного документа. Процес складання начерку допоможе вам спланувати загальну спрямованість і логіку дослідження. Іншими словами, цей процес дасть вам змогу вирішити, що має стати ключовою ідеєю аналітичного дослідження та який найефективніший підхід ви можете застосувати для того, щоб побудувати ваш аналітичний документ з метою переконливо передати цю ідею.

Скористайтеся начерком, щоб спланувати спрямованість і логіку вашого аналітичного документа

Прикладом подібного підходу міг би бути такий, коли ви починаєте з робочого формулювання намірів/мети⁹ вашого дослідження. Потім ви могли б подумати про те, як підійти до написання розділу "Опис проблеми", нотуючи ключові питання з історії проблеми та середовища політики, які вам треба висвітлити для комплексного окреслення проблеми. Далі, під кожним з цих питань ви можете занотувати, які аргументи ви збираєтесь навести та які використати доводи на підтримку цих аргументів. Після опису проблеми скористайтесь тим самим підходом до розділів "Варіанти політики" та "Висновки та рекомендації".

Є багато способів форматування начерку – від дуже неформальних до дуже формальних, застосовуючи систему нумерації та відступів, що можна побачити в посібниках зі стилю дослідницьких робіт, наприклад Gibaldi (1995). Ви маєте вибрати, що найкраще підходить вам, але зважаючи на тих, кому ще треба буде прочитати й скористатися вашим начерком.

⁸ Цей розділ спирається на такі роботи: Bazerman (1985); Gibaldi (1995); Sigismund Huff (1999).

⁹ Робоче формулювання намірів/мети (a working statement of intent) – це таке, яке свідчить, що робота триває; що це відправна точка; що ви збираєтесь його далі змінювати та допрацьовувати.

Начерк є особливо корисним інструментом для спільної праці над написанням документа

Складання начерку, здається, буде особливо корисним у середовищі дослідження політики, де самі дослідження й написання аналітичних документів, як правило, здійснюють у командах. У цьому контексті начерк можна використати для мозкового штурму при обговоренні ідей аналітичного документа, а перегляд і переписування начерку можуть слугувати основою для досягнення згоди щодо спільного бачення документа. У цьому аспекті начерк є чудовим знаряддям для переходу від дослідження до наступного етапу – написання документа.

Процес складання начерку не лише допоможе вам побудувати логіку вашого аналітичного документа, особливо на початкових етапах, але й вкаже на ті місця в документі, де вам необхідно навести більше доводів. Окрім цього, цей процес є особливо корисним для того, щоби сконцентрувати увагу на аргументації, як провідній ідеї аналітичного документа; він допоможе вам вибрати ті дані, які ви використаєте як доводи на підтримку своєї позиції, а також відкинути ті дані, які вмішувати немає необхідності.

5.2 Назва

Назва має привертати інтерес читачів

Перший елемент аналітичного документа, який треба детально розглянути, – це його назва. Важливість формулювання ефективних назв документів часто недооцінюють, а суттєвим є те, що назва – це дещо більше, ніж просто перша частина документа, який бачать читачі, – з неї починається процес передання ідей аналітичного дослідження. Ефективна назва документа має швидко дати читачам уявлення про предмет, спрямованість і проблему аналітичного дослідження. Цей перший елемент, залежно від того, наскільки ефективно він сприймається, читачі також можуть використовувати як один із критеріїв вибору – читати документ чи ні. Отже, приділення достатнього часу й уваги формулюванню ефективної назви для вашого аналітичного документа є визначальним для привернення й утримання інтересу ваших читачів.

Оскільки формулювання назви є дуже суб'єктивною справою, що відбиває індивідуальний стиль автора й мету аналітичного дослідження, немає простих правил, завдяки яким ви зможете знаходити влучні назви для кожного документа. Однак враховуючи важливу роль назви для вашого аналітичного документа, деякі правила формулювання назв та короткий аналіз вибраних прикладів можуть допомогти вам потренуватись і вдосконалити ці навички.

Ефективна назва має поєднувати такі риси:

- бути описовою, тобто окреслювати предмет і проблему аналітичного дослідження;
- бути якомога чіткішою й зрозумілішою;
- бути стислою й лаконічною;
- бути цікавою для ваших читачів.

*Ефективні
назви є
описовими,
чітко
зрозумілими,
стислими й
цікавими*

Аналіз опублікованих аналітичних документів

Подивіться на назви чотирьох опублікованих аналітичних документів і проаналізуйте:

- наскільки чітко назва дає уявлення про предмет аналітичного дослідження;
- ефективність кожної назви (вам буде легше оцінити ефективність, коли ви прочитаєте вступ до відповідного аналітичного документа в Додатку А);
- різні підходи до формулювання назв.

Приклад (i): “Фіскальна децентралізація: від командної до ринкової економіки” (“Fiscal decentralization: From command to market” (Bird, Ebel and Wallich, 1995)

Приклад (ii): “Відкрита конкуренція, прозорість і неупередженість у проведенні органами місцевого самоврядування тендерів на надання послуг” (“Open Competition, Transparency, and Impartiality in Local Government Contracting Out of Public Services” (Baar, 2001)

Приклад (iii): “Між активним визнанням, пасивним схваленням і недовірливим відстороненням” (“Between Active Appreciation, Passive Approval and Distrustful Withdrawal” (Swianiewicz, 2001)

Приклад (iv): “Від унітарного до плюралістичного: відточування політики щодо меншин у Румунії” (“From the Unitary to the Pluralistic: Fine-tuning Minority Policy in Romania” (Horvath and Scacco, 2001)

Визначення ефективності назв є суб’єктивним питанням; однак з аналізу прикладів випливає кілька міркувань стосовно характерних особливостей, формату і підходів до формулювання назв.

- *Більшість назв складається з неповних речень.*

Це допомагає привернути увагу читачів, а також дозволяє зробити назви відносно короткими. Однак деякі назви з наведених прикладів можна вважати доволі довгими, скажімо в прикладі (ii), і це підкреслює, як важко знайти баланс між зосередженням достатньої інформації в назві, аби вона була

описовою і водночас не такою довгою, щоб втратити безпосередню увагу читачів.

- *Ключові слова часто виносять у назві на початок.*

Перші слова назви часто дуже чітко вказують на основні питання чи проблеми, котрі розглядаються в дослідженні, для того, щоб відразу зацікавити читачів. Наприклад, автор прикладу (ii) вирішив винести на початок назви три конкретні питання, які є головним предметом дослідження, а за ними – загальну спрямованість і проблематику аналітичного документа.

- *Деякі автори розділяють двокрапкою назву на дві частини.*

Приклади (i) і (iv) ілюструють цей підхід до формулювання назви, що дозволяє авторів дати читачеві потенційно більше інформації, ніж тоді, коли назва складається з одного простого речення. Такий підхід, через поділ потенційно довшої назви, також допомагає зробити назву чіткішою й зрозумілішою. Використання двокрапки часто сигналізує про перехід від загальної спрямованості дослідження до конкретних висвітлених питань – приклад (i) – або може свідчити про позицію автора щодо проблеми на додаток до представлення предмета дослідження – приклад (iv).

- *Деякі автори вказують у назві на основні висновки аналітичного дослідження.*

Цей підхід до формулювання назви є засобом зацікавлення читача й бажання дізнатися, як автор дійшов до таких висновків. Автор прикладу (iii) застосував такий підхід, винісши в назву свої висновки, але не давши читачеві уявлення про предметну сферу дослідження. Слід зауважити, що цей приклад взято зі збірки робіт за загальною редакцією, отже, автор аналітичного дослідження міг подумати, що загальна назва книги “Сприйняття громадськістю місцевого самоврядування: як громадяни сприймають реформи місцевого самоврядування і місцевої демократії у Центральній та Східній Європі” (“Public Perception of Local Government: Citizens’ Perception of Local Government Reform and Local Democracy in Central and Eastern Europe”) є опорною для назви його дослідження.

- *Як правило, всі слова, крім сполучників (напр., “але”), прийменників (напр., “від”) займенників (напр., “наш”), пишуться з великої літери.**

Це загальне правило дає змогу читачеві чітко бачити найважливіші слова в назві. Однак, якщо на початку назви – приклад (iii), або після двокрапки – приклад (i) – трапляється другорядне слово, тоді воно зазвичай також

* Стосується лише англomовних публікацій (прим. перекладача).

пишеться з великої літери. Приклад (і) цікавий тим, що автор чи видавець вирішили написати з великої літери лише такі початкові слова.

Контрольний список для написання

Ви можете керуватися такими запитаннями при формулюванні й редагуванні назви вашого аналітичного дослідження:

- Який підхід до формулювання назви найкраще відповідає вашій меті?
- Чи ваша назва є ефективною (описовою, чітко зрозумілою, стислою й цікавою)?
- Як добре ваша назва відповідає змісту аналітичного дослідження та репрезентує його?
- Чи ваш видавець вимагає окремої титульної сторінки?

5.3 Зміст

Як уже відзначалося в загальному огляді аналітичного документа, його формат має багато спільного з форматом доповіді, і зміст є одним із таких структурних елементів. Зміст – це загальна схема або огляд структури аналітичного документа й складається з системи заголовків і підзаголовків, що не тільки показує загальну організацію документа, але й ілюструє основні розділи й підрозділи. Загальноприйнятною є й система нумерації заголовків як додатковий засіб ілюстрації поділу тексту та взаємозв'язків між його частинами. Останньою важливою рисою змісту є позначення номерів сторінок, що вказують на розташування конкретних розділів у тексті документа.

Наявність змісту в аналітичному документі допомагає читачам в тому, що:

- *Зміст відіграє роль путівника, який веде читача через увесь текст аналітичного документа.*

Якщо читачи будуть змушені докладати великих зусиль для того, щоб зрозуміти структуру аналітичного документа, це може взагалі відбити їм бажання його читати. Тому зміст допомагає читачам зрозуміти логіку автора в організації й структуризації документа. Цей момент особливо важливий для текстів такого обсягу й складності, як аналітичне дослідження.

- *Зміст допомагає задовольнити різні потреби читачів.*

Через визначення великих і менших розділів документа та номерів сторінок, що вказують на їх розташування в тексті, зміст спрямовує читачів до конкретних розділів, які містять інформацію, що може їх особливо зацікавити.

Зміст показує організацію аналітичного документа

Зміст також допомагає при швидкому оглядовому читанні для того, щоб зрозуміти спрямованість та основні проблеми, розглянуті в аналітичному дослідженні.

Структура, формат і оформлення змісту можуть значно відрізнятися залежно від вимог видавця вашого документа. Проте деякі загальні ключові підходи розкриті в подальшому аналізі зразків змісту.

Аналіз опублікованих аналітичних документів

Прочитайте зміст аналітичного документа з прикладу (ii): “Відкрита конкуренція, прозорість і неупередженість у проведенні органами місцевого самоврядування тендерів на надання послуг”, (“Open Competition, Transparency, and Impartiality in Local Government Contracting Out of Public Services” (Baar, 2001) і проаналізуйте:

- наскільки ефективно зміст показує, як автор організував аналітичний документ;
- систему, використану для розрізнення розділів і підрозділів документа;
- ефективність заголовків і підзаголовків.

Зміст

1. Вступ	103
2. Законодавство про конкурсні процедури	106
2.1 Директиви ЄС	106
2.2 Останні повідомлення ЄС.	107
2.3 Законодавство про державні закупівлі в країнах ЦЄ.	107
3. Доступ громадськості до державних контрактів (прозорість)	110
3.1 Прозорість у Західних країнах.	114
3.2 Прозорість і участь громадян в складанні контрактів	118
4. Законодавство про конфлікт інтересів	119
4.1 Конфлікт інтересів і законодавство в країнах ЦЄ.	119
4.2 Законодавство про конфлікт інтересів у ЄС і США.	121
5. Висновки	124
Додаток А	126
Додаток Б	130

З цього зразка змісту читачеві стає зрозуміло, що аналітичний документ поділено на три частини відповідно до трьох основних проблем, що в ньому розглядаються. Спрямованість кожного великого розділу й висвітлені в них питання також зазначені за допомогою заголовків підрозділів. Автор

послідовно використав стандартну систему форматування й оформлення елементів змісту, що значним чином допомагає читачам легко охопити текст усього документа й побачити зв'язок між його розділами, тобто зрозуміти логічну послідовність аналітичного документа. Для досягнення логічної послідовності широко застосовують два таких способи:

*Зміст
встановлює
логічну
послідовність*

- *Систему нумерації для розрізнення розділів і підрозділів у змісті*

В аналізованому вище прикладі одинична нумерація використана для позначення головних розділів, а десяткова система нумерації – для підрозділів, напр., 2.1. Якби автор використовував трирівневу систему поділу тексту, тоді підрозділи третього рівня були б позначені подвійним десятковим номером, напр., 2.1.1. У цьому посібнику також використана ця загальноприйнята система.

- *Функцію відступу для чіткого виділення підрозділу*

Хоч автор зразка змісту використовує цю функцію в поєднанні з системою нумерації, іноді тільки застосування відступів служить для розрізнення розділів і підрозділів. Якби автор використовував трирівневу систему поділу тексту, тоді на підрозділи третього рівня вказував би подвійний відступ, напр.:

2. Законодавство про конкурсні процедури

- 2.1 Директиви ЄС

- 2.1.1 Німецьке законодавство

Як і формулювання назв аналітичних документів (про що йшлося в розділі 5.2), добір влучних заголовків і підзаголовків, що входять до змісту вашого аналітичного документа, не є точною наукою, але поради, запропоновані в попередньому розділі, можуть бути корисними. Особливо важливо, щоб заголовки були конкретними і самоочевидними і, таким чином, активно допомагали читачам отримати загальне уявлення про аналітичний документ.

Деякі автори складають зміст після завершення першого варіанта повного тексту аналітичного дослідження, тоді як інші розробляють перший варіант змісту під час написання дослідження, тому що це може допомогти авторові переглядати організацію аналітичного документа в процесі написання. У цьому сенсі є прямий зв'язок між змістом і начерком вашого аналітичного документа (про що йшлося в розділі 5.1). Складений на етапі планування, начерк скоріше буде детальнішим, ніж зміст, залежно від вашого індивідуального підходу до складання начерку; однак, якщо ви вилучите рівні деталізації з начерку вашого документа, а залишите заголовки й підзаголовки, то в такій скороченій формі він може слугувати першим варіантом змісту.

5.3.1 Список таблиць і (або) рисунків

Список таблиць і рисунків спрямовує читачів до даних, використаних в аналітичному дослідженні

Після змісту зазвичай йдуть посилання на представлені в аналітичному документі дані, тобто список таблиць і/або рисунків. Цей список спрямовує читачів до видів і джерел інформації, представлених у цьому дослідженні. Цей елемент, мабуть, особливо важливий в аналітичних дослідженнях, які генерують багато нових дослідницьких даних, і його використовують як допоміжний інструмент для тих, хто хоче зробити швидкий огляд дослідження.

Хоча питання презентації та використання даних детально обговорюються при розгляді такого елемента, як опис проблеми (розділ 5.6.2), в нижченаведеному аналізі порушуються деякі питання щодо формату та назв таблиць і рисунків.

Аналіз опублікованих аналітичних документів

Прогляньте список таблиць і рисунків в аналітичному документі з прикладу (iii): “Між активним визнанням, пасивним схваленням і недовірливим відстороненням” (“Between Active Appreciation, Passive Approval and Distrustful Withdrawal” (Swianiewicz, 2001) і зосередьте увагу на:

- формату (системі нумерації й оформлення) цього елемента аналітичного документа;
- ефективності назв таблиць і рисунків.

ТАБЛИЦІ

Таблиця 1.1: Органи муніципального управління за категоріями чисельності населення в розглянутих країнах	20
Таблиця 1.2: Цілі місцевого самоврядування, якими їх бачать мери	24
Таблиця 1.3: На вашу думку, органи місцевої влади у вашому місті (селі) активно представляють інтереси: майже всіх громадян, більшості громадян або ж незначної частини громадян чи лише дуже маленьких груп?	25
Таблиця 1.4: Явка на вибори до місцевих і найближчих центральних представницьких органів (нижню палату парламенту)	26

РИСУНКИ

Рисунок 1.1: Схема, що пояснює варіації в моделях комунікації між місцевою владою і громадянами в різних країнах	22
Рисунок 1.2: Тенденції в сфері менеджменту державних послуг.	31

Деякі аспекти оформлення списку таблиць/малюнків є такими ж, як і для змісту, напр., позначення номерів сторінок для знаходження конкретних таблиць і рисунків. Проте з аналізованого зразка видно, що використана для списку таблиць і рисунків система нумерації відрізняється від нумерації в змісті. Десяткову систему нумерації, якій передує слово “таблиця” або “рисунок”, звичайно вживають у збірках робіт за загальною редакцією, де перша цифра вказує на главу чи розділ, а друга – на таблицю або рисунок в тому порядку, як вони розміщені в цій главі. Інша, одинична, система нумерації є загальноприйнятою в інших видах публікацій, де таблиці та малюнки позначаються єдиним номером, що вказує на їх порядок у тексті.

5.4 Анотація або резюме

Наступний елемент аналітичного документа – це анотація або резюме (стислий виклад). Ці терміни видавці широко використовують як взаємозамінні, але між анотацією та резюме є відмінності. Аналіз нижченаведених прикладів має дати загальне уявлення про обидва варіанти цього елемента та відмінності між ними.

Аналіз опублікованих аналітичних документів

Прочитайте анотацію аналітичного документа – приклад (iv): “Від унітарного до плюралістичного: відточування політики стосовно меншин у Румунії” (“From the Unitary to the Pluralistic: Fine-tuning Minority Policy in Romania” (Horvath and Scacco, 2001) і резюме аналітичного документа – приклад (v): “Узгодження конкурентної та торговельної політики в країнах Центральної та Східної Європи” (“Linking Competition and Trade Policies in Central and Eastern European Countries” (Hoekman and Mavroidis, 1994).

Зверніть увагу на таке:

- різниця в обсязі цих двох зразків;
- яка інформація міститься в обох зразках.

Приклад (iv):

Анотація

У цій главі встановлюється типологія основних груп меншин у Румунії, в якій вирізняються три категорії – угорці, цигани (рома) і “дрібніші” групи меншин (менше ніж 100 000 представників). Мета цієї типології – підкреслити той факт, що різноманітні групи меншин у Румунії не слід “звалювати до купи” в одну монолітну категорію. Ці три групи меншин у Румунії є дуже відмінними й характеризуються різним ступенем соціальної, політичної й економічної інтеграції. Мало того, ці три групи мають різні потреби і несумірні рівні політичної мобілізованості. У цій главі обґрунтовується те, що румунським

виробникам політики й управлінцям слід враховувати ці відмінності та застосовувати плюралістичні підходи для того, щоб відповідним чином розв'язувати питання й проблеми, які стосуються цих трьох різноманітних груп. Така типологія може бути корисною для виробників політики як на центральному, так і на місцевому рівнях влади, а також для тих, хто відповідає за врядування багатонаціональними громадами в Румунії. У главі аналізується й оцінюється політика стосовно меншин, як та, що розроблена на центральному рівні, так і ініційована місцевою владою, починаючи з 1989 року, з наголосом на конкретні спірні питання й проблеми політики в таких сферах, як законодавство про громади меншин, права меншин, інституційні рамки захисту меншин, питання меншин у реформі державного управління після 1989 року та освіти для представників меншин. Дослідження завершується наданням низки рекомендацій щодо політики в кожній з цих проблемних сфер.

Приклад (v):

[номери абзаців у квадратних дужках додані для подальших посилань]

Резюме

[1] Шість країн Центральної та Східної Європи (ЦСЕ) – Болгарія, Чеська Республіка, Угорщина, Польща, Румунія і Словачька Республіка – проводили переговори з Європейським Союзом (ЄС) про перспективні угоди про асоційоване членство, так звані Європейські угоди. Ці угоди передбачають вільну торгівлю товарами та зобов'язання країн ЦСЕ ухвалити багато положень Римського договору. Цей аналітичний документ зосереджується на одному аспекті Європейських угод – конкурентній політиці і розглядає її в контексті торговельної політики країн ЦСЕ. Він досліджує можливі інституційні механізми, які уряди країн ЦСЕ могли б запровадити для посилення чутливості до політики в сфері торгівлі й інвестицій при забезпеченні виконання конкурентного законодавства.

[2] Метою конкурентної політики в законодавчому полі більшості країн є ефективне розміщення ресурсів, а отже, максимізація національного добробуту. Країни провадять свою торговельну політику з багатьох причин, серед яких ефективність, звичайно, не є єдиною. Активна торговельна політика перерозподіляє доходи між верствами населення через протекціонізм окремих галузей промисловості і задіяних там факторів виробництва, та, як правило, робить це неефективно. Відповідно, цілі торговельної політики часто не збігаються з цілями, що лежать в основі конкурентної політики. Цю невідповідність часто пояснюють таким чином: конкурентне законодавство спрямоване на захист *конкуренції* (тобто економічної ефективності), а торговельна політика – на захист окремих *конкурентів* (або факторів виробництва). Завдання, яке стоїть перед урядами цих країн, забезпечити, щоб переважала конкуренція. Це вимагає розроблення інституційних механізмів, які дадуть змогу урядам чітко враховувати приховані наслідки певних напрямів торговельної чи інвестиційної політики для конкуренції.

[3] Європейські угоди вимагають від країн ЦСЕ прийняття основних правил ЄС у сфері конкуренції з практичних міркувань – це впливає на торгівлю між ЄС і кожною країною Центральної чи Східної Європи. Ці правила стосуються угод між фірмами, що обмежують конкуренцію,

зловживання доміантним становищем, поведінки державних підприємств (фірм державної форми власності) і державної допомоги, яка викривляє конкуренцію (відповідно статей 85, 86, 90 і 92 Договору про ЄЕС). Таким чином, конкурентна політика в її широкому тлумаченні – це поведінка як урядів, так і фірм. Майже всі країни ЦСЄ прийняли законодавство про захист конкуренції та встановили відповідальність за забезпечення дотримання правила конкуренції. Є деякі неузгодженості з термінологією та критеріями ЄС щодо впровадження, деякі з них є суттєвими, але спрямованість прийнятих положень є, безумовно, проконкурентною.

[4] У країнах ЦСЄ органам, відповідальним за захист конкуренції, були надані відносно широкі повноваження виявляти вартість для суспільства державних програм і дій, що обмежують конкуренцію. У цьому сенсі торговельна політика є, безумовно, пріоритетною сферою. Антимонопольні відомства мають два важелі ‘інтерналізації’ торговельної політики. Перший – це протидіяти напрямам торговельної політики, які серйозно шкодять конкуренції на внутрішньому ринку; другий – компенсувати антиконкурентний ефект торговельної політики *ex post* (після факту). Перший, ‘прямий’, підхід активно використовують багато антимонопольних відомств у країнах ЦСЄ. У цьому вони дуже схожі з подібними відомствами в країнах ОЕСР. Через критику чи протидію пропонуваній або чинній торговельній політиці антимонопольні відомства забезпечують визнання й обговорення прихованих наслідків певної галузевої політики чи лобювання в масштабі всієї економіки. Однак головна сила антимонопольних органів має природу *ex post* (після факту). Активне правозабезпечення конкурентної політики разом із положеннями, які чітко обумовлюють, що інтереси торговельної політики будуть належним чином враховані при впровадженні антимонопольного законодавства, допоможе посиленню результативності протидії *ex ante* (перед фактом) тим проектам політики, які обмежують доступ до ринків.

[5] Визначено низку заходів, які можуть посилити забезпечення виконання антимонопольних законів, а також зробити їх чутливішими до торговельної політики. Здається, законодавчі можливості антимонопольних органів у країнах ЦСЄ діяти *ex officio* (за службовими обов’язками) використовуються не повністю, хоча причиною цього значною мірою може бути процес переходу до приватної власності та ринкової економіки. Розроблення детальних інструктивних положень пріоритетів політики антимонопольних органів до різних видів практики, що обмежують конкуренцію, та уточнити, яку практику не слід провадити. Одним спільним знаменником у законодавстві всіх країн ЦСЄ є широка свобода дій, надана органам, уповноваженим забезпечувати дотримання антимонопольних законів. Це може мати й негативну сторону в тому сенсі, що цілої низки бажаних юридичних заборон *per se* (як таких) просто не існує. Позитивною протигагою цьому є те, що коли така свобода дій використовується з метою підтримки конкуренції, то практика ‘юриспруденції’, напрацьована в цій сфері, може далі сприяти цілям конкурентного законодавства. Позиції торговельної політики в певній галузі економіки треба враховувати при визначенні відповідного ринку в застосуванні антимонопольного законодавства. Для цього також мають бути опубліковані відповідні інструктивні положення. Щоразу, коли ринкові частки окремих учасників визначаються як поріг (тобто у

визначенні домінантних позицій), вони мають бути прив'язані до умов ринкової конкурентоспроможності – тобто прямого публічного визнання ринкової влади як єдиного вагомого чинника. Для становлення філософії ринкової конкуренції в країнах ЦСЄ та й водночас для посилення прозорості було б дійсно корисним зобов'язати антимонопольні органи публікувати обґрунтування своїх рішень.

[6] Незважаючи на домовленість впровадити сумісне з вимогами ЄС регулювання в сфері конкуренції та незважаючи на той факт, що вільна торгівля й свобода інвестицій будуть досягнуті протягом десяти років, в Європейських угодах немає положень про поетапне зняття антидемпінгових норм. Постійні загрози протекціонізму в окремих випадках з боку ЄС означають, що фірми в країнах ЦСЄ можуть зіткнутися з іншими стандартами, ніж їхні конкуренти з країн ЄС. Фірмам у країнах ЄС буде дозволено піти на цінову дискримінацію або продавати за ціною нижче вартості на ринку ЄС, тоді як фірми в країнах ЦСЄ будуть обмежені в проведенні такої стратегії чинними антидемпінговими процедурами ЄС. Досвід, набутий при спробах скасувати антидемпінгові норми в контексті угод про регіональну інтеграцію, показує, що необхідні принаймні три умови для скасування протекціонізму в окремих випадках: (1) вільна торгівля й свобода інвестицій; (2) контроль за можливими спробами державних органів допомагати фірмам і підприємствам, розташованим на відповідній території; та (3) існування й дотримання (антимонопольного) законодавства про захист конкуренції. Хоча ці умови будуть значною мірою стосуватися торговельних потоків між країнами ЄС і ЦСЄ, але антидемпінгові варіанти залишилися.

[7] Шлях, який можна б було далі розв'язувати на етапі переходу до повної імплементації Європейських угод, – це встановлення зв'язку між антидемпінговою і антимонопольною політикою у випадках, коли країни ЦСЄ стикаються з антидемпінговими погрозами або санкціями з боку ЄС. Можна звертатися до Європейської комісії з проханням застосувати критерії конкурентної політики під час антидемпінгових розслідувань щодо вироблених у країнах ЦСЄ товарів, переконуючи, що це становить загрозу конкуренції взагалі, а не просто якомусь конкурентові в ЄС. Під час перехідного періоду це можна пробувати робити неформально. Очевидно, що першою найкращою стратегією для країн ЦСЄ є пошук шляхів скасування антидемпінгової політики відразу ж після повної імплементації Європейських угод. Якщо ж домовитися про поетапне скасування антидемпінгової політики не вдасться, наступною найкращою стратегією може бути формалізація зв'язку між дотриманням антимонопольного законодавства й антидемпінгових розслідувань. У загальнішому плані, оскільки країни ЦСЄ прийняли закони в сфері конкуренції, сумісні з відповідним законодавством ЄС, можна припустити, що якщо вони жорстко застосуватимуть свої антимонопольні закони, то мінімальні стандарти ЄС будуть дотримані. Це може істотно підняти планку для тих галузей, що конкурують на ринку з імпортом ЄС, і прагнуть антидемпінгових пілль. Жорстке дотримання антимонопольного регулювання в обслуговувальних галузях, особливо в сфері дистрибуторських послуг, може ще більше допомогти зменшити потенційні можливості для фірм ЄС домагатися протекціонізму в окремих випадках.

Навіть швидкого погляду на ці зразки достатньо, щоб зрозуміти, що між анотацією та резюме є суттєві відмінності в обсязі та в тому, яка інформація міститься в кожному з них, і ці відмінності свідчать про різні функції, які вони виконують в аналітичному документі. Два основних моменти ілюструють схожість і відмінності анотації та резюме з огляду на їх цілі та характерні компоненти.

- *Анотація дає стислий огляд документа, а резюме – детальний конспект усього документа.*

Анотація або резюме в публікаціях вміщуються перед розділом аналітичного документа “Вступ”, і той факт, що вони є автономними частинами (вилучені з нумерації основного тексту документа), відбиває їхню роль. Ця частина документа є першою можливістю широкого спілкування з читачем (після назви й змісту); однак вони відрізняються тим, які інтереси і потреби читачів задовольняють. З прикладу (iv) видно, що анотація націлена на зацікавлення читачів через надання стислого огляду головної теми і порушених у документі проблем. Анотація в такий спосіб підкріплює аналітичний документ, і автори прикладу (iv) вводять читачів у документ, безпосередньо посилаючись на нього в тексті анотації від початку (“У цій главі встановлюється типологія...”) і до кінця (“Дослідження завершується наданням...”).

Тут функції двох варіантів збігаються, бо резюме також націлене на те, щоб зацікавити читачів прочитати весь аналітичний документ. Однак головна функція резюме – задовольнити потреби тих читачів, які не читатимуть весь документ, а також читачів, яких передусім цікавлять результати й висновки дослідження та пропонувані рекомендації щодо політики, особливо – виробників політики. З цією метою резюме й представляє цілий документ за допомогою конспективного викладу всіх його основних частин та висновків, як це видно в прикладі (v).

- *Анотація й резюме складаються зі схожих компонентів, але їх спрямованість і ступінь деталізація – різні.*

Аналіз цих та інших прикладів показує, що такі чотири компоненти звичайно трапляються як в анотації, так і в резюме, і вони відповідають структурі основного тексту документа:

Анотація/резюме	{	– Мета аналітичного документа – Визначення й опис проблеми політики – Оцінювання альтернатив політики – Висновки та рекомендації

Анотація – це стислий огляд, а резюме – конспект усього документа

*Резюме містить
набагато
деталізованішу
інформацію, ніж
анотація*

Проте наявність й ступінь виразності кожного компонента в анотації або резюме свідчить про суттєві відмінності між ними, і хоч обидва варіанти цього структурного елемента є скороченими версіями всього аналітичного документа, різні цілі, яким служить кожен із них, визначають різний ступінь деталізації й обсягу. На різний ступінь деталізації вказують аналізовані зразки: резюме в прикладі (v) містить сім абзаців і близько 1200 слів, а от анотація в прикладі (iv) – один абзац і близько 220 слів. Анотація повинна бути короткою тому, що потенційний читач усього аналітичного документа хоче швидко зрозуміти, про що цей документ перед ознайомленням з основним текстом. Тому складові компоненти тут тільки коротко намічені для того, щоб дати загальний огляд документа без якихось подробиць. Це ясно можна бачити в прикладі (iv), де мета, проблема й основні питання дослідження представлені дуже стисло. Натомість автори прикладу (v) включають і розкривають кожен компонент докладніше – зокрема, історію питання та мету дослідження (абзац [1]), детальний опис проблеми (абзаци [2],[3] і [4]), варіанти політики (абзаци [5] і [6]) і висновки та рекомендації щодо політики (абзац [7]). Такий рівень деталізації сприяє наданню адекватної інформації тим читачам, які, можливо, прочитають тільки цей елемент аналітичного документа.

Автори по-різному підходять до включення останнього компонента, а саме – висновків і рекомендацій. Деякі автори віддають перевагу такому підходу, коли результати дослідження та пропонувані рекомендації прямо зазначаються, як, наприклад, в останньому абзаці прикладу (v). Враховуючи мету резюме, включення цього компонента видається доречним. Проте інші автори навмисне не зазначають фактичних висновків і рекомендацій, до яких вони дійшли в своєму дослідженні, щоб таким чином зацікавити читачів дізнатися про конкретні результати дослідження, прочитавши весь аналітичний документ. Цей підхід ілюструє останнє речення анотації в прикладі (iv): “Дослідження завершується наданням низки рекомендацій щодо політики в кожній з цих проблемних сфер.” При написанні цього елемента аналітичного документа вам необхідно вирішити, який підхід щонайкраще відповідатиме меті вашого дослідження та цільовій аудиторії.

Перше, що вам треба зробити перед написанням цього елемента аналітичного документа, – це з’ясувати, що вимагатиме видавець – анотацію чи резюме вашого документа. Як уже згадувалося, терміни “анотація” та “резюме” широко використовують як синоніми; однак ви зрозумієте з опису цього елемента та вимог до його обсягу, які поставить видавець, що саме потрібно писати. Такі поради можуть допомогти вам при написанні цього важливого елемента:

- регулярно аналізуйте опубліковані анотації та резюме, щоб краще зрозуміти, що робить їх ефективними, які компоненти вони містять і в якому стилі написані;

- анотація або резюме повинні бути чимось більшим, ніж просто “уривки” з вашого закінченого аналітичного документа. Важливо написати це як окремий елемент, щоб він був оригінальним, цільним і цікавим. Автори часто роблять помилку, відкладаючи роботу над цим елементом до останнього моменту і докладаючи до його написання надто мало зусиль. Беручи до уваги дуже важливу роль цього елемента для успішного донесення основних ідей вашого дослідження до цільової аудиторії, роботі над ним треба приділити відповідний час і зусилля в процесі написання аналітичного документа;
- при підготовці до написання цього елемента перечитування всього аналітичного документа, особливо викладу намірів (мети), основних частин та важливих аргументів, допоможе вам визначити зміст та головну спрямованість анотації чи резюме. Перегляд начерку та розділу “Зміст” аналітичного документа також може допомогти в написанні анотації чи резюме.

5.5 Вступ

Вступ встановлює і визначає головний зміст основного тексту аналітичного документа. Отже, ним починається документ і підсилюється читацький інтерес через представлення контексту та суті проблеми політики та розкриття основних передумов проведеного дослідження. Це готує читача до сприйняття детального викладу головних ідей цього дослідження і особливо до розуміння підходів автора й основних моментів в побудові аргументації всього аналітичного документа. Також важливим є надання достатньої інформації про контекст і зміст документа, з огляду на можливий підхід читачів до його прочитання: насамперед багато читачів спочатку знайомляться з тими його елементами, які дають загальний огляд (анотація або резюме, вступ та висновки). Якщо такі елементи, як вступ, написані ефективно, читач матиме чітке уявлення про спрямування, центральну тему і головні ідеї, викладені в тексті.

Досягненню такої ефективності допомагає низка структурних компонентів, з яких складається вступ. Почнемо їх розгляд з аналізу зразків вступу.

Вступ готує читача, встановлюючи загальний план контексту, проблеми політики та дослідження в цілому

Аналіз опублікованих аналітичних документів

Прочитайте зразки розділів "Вступ", що їх наведено в Додатку А, з таких прикладів аналітичних документів:

- (ii) "Відкрита конкуренція, прозорість і неупередженість у проведенні органами місцевого самоврядування тендерів на надання послуг" ("Open Competition, Transparency, and Impartiality in Local Government Contracting Out of Public Services" (Baar, 2001);
- (iv) "Від унітарного до плюралістичного: відточування політики щодо меншин у Румунії" ("From the Unitary to Pluralistic: Fine-tuning Minority Policy in Romania" (Horvath and Scacco, 2001).

При читанні зосередьте увагу на:

- тому, яку інформацію містять обидва зразки вступу;
- наскільки ефективно ці вступні розділи підготовлюють вас до прочитання аналітичних документів.

З аналізу стає очевидним, що в підходах до написання є відмінності, оскільки автори намагаються знайти рівновагу між стислістю і відповідним представленням інформації, щоб підготувати читача до сприйняття свого дослідження. Однак, докладний аналіз зразків вступу виявив такі спільні структурні компоненти:

- Вступ {
- Контекст проблеми політики
 - Визначення проблеми політики
 - Виклад намірів (мети) [дослідження]*
 - Методологія та обмеженість дослідження
 - "Дорожня карта" аналітичного документа

Опис контексту проблеми політики має бути стислим і цілеспрямованим, з енергійним початком, щоб зацікавити читачів

Для глибшого розуміння цього елемента аналітичного документа обговоримо далі кожен з його компонентів.

■ Контекст проблеми політики

Вступ, як правило, відкривається "встановленням загальної картини" документа, тобто розглядом порушеної в документі проблеми у ширшому контексті. Це вводить читачів в тему дослідження і дає загальний план, щоб вони могли зрозуміти подальший зміст аналітичного документа. Однак, важливо, щоб ця частина вступу була насиченою і стислою, оскільки читачі

* Вставка перекладача.

можуть втратити інтерес, якщо документ відкривається занадто загальним або деталізованим описом контексту. Через це багато авторів швидко звужують інформацію загального плану і представляють центральні для дослідження питання. Це характерно для обох зразків вступу. Зокрема, у прикладі (iv) цей елемент займає близько третини вступу, і в першому абзаці ясно видно перехід від першого речення (про проблему багатоетнічних громад у Румунії взагалі) до останнього (про конкретний аспект цієї проблеми – аналіз різноманітності), що і є предметом цього дослідження. Найперше речення: “Румунія є надзвичайно цікавим прикладом для дослідження врядування багатоетнічними громадами” є також дуже енергійним початком вступу, і перспектива ознайомитись з аналітичним документом, який представляє дослідження “надзвичайно цікавого прикладу”, привертає увагу читача. Отже, енергійний початок – це важливий підхід у написанні вступу.

Коли ви пишете початок вступу, важливо пам'ятати, що в центрі уваги має бути не контекст взагалі (наприклад, країна або регіон), а контекст проблеми політики (наприклад, політика щодо меншин у Румунії). Власне, контекст проблеми визначає зміст вступу, так само як і всього аналітичного документа. Варто також зазначити, що мета аналітичного документа і його практична зосередженість на пошукові розв'язку проблеми означає, що вступ тут дуже відрізняється від традиційного вступу в теоретичних дослідженнях. Тому авторові необов'язково давати огляд літератури з предмета дослідження або прив'язувати до неї своє дослідження, натомість треба швидко переходити до проблеми політики як центральної теми аналітичного документа.

■ *Визначення проблеми політики*

Ця частина вступу є переходом від інформації загального плану до конкретної проблеми, центральної в аналітичному документі. Цей компонент ключовий для переконання читача у правильності вашої думки про те, що існує нагальна проблема, і що ваш аналітичний документ варто прочитати, бо в ньому запропоновані можливі шляхи її розв'язання. Важливо також, щоб цей компонент чітко розкривав ваш погляд на проблему, і читачі могли зрозуміти альтернативні варіанти політики та рекомендації, які ви далі запропонуєте в аналітичному документі.

Різниця в підходах до викладу цього компонента у двох зразках вступу порушує кілька цікавих питань. По-перше, деякі автори бачать дуже тісний зв'язок між визначенням проблеми і викладом намірів (мети) дослідження. Це тому, що у формулюванні мети часто зазначають запропонований розв'язок проблеми, і в такому, націленому на розв'язання проблем, документі ці два компоненти природньо поєднуються. Скажімо, у прикладі (iv) вони взаємопов'язані в другому абзаці вступу. Цікаво також, що автори аналітичного документа (iv) вирішили помістити визначення проблеми після викладу мети. Це ілюструє різні підходи та вподобання авторів у розробленні цих компонентів.

Дайте чітке визначення проблеми перед переходом до аргументації

По-друге, видно явну різницю в підходах авторів обох документів до викладу проблеми. У прикладі (iv) в другому і третьому реченнях третього абзацу проблема викладена дуже прямо й рішуче – про це свідчить уживання таких слів як “невдала” і “неприйнятна” в описі політики румунського уряду стосовно груп меншин. У прикладі (ii) третій абзац дає виклад проблеми політики, але досить розпливчастий і непрямий, при цьому головну увагу приділено майбутньому впливові рішень стосовно того, як проводити тендери на надання послуг, а не сьгоднішнім проблемам, пов’язаним з цим питанням.

Хоча й немає єдиного правильного підходу до написання цієї частини, ключове для аналітичного документа сполучення “проблема – розв’язок” підкреслює важливість цього компонента вступу в переконувачі читача, що існує нагальна проблема політики. Тому, що рішучіше й чіткіше автор визначить і викладе суть та основні аспекти аналізованої проблеми, тим більша ймовірність переконати читачів. Таким чином, цей компонент дає базовий виклад обґрунтування дослідження.

Для його розроблення корисно розглянути такі запитання:

- У чому полягає проблема?
- Як ця проблема впливає на суспільство?
- Хто є стейхолдерами, котрих прямо чи опосередковано зачіпає проблема?
- Які складові проблеми?
- Які прикметники ви вжили б для опису проблеми?
- Які ключові питання або суперечки пов’язані з цією проблемою?

Виклад мети аналітичного документа має вирішальне значення для побудови переконливої аргументації

■ *Виклад намірів (Statement of intent)*

Цей компонент, який ще часто називають викладом мети (statement of purpose), як правило, складається з одного чи двох речень, в яких сформульована мета аналітичного документа. Виклад мети відіграє дуже важливу роль, даючи початок процесу побудови аргументації, ключової для аналітичного документа. Тому цей компонент часто розкриває ставлення автора до проблеми політики і він тісно зв’язаний з попереднім – визначенням проблеми. Однак підходи авторів двох аналізованих прикладів до написання цієї частини різняться. Виклад мети у прикладі (iv) міститься в першому реченні абзацу [2], цитуємо: “У цій главі висувається теза про те, що в справах меншин румунські виробники політики повинні визнавати важливі культурні, політичні та демографічні відмінності, які існують між різними групами меншин.” Автори чітко й рішуче заявляють про свій погляд на проблему, і читач може очікувати, що весь аналітичний документ спрямовано на побудову й обстоювання цієї аргументації.

Виклад мети в абзаці [4] прикладу (ii), навпаки, ґрунтується на фактах та інформує читача, про що йдеться в аналітичному документі: “Мета цієї глави – розглянути основні питання, які стосуються організації процедур конкурсних торгів, прозорості та неупередженості проведення тендерів на надання комунальних послуг в країнах ЦСЄ, а також представити порівняльний аналіз практики ЄС та інших країн.” На цьому етапі погляд автора на проблему не роз’яснено, і читач мусить чекати початку процесу аргументування. Ці два приклади по-різному впливають на читача як за рівнем зацікавленості, так і сприйняттям нагальності проблеми. Враховуючи функцію, яку виконує виклад мети, характер проблеми та наскільки гостро вона сприймається, ви повинні вирішити, який підхід обрати для ефективного формулювання мети дослідження.

■ *Методологія й обмеженість дослідження*

У вступі автори звичайно дають короткий огляд використаної в аналітичному дослідженні методології, тобто, які види й методи аналізу застосовувалися та які змінні оцінювалися. Крім того, що він підготовлює читача до такого аспекту дослідження, цей компонент вступу важливий для встановлення довіри до автора як дослідника, він допомагає продемонструвати, що наведені в аналітичному документі аналіз і аргументи ґрунтуються на солідному досвіді. В обох зразках вступу автори коротко ознайомлюють з застосованою методологією. У прикладі (iv) в останньому абзаці вступу читачів інформують, що дослідження ґрунтується на побудові типології, тут також наводиться перелік основних змінних. Автор прикладу (ii), окрім представлення методологічних рамок дослідження як порівняльного аналізу, також деталізує географічний масштаб дослідження і застосовані дослідницькі методи (абзац 4).

Деякі автори у цьому елементі вступу вирішують зазначити обсяг і обмеженість дослідження. Довіра до вас як дослідника зростає, якщо ви визнаєте, що в одному окремому дослідженні неможливо розглянути кожен аспект розглядуваної проблеми політики, і що може бути певна обмеженість дослідницької методології, наприклад, у тому, що стосується типу й обсягу доступних для аналізу даних. Автор прикладу (ii) наприкінці четвертого абзацу інформує читача про проблеми зі збиранням для дослідження даних: “... щодо яких треба зробити застереження: якщо про відповідне законодавство в ЦСЄ можна було дістати досить точну інформацію, то стосовно превалюючої в цих країнах практики представлені погляди сильно різняться, а інформацію про реальну практику не збирали систематично.” Зазначення цього обмеження демонструє читачам складність проблеми й інформує їх про необхідність враховувати ці обмеження в розгляді пропонує в результаті проведеного дослідження рекомендацій щодо політики.

*Стилю
окресліть
методологічні
рамки аналізу і
масштаб
дослідження*

Дайте загальний огляд організації аналітичного документа

■ *“Дорожня карта” документа*

Завершальним компонентом вступу є, як правило, так звана “дорожня карта”, що дає загальне уявлення про те, як організовано аналітичний документ. Це важливий компонент, який допоможе читачеві підготуватися до прочитання великого та потенційно складного аналітичного документа. У прикладі (ii) в останньому абзаці вступу автор чітко зазначає три основні питання, розглянуті в документі, і навіть нумерує їх, щоб допомогти читачеві ясно зрозуміти головний аспект і складові аналізованої проблеми. (Це також можна розглядати як початок представлення рамок аналізу, що докладно обговорюється в розділі 5.7.1).

Контрольний список для написання

При написанні цього елемента аналітичного документа розгляд таких запитань може допомогти зробити це ефективніше:

- Чи включили ви всі компоненти, щоб зробити вступ логічно послідовним (контекст і визначення проблеми політики, виклад намірів (мети), методологію й обмеженість, “дорожню карту”)?
- Чи контекст є стислим і сконцентрованим на проблемі?
- Чи ясно ви виклали й донесли суть і нагальність проблеми політики?
- Чи мета аналітичного документа викладена чітко?
- Чи представили ви методологію та обмеженість рамок дослідження?
- Чи достатньо чітко представлена організація вашого документа?

5.6 Опис проблеми

Опис проблеми аргументує існування нагальної проблеми

Після розгляду вступу, переходимо до обговорення першого елемента основної частини тексту – опису проблеми. Враховуючи зв'язок між цим елементом аналітичного документа і таким етапом циклу політики як визначення проблеми (про що йшлося в розділі в 3.1), в описі проблеми треба зважити на такі чотири моменти:

■ *Опис проблеми виявляє, визначає й розвиває суть проблеми, яка досліджується.*

Через глибоке проникнення в суть і деталі проблеми політики, опис проблеми, як правило, охоплює її різноманітні виміри: гравців, умови, причини, обмеження, конфлікти, інтереси та цінності, ролі й обов'язки, результати та впливи.

- *Опис проблеми повинен переконати читача, що поставлена в центр уваги проблема вимагає якихось дій з боку влади.*

У політизованому світі державної політики багато хто не погодиться з тим, що окреслена проблема справді існує. Отже, хоч опис проблеми може містити багато описової чи фактологічної інформації, цей елемент повинен представити незаперечно вичерпні й переконливі аргументи на користь того, що проблема вимагає дій з боку влади.

- *Опис проблеми має зосереджуватися саме на окресленні проблеми в її середовищі, а не на середовищі політики взагалі.*

У цій частині аналітичного документа необхідно відразу зосередитися на цільовому описі проблеми в її минулому й сьогоdnішньому контексті, а не починати з обговорення середовища політики, щоб потім перейти до проблеми. Наприклад, автор, який починає цю частину реченням: "Перше ґрунтовне законодавство щодо проблем расової дискримінації було прийняте в Молдові в ..." замість речення: "Республіка Молдова була заснована в ...", буде набагато ближче до такого цільового підходу. Іншому підходові бракує зосередженості на самій проблемі, що зазвичай призводить до перенасичення багатьма непотрібними деталями.

- *Опис проблеми має окреслити рамки, в яких далі будуть докладно аргументовані варіанти політики.*

Опис проблеми є елементом аналітичного документа, який дає детальне розуміння суті проблеми; отже, він має бути доволі вичерпним, щоб закласти міцне підґрунтя для подальшого ретельного розгляду варіантів політики.

У двох наступних підрозділах аналізуються структурні й текстуальні компоненти, завдяки яким опис проблеми можна зробити ефективним. Хоч і справедливо вважають, що лише взяті разом вони складають вдалий опис проблеми, тут вони розділені для виразнішої ілюстрації й пояснення.

Опис проблеми представляє проблему в її контексті

Опис проблеми закладає підґрунтя для наступного елемента аналітичного документа "варіанти політики"

5.6.1 Як побудувати опис проблеми: структура й аргументація

Знання про типові структурні компоненти опису проблеми є ключовим чинником для побудови сильної й переконливої аргументації, і ми візьмемо нижченаведений приклад як основу для аналізу й обговорення цих компонентів.

Аналіз опублікованих аналітичних документів

Проаналізуйте уривок розділу “Опис проблеми” з аналітичного документа – приклад (і): “Фіскальна децентралізація: від командної до ринкової економіки” (“Fiscal decentralization: From command to market” (Bird, Ebel and Wallich, 1995). Зробити аналіз вам також допоможе ознайомлення зі вступом до цього аналітичного документа (в Додатку А), щоб мати уявлення про загальну спрямованість дослідження.

Читаючи уривок, зосередьте увагу на

- аспектах проблеми, яка розглядається в цьому прикладі.
[Нумерація абзаців у квадратних дужках наведена для подальших посилань.]

Макроекономічний контекст децентралізації

[1] Країни з перехідними економіками стикнулися з проблемою, коли їм треба вирішувати завдання стабілізації й лібералізації водночас. Реформування міжбюджетних відносин відбувається в напруженому макроекономічному контексті, часто за умов слабкого фінансового становища центрального уряду (таблиця 1.5). В Угорщині в 1990 році, коли була запроваджена нова система місцевого самоврядування, дефіцит консолідованого державного бюджету складав 4 відсотки ВВП, а рівень інфляції – 32 відсотки. В 1992 році дефіцит склав 7 відсотків ВВП, а в 1994 році за оцінками він мав зрости до 9 відсотків, що створювало все більшу конкуренцію між потребами місцевих і національного бюджетів за умов жорсткої економії. В Російській Федерації бюджетний дефіцит складав понад 15 відсотків ВВП у 1991 і 1992 роках, він залишався високим – близько 8 відсотків у 1993 році, а на 1994 рік за оцінками мав скласти понад 10 відсотків ВВП; рівень інфляції також залишався високим.¹¹ Дефіцит бюджету 1993 року в Болгарії дорівнював 10 відсоткам, а в Албанії був ще вищим – на рівні 16 відсотків. В Румунії, хоч бюджетний дефіцит був незначним, високий рівень інфляції свідчив про економічну нестабільність, і цілком імовірно, що бюджетні звіти занижували дефіцит¹². Такі загальнопоширені фінансові проблеми мали суттєвий вплив на проектування систем міжбюджетних відносин.

[2] Перехід до приватного підприємництва сприяв підвищенню життєздатності економіки, але також призвів до зменшення доходів центрального бюджету. Багато дрібних приватних підприємств уникають податкових тенет, а розквіт тіньової економіки є головною проблемою несплати податків для податкової адміністрації. Державні підприємства більше не забезпечують надійну податкову базу. Податкові реформи є бажаними для ринкової ефективності, але податковій адміністрації потрібен час, щоб адаптуватися до кардинально нового середовища. Збалансування бюджету ускладнюється ще й тим, що його видаткова частина в багатьох країнах обтяжена витратами на субсидії, щедрими програмами виплат грошової допомоги, а також новою й іноді значною підтримкою реструктуризації підприємств і банків та рекапіталізації.

[3] Реформи відносин між органами влади всіх рівнів відбуваються за умов концентрованих зусиль зі скорочення розміру державного

сектора. В Угорщині видатки скоротилися з 62 відсотків ВВП у 1988 році до 57 – у 1993 році. В Росії загальний бюджет складав понад 60 відсотків ВВП наприкінці 1980-х років і близько 40 – у 1993 р., з очікуваними лише 20 відсотками на 1994 рік. В Албанії витрати впали з 62 відсотків ВВП у 1991 році до 44 – у 1993 р. (див. таблицю 1.1)¹³

Таблиця 1.5 Бюджетний баланс у вибраних країнах з перехідною економікою, 1993 рік
(дефіцит/профіцит у процентах від ВВП)

Країна	Всі державні органи	Центральні органи влади	Субнаціональні органи влади
Албанія	– 16.0	– 16.0	немає даних
Болгарія	– 9.2	– 9.2	0.0
Угорщина	– 6.0	– 5.1	– 0.3
Польща	– 2.5	– 2.9	0.0
Румунія	– 0.4	– 1.5	– 1.7
Росія	– 7.9	– 6.7	0.6
Україна	– 6.2	– 6.2	немає даних

Примітка: До бюджету всіх державних органів можуть входити бюджети відомств та автономних організацій, а тому не в усіх випадках це є сума бюджетів центральних і субнаціональних органів влади.

Джерело: Світовий банк і різні джерела зазначених країн: див. примітки до таблиці.

[4] Не дивно, що завдання стабілізації часто домінує в порядку денному національного уряду та в сфері відносин між органами влади різних рівнів. Зменшення бюджетного дисбалансу, як на центральному, так і на субнаціональному рівнях, є основоположним питанням для програм структурної перебудови в більшості країн з перехідною економікою. Сьогоднішня ситуація різко відрізняється від передреформного періоду, коли жорсткий контроль центру забезпечував те, що субнаціональні фінанси майже не мали значення для макроекономічних наслідків (Blejer and Szarati 1989; Bahl and Wallich 1992). За старої системи розділення доходів було всього лише адміністративним важелем для спрощення системи центрального розподілу ресурсів, а розмір видатків визначався плановими нормами. В результаті, бюджети субнаціональних органів влади завжди були збалансованими, принаймні в бухгалтерських звітах, а необхідні вирівнювання здійснювалися просто трансфертами з центрального бюджету.

[5] Нове завдання макроекономічної стабілізації змусило центральні уряди поставитись до фіскальної децентралізації як до можливості зменшити видатки на центральному рівні двома способами. По-перше, “скидання” видаткових повноважень на субнаціональний рівень дозволяє скоротити дефіцит центрального бюджету. По-друге, зменшення міжбюджетних трансфертів, з наміром дати більше самостійності органам влади субнаціонального рівня, також дозволяє скоротити виплати з центрального бюджету.

[6] *Переміщення видаткових повноважень.* У деяких країнах бюджетні повноваження щодо соціальних видатків і соціального захисту передаються органам влади субнаціонального рівня. В Угорщині, наприклад, повноваження з виплат на соціальне забезпечення були передані місцевим органам влади в 1993 році згідно з Законом про соціальну допомогу. В Україні за систему соціального захисту також відповідає влада субнаціонального рівня. В Росії центральний уряд передав статті бюджету 1992 року на соціальні видатки, що дорівнювали близько 6 відсоткам ВВП, місцевим органам влади, тим самим знизивши бюджетний дефіцит. Здається, все це робилося з надією, що органи влади субнаціонального рівня здійнять необхідні, але політично болючі, скорочення, навіть незважаючи на те, що попит на ці послуги очевидно зростатиме з погіршенням економічної ситуації. Так, в 1993 році, знову в Росії, повноваження у сфері ключових національних, міжвідомчих капіталовкладень (наприклад, у транспорт) були передані субнаціональному секторові.

[7] Навіть деякі випадки передавання активів органам влади субнаціонального рівня були викликані бюджетними труднощами. Передача деяких активів, особливо житлових фондів та окремих підприємств – це фактично передача боргів, враховуючи важкий тягар утримання й експлуатації цих фондів, а також той факт, що рентний дохід (в 1993 році вперше врегульований у Російській Федерації після 1928 року) не покриває навіть малої частини витрат (Alm and Buckley 1994).

Опис проблеми окреслює її минулий і сучасний контексти

Цей приклад дає зрозуміти, що опис проблеми охоплює як минулий, так і сучасний її контексти. Цей елемент аналітичного документа окреслює історичний контекст обговорюваного питання і суть проблеми в середовищі поточної політики. Наприклад, в абзаці [1] наведені макроекономічні показники країн регіону з минулого до теперішнього часу (в цьому випадку – до 1995 року). Подальше обговорення минулого і сучасного контекстів представлено в абзацах з [2] по [5]. Обговорення поточної політики, яку впроваджують для розв'язання проблеми, можна знайти в підрозділі “Переміщення видаткових повноважень” (абзаци [6] і [7]). Подивившись на цей приклад для розгляду зазначеного елемента у більш загальному плані, можна сказати, що опис проблеми містить такі два компоненти:

Опис проблеми {
 – *передісторія проблеми*
 – *проблема в середовищі поточної політики*

Ці два компоненти опису проблеми можна викласти таким чином:

■ *Передісторія проблеми*

Цей компонент, звичайно, розкриває історію проблеми: її причини; групу (групи) людей, на кого ця проблема впливала; правовий, політичний, економічний і соціальний аспекти проблеми в минулому; напрями політики, впроваджені в минулому для розв'язання проблеми та їх наслідки.

■ *Проблема в середовищі поточної політики*

Цей компонент, звичайно, розкриває сьогоденний статус проблеми: її сучасні правові, соціальні, економічні, політичні контексти і впливи; обсяг проблеми на цей момент; групу (групи) людей, на кого вона впливає; поточна політика, яка впроваджується для розв'язання проблеми; успіхи і невдачі нинішніх підходів.

Хоч ці загальні поради можуть бути корисними, вони не дають глибокого розуміння практичних підходів різних авторів до побудови докладного та цілеспрямованого опису проблеми у своїх аналітичних документах. Подальший аналіз допоможе вам почати процес детального розгляду можливих підходів.

Аналіз опублікованих аналітичних документів

Прочитайте уривки розділів "Зміст" з аналітичних документів – приклади (i) та (ii). Ви знайдете опис проблеми в кожному з уривків. Зробити аналіз вам також допоможе ознайомлення з розділами "Вступ" цих аналітичних документів (в Додатку А), щоб мати уявлення про загальну спрямованість дослідження.

Читаючи уривки, зосередьте увагу на тому,

- який спектр питань включено в опис проблеми в кожному прикладі;
- чому в прикладі (i) обговорюється більше питань, ніж у прикладі (ii).

Приклад (i):

Скорочений уривок розділу "Зміст" з аналітичного документа "Фіскальна децентралізація: від командної до ринкової економіки" ("Fiscal decentralization: From command to market" (Bird, Ebel and Wallich, 1995).

- Чому місцеві фінанси мають значення
- Системні зв'язки
 - Необхідність розширення рамок аналізу
- Останні тенденції децентралізації
 - Час для перетворень
 - Реорганізація системи врядування
 - Структура органів влади
 - Чи є роль для середнього рівня влади?
 - Чи ефективним є розмір державних установ?
 - Зміна ролі органів влади: від володіння власністю до надання послуг
- Макроекономічні виміри міжбюджетних відносин
 - Синхронність податкової реформи та реформи відносин органів влади різних рівнів
 - Макроекономічний контекст децентралізації

Як поліпшити загальні бюджетні результати
Приватизація та субнаціональний рівень влади
Видаткові зобов'язання

Приклад (ii):

Уривок розділу "Зміст" з аналітичного документа "Відкрита конкуренція, прозорість і неупередженість у проведенні органами місцевого самоврядування тендерів на надання послуг" ("Open Competition, Transparency and Impartiality in Local Government Contracting Out of Public Services" (Baar, 2001)

2. Законодавство про конкурсні процедури
 - 2.1 Директиви ЄС
 - 2.2 Останні повідомлення ЄС
 - 2.3 Законодавство про державні закупівлі в країнах ЦСЄ
3. Доступ громадськості до державних контрактів (прозорість)
 - 3.1 Прозорість
 - 3.2 Прозорість та участь громадськості в складанні проектів контрактів
4. Законодавство про конфлікт інтересів
 - 4.1 Законодавство про конфлікт інтересів і право в країнах ЦСЄ
 - 4.2 Законодавство про конфлікт інтересів в ЄС і США.

Не легко узагальнити підходи авторів до побудови опису проблеми. Однак з аналізу прикладів можна зробити такі висновки:

- *Спектр питань, які включають для побудови опису проблеми, залежить від характеру проблеми та мети аналітичного документа.*

Два аналізованих приклади добре ілюструють таку думку: у прикладі (ii) увагу зосереджено винятково на законодавчих рамках, тоді як у прикладі (i) розглядають ширшу проблему, а тому опис проблеми охоплює не тільки питання законодавчих рамок, але й адміністративних підходів, економічного контексту та структурної організації органів влади місцевого і центрального рівнів.

- *Автори застосовують дуже різні підходи, намагаючись переконливо представити опис проблеми*

У деяких випадках доречно відділити передісторію проблеми від її опису в середовищі поточної політики, виклавши ці два аспекти в окремих частинах (абзацах) опису проблеми. Проте автори обох наведених прикладів вирішили, що їхні аналітичні документи будуть дієвішими, якщо вони вмістять в одну частину і передісторію проблеми, і обговорення поточної політики стосовно кожного з розглянутих питань. Варто звернути увагу ще на одну особливість підходу обох авторів до опису проблеми: в деяких місцях вони вирішили

Побудуйте опис проблеми таким чином, щоб він відповідав вашій темі, меті й аудиторії

вмістити не тільки опис проблеми в ці підрозділи, а й обговорення своїх варіантів політики щодо цієї проблеми перед тим, як рухатися далі. Це ілюструє такий уривок розділу "Зміст" з прикладу (і):

Макроекономічні виміри міжбюджетних відносин
 Синхронність податкової реформи та реформи відносин між
 органами влади різних рівнів
 Макроекономічний контекст децентралізації
 Як поліпшити загальні бюджетні результати

Розкриваючи макроекономічні питання проблеми, автори представляють опис проблеми в перших двох частинах, а варіанти політики щодо цієї проблеми – у третій частині.

Ці приклади дають зрозуміти, що при плануванні й написанні розділу "Опис проблеми" вам слід ретельно обміркувати, який організаційний підхід щонайкраще відповідатиме вашій темі, меті й аудиторії.

Контрольний список для написання

Розгляньте такі запитання, які допоможуть вам при плануванні та написанні опису проблеми:

- *Як побудувати опис проблеми*

Передісторія проблеми:

- Коли і як виникла проблема?
- Якими були її причини?
- Якими були історичний, правовий, політичний, соціальний та економічний контексти проблеми?
- Яким чином проблема привернула суспільну увагу?
- На кого вплинула проблема?
- Які напрями політики були впроваджені в минулому в спробі розв'язати цю проблему?
- Якими були наслідки тої політики?

Проблема в середовищі поточної політики:

- Якими сьогодні є правові, соціальні, економічні, політичні контексти та впливи проблеми?
- Який обсяг проблеми на сьогодні?

- Яку поточну політику впроваджують, намагаючись розв'язати проблему?
- Які різні погляди на проблему та підходи до її розв'язання існують зараз?
- В чому поточна політика є успішною/невдалою?
- Що неправильно в сьогоднішньому підході?
- *Як організувати опис проблеми*
 - Які аспекти проблеми вам необхідно включити в опис проблеми, щоб представити повну й переконливу картину?
 - Як ви збираєтесь організувати цей розділ, щоб зробити його якомога зрозумілим і читабельним?

5.6.2 Як побудувати опис проблеми: текст і аргументація

Побудова ефективного опису проблеми потребує не лише знань про те, що включати в опис, та умінь його логічно організувати, але й глибокого розуміння правил використання тексту в таких ситуаціях, коли треба дати переконливу аргументацію. Щоб допомогти вам зрозуміти такі правила, у цьому підрозділі ми зосередимося на ключових аспектах: послідовність, побудова переконливої аргументації, поділ тексту на абзаци та використання первинних і вторинних джерел.

Аналіз і обговорення різних аспектів в цьому підрозділі базується на уривку аналітичного документа з прикладу (і) "Фіскальна децентралізація: від командної до ринкової економіки" ("Fiscal decentralization: From command to market" (Bird, Ebel and Wallich, 1995), який вміщено в підрозділі 5.6.1 (стор. 46). Абзаци в цьому уривку пронумеровані, і ми використаємо цю нумерацію для зручності посилань.

- *Як побудувати послідовну аргументацію, переконливу і легко зрозумілу*

Одна з найосновніших характеристик переконливої аргументації – це її послідовність, що означає встановлення прозорих зв'язків між кожною з її частин для того, щоб виникла цілісна загальна картина всієї аргументації. В нижченаведеному аналізі розкривається ідея послідовності в контексті.

Аналіз опублікованих аналітичних документів

Проаналізуйте уривок опису проблеми (стор. 46) та уривок розділу “Зміст” (стор. 49) з аналітичного документа – приклад (і): “Фіскальна децентралізація: від командної до ринкової економіки” (“Fiscal decentralization: From command to market” (Bird, Ebel and Wallich, 1995).

Читаючи уривки, зосередьте увагу на тому,

- як встановлюється послідовність у цьому прикладі.

Зробити аналіз вам також допоможе ознайомлення з розділом “Вступ” цього аналітичного документа (в Додатку А), щоб мати уявлення про загальну спрямованість дослідження. Прочитайте вступ, якщо ви ще цього не зробили.

Як видно з уривка розділу “Зміст”, опис проблеми – це доволі довга й складна низка аргументів, що складається з багатьох взаємопов’язаних розділів і підрозділів. Для того, щоб спростити завдання для читача, вам слід багато попрацювати над поєднанням усіх цих частин в одну цілісну картину. Необхідно не тільки пов’язати ці розділи й підрозділи та добре організувати їх послідовність завдяки чітким, описовим заголовкам та нумерації, ще й треба дотримати послідовності в текстовому викладі. Наприклад, у підрозділі “Макроекономічні виміри міжбюджетних відносин” автор вирішив почати з такого вступного абзацу:

Реформи міжбюджетних відносин відбуваються в умовах напруженої фінансової ситуації, тоді, коли здійснюються податкові реформи та кардинальні зміни в національних системах державних доходів. Сьогоднішні завдання стабілізації можуть у деяких випадках надмірно домінувати над проектуванням міцної довгострокової системи відносин між органами влади різних рівнів.

Ця вступна частина по суті окреслює спрямованість всього підрозділу і пояснює його зв’язок із загальною аргументацією. Власне, такі вступні абзаци часто використовують в підрозділах аналітичних документів для забезпечення послідовності.

Окрім встановлення логічних зв’язків підрозділів із загальною аргументацією, авторіві необхідно чітко показати такі зв’язки всередині кожного підрозділу. В уривку з опису проблеми вступне речення “Країни з перехідними економіками стикнулися з проблемою, коли їм треба вирішувати завдання стабілізації й лібералізації водночас” обумовлює аргументацією в підрозділі “Макроекономічний контекст децентралізації”. Всі інші компоненти підрозділу розвивають окреслену в цьому реченні тему, а завершується він зазначенням напрямів поточної політики, які впроваджують для розв’язання

Встановіть чіткі логічні зв’язки між та всередині всіх компонентів вашої аргументації

проблеми, тобто, “переміщення видаткових повноважень” та “зменшення міжбюджетних трансфертів”. Таким чином перекидається місток до двох подальших підрозділів, які деталізують ці напрями політики. Встановлення таких логічних зв’язків на багатьох рівнях аналітичного документа гарантуватиме, що читач зможе легко простежити логіку вашої аргументації в описі проблеми.

Усі аргументи складаються з твердження, підкріплення та доводу

- Як забезпечити послідовну й цілеспрямовану розробку кожного компонента аргументації в цьому підрозділі

Можна скористатися моделлю аргументації, яку запропонував філософ Стівен Тулмін (Stephen Toulmin – цитовано в: Karbach, 1987), щоб подумати, як розробляти кожен компонент аргументації. Тулмін стверджує, що будь-який аргумент складається з трьох основних компонентів: твердження, підкріплення і доводу. Ці компоненти можна визначити таким чином:

- твердження – це виклад вашої позиції/аргументу;
- підкріплення – це фактичні дані, які ви наводите для підтримки свого твердження;
- довід пояснює зв’язок між твердженням і підкріпленням. Він може бути не завжди явно виражений, якщо автор вважає, що зв’язок і так очевидний для читацької аудиторії.

Ці три компоненти можна чітко побачити в абзаці [6] з прикладу (і):

[6] *Переміщення видаткових повноважень*. У деяких країнах бюджетні повноваження щодо соціальних видатків і соціального захисту передаються органам влади субнаціонального рівня. В Угорщині, наприклад, повноваження з виплат на соціальне забезпечення були передані місцевим органам влади в 1993 році згідно з Законом про соціальну допомогу. В Україні за систему соціального захисту також відповідає влада субнаціонального рівня. В Росії центральний уряд передав статті бюджету 1992 року на соціальні видатки, що дорівнювали близько 6 відсоткам ВВП, місцевим органам влади, тим самим знизивши бюджетний дефіцит. Здається, все це робилося з надією, що органи влади субнаціонального рівня здійснять необхідні, але політично болючі, скорочення, навіть незважаючи на те, що попит на ці послуги очевидно зростатиме з погіршенням економічної ситуації. Так, в 1993 році, знову в Росії, повноваження у сфері ключових національних, міжвідомчих капіталовкладень (наприклад, у транспорт) були передані субнаціональному секторові.

Твердження

Підкріплення

Довід

Важливо врахувати ці базові компоненти для ефективного вироблення окремих аргументів, які разом становитимуть опис вашої проблеми, а отже, будуватимуть і загальну переконливу аргументацію.

- *Як ефективно використати поділ тексту на абзаци, щоб це допомогло вам розвинути аргументацію, а читачеві – її зрозуміти.*

Абзац служить для позначення як логічного, так і фізичного поділу тексту. Це, по суті, не лише допомагає вам організувати аргументацію, але й допомагає читачеві легко зрозуміти кожен її компонент. Вдалий поділ на абзаци також допомагає тим читачам, котрі швидко переглядають аналітичне дослідження для загального уявлення про його зміст, що є типовою практикою, коли йдеться про такі великі й складні документи.

У кожному абзаці, як правило, розвивається один аргумент, зазначений у ключовому реченні. Ключове речення – це виклад позиції, яка обстоюється в абзаці, тобто, за термінологією Тулміна, – твердження (про що йшлося вище). Як ілюстрацію можна навести ключове речення першого абзацу: “Реформування міжбюджетних відносин відбувається ...”. Певне ключове речення в абзаці може бути початком нового аргументу або розвитком конкретного аспекту ширшої аргументації. Крім того, розвиток одного аргументу в одному абзаці є важливим для того, щоб і автор і читач зрозуміли, як абзаци ефективно допомагають поділити текст на логічні фрагменти. Наведений далі аналіз пропонує детальніший розгляд цих ідей.

Аналіз опублікованих аналітичних документів

Проаналізуйте підрозділ “Макроекономічний контекст децентралізації” з прикладу (і) на стор. 46.

Читаючи, зверніть увагу на

- те, де розташовані ключові речення в кожному абзаці.

Вам слід завершити аналіз, пропонується на початку цього розділу, якщо ви ще цього не зробили – це допоможе повністю зрозуміти контекст аргументації.

За винятком першого абзацу, ключовими для всіх інших абзаців є вступні речення. Це загальний підхід до викладення детальних і складних аргументів для того, щоб якомога полегшити читачам розуміння цих аргументів.

Ще одним важливим аспектом ефективного поділу тексту на абзаци є послідовність. На рівні абзацу це передбачає встановлення чітких зв’язків між реченнями. Типовими прийомами для встановлення таких послідовних зв’язків є:

- повторення ключових слів;

Вдалий поділ на абзаци допомагає позначити логічні фрагменти вашої аргументації

Вдала побудова абзаців передбачає встановлення послідовних зв’язків

- використання паралельних структур, тобто схожих конструкцій фраз і речень;
- використання сполучних слів і фраз, як-то: *потім, далі, наприклад, крім цього, також, однак.*

Ці прийоми можна побачити, скажімо, в абзаці [6] з прикладу (і):

[6] *Переміщення видаткових повноважень.* У деяких країнах бюджетні повноваження щодо соціальних видатків і соціального захисту передаються органам влади субнаціонального рівня. В Угорщині, наприклад, повноваження з виплат на соціальне забезпечення були передані місцевим органам влади в 1993 році згідно з Законом про соціальну допомогу. В Україні за систему соціального захисту також відповідає влада субнаціонального рівня. В Росії центральний уряд передав статті бюджету 1992 року на соціальні видатки, що дорівнювали близько 6 відсоткам ВВП, місцевим органам влади, тим самим знизивши бюджетний дефіцит. Здається, все це робилося з надією, що органи влади субнаціонального рівня здійснять необхідні, але політично болючі, скорочення, навіть незважаючи на те, що попит на ці послуги очевидно зростатиме з погіршенням економічної ситуації. Так, в 1993 році, знову в Росії, повноваження у сфері ключових національних, міжвідомчих капіталовкладень (наприклад, у транспорт) були передані субнаціональному секторові.

В другому, третьому і четвертому реченнях автор використовує паралельні структури, починаючи кожне речення фразою: “в (країні)”; схожу структуру також вжито в останньому реченні абзацу. Крім того, послідовність досягається ще й завдяки використанню сполучних слів і фраз: “*наприклад*” – в другому реченні та “*також*” – в третьому. Якщо ви подумаєте про те, як забезпечити послідовність всередині абзаців та зробити логічний і фізичний поділ опису проблеми, це суттєво допоможе ефективно представити вашу аргументацію.

Переконливий опис проблеми – це аргументація, побудована на основі широкого спектра різноманітних джерел

- *Як ефективно використати джерела для побудови достовірної й переконливої аргументації*

Підкріплення вашої аргументації посиланнями на широкий спектр різноманітних джерел є ключовим елементом переконливого опису проблеми. Завдяки включенню джерел у текст ви робите свою аргументацію достовірною, окреслюєте рамки свого внеску в обговорення конкретної проблеми політики у своєму дослідженні й інформуєте читачів про основу, на якій ви побудували свою аргументацію через посилання на відповідні джерела. Подальший аналіз висвітлює релевантні підходи до ефективного використання джерел.

Аналіз опублікованих аналітичних документів

Проаналізуйте використання джерел у підрозділі “Макроекономічний контекст децентралізації” з прикладу на стор. 46.

Читаючи підрозділ, зверніть увагу на

- види джерел, що включені в підрозділ. Відповідні уривки з приміток і бібліографії подані нижче.

Уривок з приміток:

[в примітках 11 и 12 немає посилань]]

Примітка 13: Джерелами даних про видатки національних бюджетів є міністерства Угорщини, Росії та Албанії.

Уривок з бібліографії:

Alm, James, and Robert M. Buckley: 1994. “Decentralization, Privatization, and Solvency of Local Governments in Reforming Economies: The Case of Budapest.” *Environment and Planning, C.: Government and Policy* 12(3): 337-47

Bahl, Roy, and Christine I. Wallich. 1992. “Intergovernmental Fiscal Relations in China”. PRE Working Paper 863. World Bank, Policy Research Department, Washington, D.C.

Blejer, Mario I., and Gyorgy Szapary. 1989. “The Evolving Role of Centrally Planned Economies under Reform: The Case of China”. IMF (International Monetary Fund) Working Paper WP/89/26. Washington, D.C.

- функцію, яку виконують джерела в цьому підрозділі. Подумайте про такі функції як твердження, підкріплення та довід.
- причини, з яких на деякі використані в уривку джерела є посилання/цитати, а на інші – немає.

Вам слід завершити аналіз, запропонований на початку цього розділу, якщо ви ще цього не зробили – це допоможе повністю зрозуміти контекст аргументації.

Висвітлені в цьому аналізі питання обговорюються детально в наступних шести пунктах.

— *Як ефективно вибрати вид джерел, щоб використати їх як доводи*

Щоб переконати читача в тому, що ваша аргументація є достовірною, необхідно представити доводи з багатьох первинних і вторинних джерел¹⁰. В такий спосіб ви продемонструєте глибину свого розуміння теми і суті проведеного вами

¹⁰ Первинні дані або інформація – це результати ваших власних досліджень, отриманих, наприклад, через анкетування, інтерв'ю чи моделювання даних. Вторинні дані або інформація – це взяті з досліджень чи публікацій інших авторів у вашій галузі.

Включайте широкий спектр авторитетних первинних і вторинних джерел

дослідження. Оскільки державна політика зачіпає багатьох стейкхолдерів на всіх рівнях суспільства, не дивно, що види джерел, які включають в аналітичний документ є дуже різноманітними, наприклад, законодавчі акти і програмні заяви органів влади, звіти уряду, доповіді недержавних і міждержавних організацій, інші дослідження політики, публікації наукових журналів, доповіді конференцій і газетні статті. Крім цього, аналітичне дослідження може містити дані або результати ваших власних первинних досліджень. Аналізований приклад насправді не містить ніяких даних первинних досліджень, і це не дивно, що в документі, який розкриває таку широку тему і має регіональну спрямованість, найбільш достовірними і доступними джерелами даних є органи влади регіону та міждержавні організації, що активно діють в регіоні, такі як Міжнародний Валютний Фонд і Світовий Банк. Очевидно, що, вибираючи джерела, які варто включати, ви також маєте брати до уваги тему дослідження, географічну спрямованість, види доступних даних та аудиторію.

Використовуйте джерела як доводи на підтримку ваших аргументів

— *Як ефективно інкорпорувати джерела у вашу аргументацію*

Інший важливий момент, котрий слід враховувати при використанні джерел, – це роль, яку вони можуть відіграти в побудові аргументації. З аналізу прикладу стає зрозумілим, що тут джерела використовують як доводи на підтримку тверджень автора; це явно видно, наприклад, в абзаці [3], де всі дані використані саме в такий спосіб. По суті це той підхід, який вам треба застосовувати в побудові своїх аргументів. Автори роблять типову помилку, коли в своїх роботах дозволяють джерелам домінувати, тоді їхні власні позиції в аргументації стають не такими рельєфними, якими мають бути. Про це слід пам'ятати, оскільки така помилка може призвести й до втрати чіткої спрямованості аргументації. У середовищі, яке дуже цікавиться визначеним особистим поглядом автора, це може надзвичайно зашкодити вашому документові.

Робіть посилання на всі джерела, якщо дані не вважаються загально-відомими

— *Як вирішити, коли потрібно наводити цитати або робити посилання на вторинні джерела, включені у вашу аргументацію*

Коли ви використовуєте в аналітичному документі дані або інформацію із вторинних джерел, вам, звичайно, треба робити посилання або наводити цитати, наприклад: (Crilly, 1997), але іноді це не потрібно. Взагалі, цитування або посилання робити необхідно, якщо це не вважається чимось загальновідомим у колі державної політики. Як видно з прикладу, дані про поточний бюджетний дефіцит у відсотках від ВВП в абзаці [1] розглядали як загальновідомі, тоді як дані про видатки органів влади у відсотках від ВВП в абзаці [3] були підкріплені повним цитуванням. Всі посилання до таблиць чітко вказують на джерела, як зазначено у примітках. Повні посилання на опубліковані джерела подаються також в тих ситуаціях, коли очевидно, що інформація не є загальновідомою, наприклад, про колишню комуністичну систему (в абзаці [4]) та про конкретний приклад політики в конкретній країні (в абзаці [7]).

Не завжди ясно, що вважати загальновідомим, а що – ні. Якщо ви використовуєте щось без посилання на джерело, яке не є загальновідомим, вас можуть звинуватити в плагіаті. Пам'ятайте, що це стосується не тільки слів інших авторів, але й їхніх ідей і підходів. Це той момент, який вам необхідно обговорити з вашими колегами та тими, хто належить до кола державної політики, а також зрозуміти самому, читаючи відповідну літературу. У будь-якому разі, коли ви сумніваєтеся, наводьте цитати.

– *Як дотримувати правил посилання і цитування вашої дисципліни/видавця*

Взагалі різні дисципліни приймають правила цитування, котрі відповідають їхнім власним цілям і забезпечують зручність користування цими правилами для всіх, хто займається цією дисципліною. В галузі дослідження політики загальноприйнятим є так званий стиль "автор – дата", наприклад, (Doyle, 1994). Це той стиль, який використано в прикладі, аналізованому в цьому підрозділі, а також у цьому посібнику в цілому. Проте той чи інший стиль приписує набагато більше правил, ніж просто як робити посилання на авторів у тексті; він інформує, як оформлювати бібліографічні джерела та яких правил дотримувати щодо приміток (див. розділи 5.9 і 5.10 для детальнішої інформації). Такі набори правил, наприклад, *APA* (Американської асоціації психологів – *American Psychological Association*) (2001), *MLA* (Асоціації сучасних мов – *Modern Language Association*) (Gibaldi, 1995) та *Chicago* (Університету Чикаго – *University of Chicago*, 1993), стали стандартними інструментами, отже, і видавці, і читачі очікують від вас дотримання цих стандартів. Щоб дати вам стислий огляд стилю, загальноприйнятого в галузі дослідження політики, скорочену версію путівника *APA* з цитування наведено в Додатку Б. Цей додаток містить вказівки про те, як правильно включати посилання в текст та оформлювати бібліографічні джерела. І нарешті, хоч у кожній дисципліні існують певні правила, вашою першою читацькою аудиторією є ваш видавець, і вам слід дізнатися про його вподобання в цій сфері та намагатися їх дотримати.

– *Як ефективно використовувати вторинні джерела у вашому описі проблеми*

Автори вибирають один із чотирьох способів включення вторинних джерел у свої роботи: цитування, переповідання, резюмування та узагальнення. Цитування зазвичай вибирають тоді, коли автор хоче точно передати оригінал для того, щоб представити яскраву і цікаву мову або дистанціювати себе від цитати чи її автора. Автор вибирають резюмування або переповідання, тобто передають своїми словами те, що сказав конкретний автор, якщо вони хочуть плавно ввести ідеї того іншого автора у свою власну аргументацію. Узагальнення – це той же підхід, але при цьому викладають ідеї більш ніж

Дізнайтеся про правила цитування вашого видавця і дотримуйте їх

Використання джерел у вигляді переповідання, резюмування або узагальнення є поширеним у галузі дослідження політики

одного автора. Взагалі вважають, що вибір стратегії цитування визначається правилами певної дисципліни.

Як видно з аналізованого прикладу, всі використані вторинні джерела переповідаються, резюмуються або узагальнюються, і це відбиває потребу вивести на перший план аргументацію автора в описі проблеми.

— *Як робити посилання на вміщені таблиці/рисунок та коментувати їх значимість*

Включення в основний текст документа або в додатки рисунків, таблиць чи графіків – це загальноприйнятий спосіб інкорпорувати в опис проблеми великий обсяг даних. Такі таблиці можна використовувати для представлення як первинних, так і вторинних даних. Зверніться ще раз до пропонуваного прикладу, щоб проаналізувати, як використовують таблиці в описі проблеми і як на них роблять посилання.

Аналіз опублікованих аналітичних документів

Проаналізуйте підрозділ “Макроекономічний контекст децентралізації” з прикладу на стор. 46.

Читаючи підрозділ, зверніть увагу на

- те, як робляться посилання на таблиці в тексті;
- роль, яку ці посилання відіграють в аргументації.

Вам слід завершити аналіз, пропонуваний на початку цього розділу, якщо ви ще цього не зробили – це допоможе повністю зрозуміти контекст аргументації.

Робіть прямі посилання на таблиці в тексті та вкажіть, які важливі дані вони містять

У прикладі є два посилання на таблиці: в абзаці [1] в другому реченні та в абзаці [3] – в останньому. В обох випадках посилання взяті в дужки, напр., (таблиця 1.5), і в обох випадках вони використані як доводи на підтримку тверджень, на яких будуються аргументи в кожному абзаці. В обох випадках є речення, які вказують на значимість вміщених в таблицях даних, тобто які дані в таблиці є важливими і чому. Практично для того, щоб ефективно використати дані таблиць, важливо зробити чітке посилання на те, де їх знайти, і пояснити, чому вони є значимими. Багато авторів роблять помилку, коли вони включають таблиці або графіки у свої дослідження і ніколи не роблять на них прямих посилань. Слід пам'ятати, що обов'язок автора – пояснити, чому використані саме ці дані; читач не повинен гадати, чому вони є важливими.

Два посилання з цього прикладу ілюструють випадки, коли конкретні доводи аргументації підкріплюються даними з таблиці. Однак вміщені таблиці і рисунки також використовують для надання ширшої і більш загальної інформації, яка

може прямо і не підкріплювати конкретного аргументу, але може поглибити розуміння цього питання читачами. Посилання в тексті на такий вид інформації часто супроводжується фразами: “для детальнішої інформації див. Додаток Д”. Проте, не слід включати забагато інформації такого виду, оскільки тоді аналітичний документ виглядатиме дещо несконцентрованим на основній аргументації. Напевно, варто розглядати можливість включення такого виду таблиць в тому разі, якщо дані не лише підкріплюють конкретний довід в аргументації, але й інші її положення в цілому.

Контрольний список для написання

У побудові переконливої аргументації вам може допомогти розгляд таких питань:

Послідовність

- Чи ви логічно пов'язали всі компоненти опису проблеми?
- Чи ці зв'язки також чітко простежуються в кожному підрозділі вашого опису проблеми?

Аргументація

- Чи кожен ваш аргумент складається з твердження, підкріплення і доводу?

Поділ тексту на абзаци

- Чи ваш опис проблеми поділено на абзаци таким чином, щоб допомогти читачеві адекватно його сприйняти й зрозуміти?
- Чи виклали ви кожен логічний фрагмент аргументації в окремому абзаці?
- Чи простежується послідовність у побудові ваших абзаців?

Використання джерел

- Чи побудували ви опис проблеми, використавши широкий спектр джерел?
- Чи включили ви достатньо авторитетні джерела для підтримки своєї аргументації?
- Чи використали ви джерела як доводи на підтримку своєї аргументації?
- Чи зробили ви посилання (процитували) на джерела даних, які, на вашу думку, не є загальновідомими?
- Чи дотримали ви правил цитування, встановлених вашим видавцем/дисципліною?

5.7 Варіанти політики

Після докладного опису передісторії і поточного середовища політики стосовно досліджуваної проблеми ви маєте приступити до написання наступного розділу аналітичного документа – “Варіанти політики”, який передбачає обговорення можливих шляхів розв’язання цієї проблеми. Виходячи з того, що цей елемент аналітичного документа тісно пов’язаний з етапом циклу політики, який називається формулювання політики (див. розділ 3.1), треба звернути увагу на такі п’ять аспектів, що дають загальний огляд цього елемента.

Елемент
“варіанти
політики”
представляє
аргументацію на
користь
обраного
варіанта
політики,
базовану на
оцінюванні всіх
можливих
альтернативних
варіантів

Елемент “варіанти політики”:

- *окреслює, оцінює та порівнює можливі альтернативи політики*

Всі можливі варіанти, чи то розроблені автором, чи іншими фахівцями, повинні бути представлені, щоб побудувати докладну й переконливу аргументацію. Окреслюючи кожен з варіантів, цей елемент аналітичного документа, як правило, зосереджується на оцінюванні спроможності кожного варіанта розв’язати зазначену проблему та порівнянні результатів такого оцінювання.

- *надає переконливу аргументацію на користь обраного варіанта політики*

Представляючи варіанти політики, автор повинен мати на меті використання результатів оцінювання й порівняння для того, щоб переконливо продемонструвати, що обраний варіант політики якнайкраще підходить для результативного розв’язання проблеми, і тим самим обґрунтувати свій вибір. Звичайно, це означає, що автор має ще й навести доводи, які чітко покажуть, чому інші варіанти політики він відхилив.

- *зосереджується на представленні прийнятого рішення*

Цей елемент аналітичного документа не повинен бути звітом про кожен крок вашої роботи на етапі формулювання політики; натомість в ньому необхідно представити рішення, які ви прийняли щодо кожного варіанта політики, та їх обґрунтувати.

- *встановлює чіткий логічний зв’язок з елементом аналітичного документа “висновки та рекомендації”*

Аргументація на користь обраного вами варіанта політики повинна стати основою й обґрунтуванням ваших кінцевих рекомендацій. Тому цей елемент має бути логічно пов’язаний з прикінцевим розділом аналітичного документа “висновки та рекомендації”.

Далі пропонується детальне обговорення структурних і текстуальних компонентів елемента “варіанти політики”. Хоч і справедливо вважають, що лише взяті разом ці компоненти становлять вдалий виклад варіантів політики в аналітичному документі, тут вони розділені для виразнішої ілюстрації й пояснення.

5.7.1 Як розробити варіанти політики: структура й аргументація

Зосередження уваги на структурних компонентах цього елемента зумовлено тим, що авторіві для написання дієвого аналітичного документа і побудови переконливої аргументації потрібно знати та розуміти загальні структурні й організаційні особливості цього розділу.

Елемент “варіанти політики” складається з двох основних структурних компонентів:

Варіанти політики $\left\{ \begin{array}{l} - \text{Рамки аналізу} \\ - \text{Оцінювання альтернатив політики} \end{array} \right.$

■ Рамки аналізу

Як уже зазначалося, аналітичний документ – це аргументація вашого підходу до розв’язання проблеми, що детально розглядається в документі та ґрунтується на ретельному аналізі всіх доступних даних. Основою такого аналізу є принципи, котрими автор керується в процесі оцінювання, які й формують рамки аналізу. Іншими словами, ці рамки виражають ідеали та цінності, що спрямовують автора зайняти певну позицію стосовно обговорюваної проблеми. Рамки аналізу прямо інформують, з яких позицій оцінюються представлені варіанти політики. Представлення цих рамок є ключовим компонентом для поінформованого оцінювання аргументації. Подальший аналіз висвітлює підходи до побудови цього компонента.

Рамки аналізу – це виклад ідеалів і цінностей, якими керуються в оцінюванні

Аналіз опублікованих аналітичних документів

Прочитайте уривки з аналітичних документів – приклади (i) і (ii), де представлені рамки аналізу. Зробити аналіз вам також допоможе ознайомлення з розділами “Вступ” цих аналітичних документів (в Додатку А), щоб мати уявлення про загальну спрямованість дослідження.

Читаючи, зверніть увагу на

- відмінності в підходах, застосованих для побудови і представлення рамок аналізу.

Приклад (i):

“Фіскальна децентралізація: від командної до ринкової економіки” (“Fiscal decentralization: From command to market” (Bird, Ebel and Wallich, 1995)

Необхідність розширення рамок аналізу

[вступний абзац] Міжбюджетні фіскальні відносини – справа далеко не місцевого масштабу – є тим самим ключовим питанням для досягнення цілей реформи майже в усіх країнах перехідної економіки. В традиційному аналізі фіскального федералізму досліджуються бюджетно-податкові функції органів влади субнаціонального і центрального рівнів стосовно їх відповідних (і здебільшого окремих) ролей і повноважень щодо стабілізації, розподілу доходів (як система соціального захисту) та розміщення ресурсів (Oates 1972; Musgrave 1983). Ці рамки є недостатньо широкими для розгляду важливих аспектів місцевих і міжбюджетних фінансів у країнах з перехідною економікою принаймні з двох причин. По-перше, як зазначається в літературі на цю тему, такий підхід ігнорує роль влади субнаціонального рівня в питаннях стабілізації, системи соціального захисту та приватизації. По-друге, він не повною мірою враховує властиві цим країнам проблеми, що дісталися у спадок від командної економіки, котрі їм доводиться долати.

[останній абзац] У будь-якій системі фіскальна децентралізація неодмінно є постійним і динамічним процесом. Перед реформаторами в країнах Центральної та Східної Європи і колишнього Радянського Союзу стоїть особливо складне завдання: їм треба розмежувати структурні проблеми та проблеми, породжені переходом до ринкової економіки. Вони повинні створити рамки відносин між органами влади різних рівнів достатньо міцні, щоб служити основою для дій, наприклад, регулювати систему трансфертів і податкових надходжень, але водночас досить гнучкі, щоб співіснувати з постійними структурними перебудовами в економіці, які стосуються стабілізації, перерозподілу та приватизації.

Приклад (ii):

“Відкрита конкуренція, прозорість і неупередженість у проведенні органами місцевого самоврядування тендерів на надання послуг” (“Open Competition, Transparency, and Impartiality in Local Government Contracting Out of Public Services” (Baar, 2001)

Розглядаються такі основні питання:

- (а) застосовність законів про державні закупівлі та інших положень, що вимагають конкурсних процедур для вибору підрядників;
- (б) доступ громадськості до контрактів та інформації, що розглядається в процедурах встановлення цін (свобода інформації);
- (в) дотримання умов неупередженості та запобігання конфліктам інтересів при виборі підрядників.

Кожне з вищенаведених питань можна розглядати як базову передумову проведення тендерних процедур в такий спосіб, який зрештою найкраще служить інтересам громадян. Якщо допускається конфлікт інтересів, торги не будуть по-справжньому конкурсними. Без конкурсних торгів на отримання контрактів немає гарантії, що громадянам надаватимуть послуги на найсприятливіших для них умовах. Без прозорості підвищується ймовірність корупції, а довіра громадськості до справедливості відбірного процесу зникає. До того ж, без прозорості широка громадськість вилучається з тендерного процесу. В результаті втрачаються потенційні вигоди незалежної громадської перевірки, критики й експертної оцінки.

Автори цих двох прикладів застосували різні підходи до побудови і представлення рамок аналізу. Як видно зі вступного абзацу, автори прикладу (i) вирішили спочатку показати теоретичну та літературну основу своєї позиції, тоді як автор прикладу (ii) цього не зробив. Крім того, між цими двома прикладами є відмінності в обсязі й деталізації. Уривок з прикладу (ii) повністю окреслює рамки аналізу для цього документа, тоді як рамки аналізу в прикладі (i) насправді значно ширші, ніж показано в уривку. По суті в підрозділі “Необхідність розширення рамок аналізу” автори окреслюють свою позицію стосовно широкого спектра питань: системи державних доходів, ціноутворення в державному секторі, видатки, трансферти, запозичення та державні активи. Така різниця в обсязі та деталізації, безумовно, відбиває широту самих тем, обраних для дослідження в цих двох документах.

Однак, є й деякі схожі моменти в цих двох прикладах. В обох чітко викладені позиції авторів стосовно досліджуваних проблем:

Приклад (i): Вони повинні створити рамки відносин між органами влади різних рівнів достатньо міцні, щоб служити основою для дій, наприклад, регулювати систему трансфертів і податкових надходжень, але водночас досить гнучкі, щоб співіснувати з постійними структурними перебудовами в економіці, які стосуються стабілізації, перерозподілу та приватизації.

Приклад (ii): Кожне з вищенаведених питань можна розглядати як базову передумову проведення тендерних процедур в такий спосіб, який зрештою найкраще служить інтересам громадян.

Рамки аналізу містять чіткий виклад і обґрунтування зайнятої позиції

Крім цього, в обох прикладах автори намагаються обґрунтувати свої позиції:

Приклад (i): Перед реформаторами в країнах Центральної та Східної Європи і колишнього Радянського Союзу стоїть особливо складне завдання: їм треба розмежувати структурні проблеми та проблеми, породжені переходом до ринкової економіки.

Приклад (ii): Без прозорості підвищується ймовірність корупції, а довіра громадськості до справедливості відбірного процесу зникає.

Взагалі рамки аналізу, звичайно, містять чіткий виклад обраних принципів і цінностей, а також обґрунтування позицій авторів стосовно конкретної проблеми та/або певну теоретичну чи нормативну позицію. Обґрунтування, як правило, ще й підкріплюється посиланням на інших авторів, які займають таку ж або схожу позицію.

Ще одне цікаве питання, яке впливає з аналізу прикладів, – це місце розташування рамок аналізу в документі. Хоч цей компонент прямо пов'язаний з оцінюванням варіантів політики, автори обох прикладів вирішили окреслити рамки аналізу перед описом головної проблеми. Для того, щоб документ був логічним, рамки аналізу краще помістити перед обговоренням варіантів політики, щоб можна було легко зрозуміти оцінювання цих варіантів. Проте в обох документах опис проблеми та варіанти політики не розділені, тобто автори вирішили представити разом, в одному підрозділі, і проблему, і варіанти політики щодо цієї проблеми. Саме це, можливо, й пояснює таке розташування рамок аналізу в обох документах. Вміщення рамок аналізу на початку аналітичного документа може бути корисним, оскільки це допомагає читачеві легше зрозуміти позиції авторів, окреслені в описі проблеми. При плануванні свого аналітичного документа вам було б корисно подумати, наскільки такий підхід відповідатиме предмету й меті вашого дослідження.

Контрольний список для написання

Розгляньте такі запитання, які допоможуть вам у плануванні й викладенні рамок аналізу:

- Якими принципами, цінностями й ідеалами ви керуватиметесь у побудові рамок аналізу для вашого дослідження?
- Наскільки ці принципи можна застосувати до досліджуваної проблеми?
- Якою є теоретична основа викладеної вами позиції?
- Які є інші підстави для вибору цієї позиції?
- Чи ваша позиція є широко визнаною?
- Де ви плануєте розмістити рамки аналізу в своєму аналітичному документі?

■ *Оцінювання варіантів політики*

Після того, як ви окреслили рамки аналізу, треба працювати з наступним компонентом цього елемента – обговоренням та оцінюванням варіантів політики. Один зі способів розглянути цей компонент – зробити аналіз опублікованого аналітичного документа, який ілюструє оцінювання альтернатив політики в контексті та порушує багато важливих питань.

Аналіз опублікованих аналітичних документів

Прочитайте уривок аналітичного документа – приклад (і): “Фіскальна децентралізація: від командної до ринкової економіки” (“Fiscal decentralization: From command to market” (Bird, Ebel and Wallich, 1995). Ви знайдете тут оцінювання варіантів політики щодо однієї з проблем, які розглядаються в документі. Приклад, пропонований для аналізу опису головної проблеми, також було взято з цього підрозділу. Отже, якщо ви зробили аналіз опису проблеми, для вас буде очевидним зв’язок між двома елементами і це допоможе в аналізі оцінювання варіантів політики. Зробити аналіз вам також допоможе ознайомлення з розділом “Вступ” цього аналітичного документа (в Додатку А), щоб мати загальне уявлення про аналітичне дослідження та його конкретну проблему.

Читаючи, зосередьте увагу на

- відмінностях у підходах авторів до представлення й обговорення двох варіантів політики (регулювання дефіциту та обмеження прав запозичення);
- виявленні декількох провідних цінностей/принципів, якими слід керуватися в оцінюванні цих варіантів, тобто тих, які були складовими рамок аналізу.

[Нумерація абзаців у квадратних дужках надана для подальших посилань.]

Поліпшення загальних бюджетних результатів.

[1] Хоч для центрального уряду бюджетна гнучкість є вочевидь бажаною в короткотерміновій перспективі, трансферти не слід розглядати як частину національного бюджету, котру можна постійно скорочувати, як це роблять у деяких країнах. Багато послуг, які надають субнаціональні органи влади, є суттєвими чинниками політичної стабільності й економічного розвитку. Багато органів місцевого самоврядування не можуть забезпечити надання цих послуг на належному рівні за рахунок тільки своїх власних ресурсів. Навіть у найближчій перспективі стабілізації скорочення трансфертів може бути недоцільним. Недофінансовані субнаціональні органи влади можуть витримати бюджетний тиск, вдаючись до таких економічно небажаних джерел доходів, як прибутки, отримані від експлуатації дохідних активів та від прямого володіння місцевими комунальними підприємствами. В той же час у деяких країнах невизначений до кінця перелік повноважень субнаціональних органів влади щодо соціальної допомоги може призводити до періодичних екстрених звернень до центрального уряду за додатковим

фінансуванням, до неперекорного нагромадження заборгованостей або до небажаних короткострокових запозичень. Заборгованість субнаціональних органів влади є сьогодні однією з головних проблем у Болгарії, Румунії, Росії й Україні. Будапешт робить запозичення для фінансування поточних витрат (див. главу 3). Области Росії іноді на кілька місяців затримують обов'язкові виплати по пенсіях і зарплатах вчителям. Єдиним способом стримування такого небажаного розвитку подій найближчими роками для більшості країн перехідного періоду є, напевно, збереження деяких форм міжбюджетних трансфертів.

[2] *Регулювання дефіциту.* Пряме регулювання дефіциту субнаціональних бюджетів є одним із важелів центральних урядів для забезпечення того, щоб субнаціональні органи влади не створювали макроекономічного тиску. Такі регулятивні обмеження використовують, приміром, у Росії. Регулювання такого роду може мати сенс у рамках “жорстких” бюджетних обмежень, але поєднання важелів регулювання дефіциту та “м'яких” бюджетних обмежень у виробничому секторі можуть призвести до викривлених наслідків.¹⁴ У відповідь на явний профіцит субнаціональних бюджетів в цілому, наприклад, в Росії і Болгарії, центральний уряд передав видатковій повноваження на субнаціональний рівень, скоригував рівні розподілу податкових надходжень і мінімізував трансферти. Але оскільки субнаціональні органи влади Болгарії не можуть, згідно із законодавством, мати дефіцит або робити запозичення, навіть для цілей ліквідності, а в Росії можливості та права в сфері запозичень є обмеженими, бюджети за визначенням повинні мати профіцит, достатній для забезпечення потреб в обігових коштах на щомісячні місцеві виплати.¹⁵ Зменшення частки доходів або трансфертів не вплине на бюджетний профіцит; оскільки субнаціональні бюджети не можуть бути в дефіциті, такі заходи лише призведуть до виважених — нижче “нормального” рівня — видатків та зростання накопичених заборгованостей. В такій ситуації недостатньо просто поставити перед субнаціональними органами влади вимогу збалансувати свої бюджети.

[3] *Обмеження прав запозичення.* Хорошим прикладом було б дозволити органам місцевого самоврядування брати позики для певних капіталовкладень. Однак разючою особливістю сьогоденної ситуації в сфері місцевих фінансів у деяких країнах є практично безперешкодний, згідно із законодавством, доступ субнаціональних органів влади до необмежених запозичень, зокрема, в деяких випадках, й іноземних (таблиця 1.7). В Угорщині, наприклад, Закон про місцеве самоврядування надає всім органам місцевої влади права на необмежені внутрішні запозичення для поточних і капітальних видатків. Органи місцевого самоврядування в Албанії також можуть запозичувати без обмежень на капітальні вкладення. Однак більшість інших країн накладають деякі обмеження. У Польщі, наприклад, муніципалітетам не дозволяється запозичувати більше 5 відсотків від поточних бюджетних видатків.

[4] За часів командної економіки запозичення субнаціональних органів влади визначалися загальним кредитним планом, причому центральний уряд гарантував банкам погашення кредитів так само, як

він це робив для державних підприємств. Однак у сьогоденнішніх умовах такий безперешкодний доступ місцевих органів влади до кредитних фінансів здається недоречним. Обмежені й лімітовані доходи з власних джерел можуть спокусити органи місцевого самоврядування до зловживання позиковим фінансуванням. Нестійка макроекономічна ситуація в багатьох перехідних економіках ще більше виправдовує обмеження прав органів місцевого самоврядування на запозичення. Запозичення для покриття поточних витрат і вільний доступ до кредитів через такі канали, як володіння органами місцевої влади банками, є абсолютно небажаними. Зовсім небагато нових субнаціональних органів влади мають досвід у сфері фінансових інвестицій, а більшість із них ще не спроможні підготувати цілісні й важливі проекти. У більшості країн міжбюджетні фінансові потоки все ще є нестабільними, і місцеві органи влади мають обмежену автономію встановлювати місцеві збори та невеликий досвід (або можливість) встановлення і збирання власних податків.

Таблиця 1.7. Запозичення субнаціональних органів влади (вибрані країни з перехідною економікою)

<i>Країна</i>	<i>Права місцевих органів влади щодо запозичень</i>	<i>Діяльність місцевих органів влади в сфері запозичень</i>
Албанія	Необмежені права запозичення лише на інвестиційні цілі	Немає даних
Болгарія	Обмежені права запозичення, але органи влади накопичують заборгованості	З Міністерства фінансів
Угорщина	Необмежені права запозичення	Деякі муніципалітети мають старі борги. Мінімальні нові запозичення
Польща	Обмежені права запозичення	Витрати на обслуговування боргу не повинні перевищувати 15 відсотків доходної частини
Румунія	Ніяких прав запозичення, але органи влади накопичують заборгованості	Практично ніякої діяльності
Росія	Обмежені права запозичення, лімітовані декретом 1993 р.	Мінімальні нові запозичення (для цілей ліквідності)
Україна	Обмежені права запозичення з внутрішніх джерел	Мінімальні нові запозичення (для цілей ліквідності)

Примітка: Для зазначених посилань див. примітки до таблиці

Джерело: Оцінки Світового Банку

Отже, важко судити про їхню кредитоспроможність. Більшість фінансових інституцій у країнах з перехідною економікою все ще не спроможні оцінювати довгострокові ризики або користуватися довгостроковими фінансовими інструментами. Всі ці чинники закликають до обережності в наданні органам місцевого самоврядування прав робити запозичення. Втім, якщо врахувати, які вигоди деякі проекти принесуть у майбутньому, позики на проекти розбудови місцевої інфраструктури мають солідні теоретичні підстави. Фінансування капітальних видатків з поточних доходів призведе до небажаного стримування темпів та ефективності місцевих інвестицій. Складним завданням є визначення відповідних фінансових механізмів, що не загрожують макроекономічній стабільності.¹⁶ Однак, у більшості країн це завдання, хоч воно й важливе, мусить почекати свого розв'язання порівняно з нагальнішим завданням – розвитком сталої структури фінансування місцевих поточних видатків.

У цьому прикладі кожен представлений варіант політики й аргумент “за” або “проти” ґрунтуються на окреслених рамках аналізу. Такий підхід є типовим у побудові цього компонента. Хоч тут і важко визначити особливості застосування рамок аналізу, весь приклад (і) зосереджено на питанні розбудови стабільної та сталої системи фіскальних взаємовідносин між органами влади центрального і субнаціональних рівнів. Фактично це і є чітким відбиттям позиції, прийнятої в рамках аналізу, що було наведено як приклад на стор. 64:

Вони повинні створити рамки відносин між органами влади різних рівнів достатньо міцні, щоб служити основою для дій, наприклад, регулювати систему трансфертів і податкових надходжень, але водночас досить гнучкі, щоб співіснувати з постійними структурними перебудовами в економіці, які стосуються стабілізації, перерозподілу та приватизації.

У цьому прикладі є вступний абзац, який підсумовує сьогоденні макроекономічні проблеми та вводить в обговорення можливих альтернатив, таких як регулювання дефіциту та обмеження прав запозичення. Послідовність у цій частині також підсилена використанням підзаголовків, які вказують читачеві на різні варіанти політики. Крім того, зрозуміло, що цей вступний абзац також встановлює зв'язок з окресленими раніше рамками аналізу. Як уже відзначалося, в такий спосіб показана необхідність постійно встановлювати логічні зв'язки всередині підрозділу та між підрозділом й аналітичним документом в цілому, щоб досягти максимальної послідовності.

Цікавою особливістю цього прикладу є той факт, що автори починають обговорення варіантів політики представленням сильних аргументів проти першого варіанта (регулювання дефіциту) і закінчують доводами на користь

обраного варіанта (обмеження прав запозичення). Фактично в усьому аналітичному документі автори дотримуються такого підходу – висувають аргументи проти багатьох варіантів і закінчують варіантом, якому вони віддають перевагу. Завдяки такому підходу робиться чіткий наголос на варіанті, обраному авторами, через побудову переконливої порівняльної бази для обґрунтування обраної альтернативи. Це також ілюструє ефективний і цілеспрямований спосіб представлення прийнятого рішення, тобто замість того, щоб розповідати читачеві про процес прийняття рішення щодо кожного варіанта, наголос робиться на відповідях на запитання “чому ні?” або “чому так?” для кожного варіанта. Закінчуючи обраним варіантом, автори також забезпечують логічний зв'язок з рекомендаціями в прикінцевій частині документа. Втім, такий підхід не завжди прийнятний в усіх контекстах, і вам треба вирішувати, що найкраще відповідає вашим цілям.

Представте й обґрунтуйте свої оцінки окреслених варіантів політики на основі рамок аналізу

Загалом, коли ви обговорюєте кожен варіант політики, прийнято представляти й обґрунтовувати вашу оцінку цих варіантів. Обґрунтування повинно базуватися на окреслених раніше рамках аналізу і, як правило, показувати як позитивні, так і негативні сторони кожного варіанта. Врешті-решт, треба, звичайно, зробити порівняння кожного варіанта з іншими розглянутими альтернативами та зазначити, чи це той варіант політики, якому ви віддаєте перевагу, чи ні.

Цей приклад порушує ще одне питання: спосіб представлення обраного варіанта політики. Хоч автори представляють “обмеження прав запозичення” як варіант, якому вони віддають перевагу в сьогоdnішніх умовах, вони представляють ще й умови, за яких (тобто за умов зміни політики) права запозичення мають бути розширені:

Зазначте обмеженості обраного вами варіанта політики

Втім, якщо врахувати, які вигоди деякі проекти принесуть у майбутньому, позики на проекти розбудови місцевої інфраструктури мають солідні теоретичні підстави. Фінансування капітальних видатків з поточних доходів призведе до небажаного стримування темпів та ефективності місцевих інвестицій. Складним завданням є визначення відповідних фінансових механізмів, що не загрожують макроекономічній стабільності.¹⁶ Однак, у більшості країн це завдання, хоч воно й важливе, мусить почекати свого розв'язання порівняно з нагальнішим завданням – розвитком сталої структури фінансування місцевих поточних видатків.

Рішення авторів охарактеризувати свій варіант ще й з такого боку відбиває ті труднощі, з якими стикаються всі фахівці в галузі політики, коли їм необхідно вибирати найприйнятніший варіант для розв'язання дуже складних проблем, які постійно міняються, у суспільстві, яке також постійно змінюється. Тому

такий підхід, коли ви зазначаєте обмежувальні рамки обраного вами варіанта політики, варто розглянути всім авторам аналітичних документів.

Контрольний список для написання

Розгляньте такі запитання, які допоможуть вам у плануванні й написанні компонента “оцінювання варіантів політики”:

- Які варіанти політики ви збираєтесь обговорити у своєму дослідженні?
- Котрому з цих варіантів ви віддасте перевагу?
- Який підхід ви застосовуватимете для обґрунтування обраного вами варіанта?
- Які є обмеження обраного вами варіанта політики?

Для кожного варіанта політики

- Яка ваша загальна оцінка даного варіанта?
- Чому ви віддали перевагу цьому варіанту? / Чому ви не віддали перевагу цьому варіанту?
- Які критерії з визначених рамок аналізу лягли в основу вашого рішення?
- Які позитивні та негативні сторони цього варіанта?
- Як цей варіант співвідноситься з іншими описаними варіантами?

5.7.2 Як розробити варіанти політики: текст і аргументація

Зосередження уваги на тексті й аргументації в цьому підрозділі зумовлено тим, що авторіві для написання дієвого аналітичного документа потрібно не тільки знати структурні й організаційні особливості цього елемента, але й правила текстуального оформлення аргументації в аналітичному документі. Це питання розглядалося в такому ж підрозділі опису проблеми (5.6.2). Багато обговорених в тому підрозділі аспектів можна прямо застосовувати й до написання цього елемента, наприклад: послідовність, побудова компонентів аргументації і поділ тексту на абзаци. Власне кажучи, цей підрозділ буде зосереджено винятково на відмінностях цих двох елементів, а вони переважно полягають у використанні джерел. Якщо ви ще не ознайомилися з підрозділом “Опис проблеми” (5.6.2), ми наполегливо рекомендуємо це зробити, щоб повністю зрозуміти цю дискусію.

Хоч пропонується для аналізу приклад містить лише уривок з розділу про оцінювання варіантів політики, але обговорені тут підходи до аргументації також безпосередньо підходять і до компонента цього елемента “рамки аналізу”.

Аналіз опублікованих аналітичних документів

Проаналізуйте уривок з розділу “Варіанти політики” аналітичного документа – приклад (і): “Фіскальна децентралізація: від командної до ринкової економіки” (“Fiscal decentralization: From command to market” (Bird, Ebel and Wallich, 1995) на стор. 69. Зробити аналіз вам також допоможе ознайомлення з розділом “Вступ” цього аналітичного документа (в Додатку А) та “Опис проблеми” (стор. 46), щоб мати загальне уявлення про аналітичне дослідження та його конкретну проблему.

Читаючи, зосередьте увагу на

- порівнянні ролі автора в цьому елементі з його роллю в елементі “опис проблеми”;
- відмінностях в способі використання джерел в цьому елементі порівняно з елементом “опис проблеми”.

Аналіз цього прикладу дозволяє краще зрозуміти дві основні відмінності в підходах до побудови аргументації в елементах “варіанти політики” та “опис проблеми”:

- *Більший акцент на авторську позицію в аргументації*

Швидкий огляд уривка про варіанти політики з наведеного прикладу дає змогу зробити висновок, що тут менше фактологічної чи описової інформації, а більше аргументації з позиції авторів, ніж це звичайно можна помітити в описі проблеми. Наприклад, аргументація в абзаці [4] уривка цілком базована на поглядах, доводах і висновках авторів:

За часів командної економіки запозичення субнаціональних органів влади визначалися загальним кредитним планом, причому центральний уряд гарантував банкам погашення кредитів так само, як він це робив для державних підприємств. Однак у сьогоdnішніх умовах такий безперешкодний доступ місцевих органів влади до кредитних фінансів здається недоречним. Обмежені й лімітовані доходи з власних джерел можуть спокусити органи місцевого самоврядування до зловживання позиковим фінансуванням. Нестійка макроекономічна ситуація в багатьох перехідних економіках ще більше виправдовує обмеження прав органів місцевого самоврядування на запозичення. Запозичення для покриття поточних витрат і вільний доступ до кредитів через такі канали, як володіння органами місцевої влади банками, є абсолютно

В елементі “варіанти політики” голос автора має домінувати

небажаними. Зовсім небагато нових субнаціональних органів влади мають досвід у сфері фінансових інвестицій, а більшість із них ще не спроможні підготувати цілісні й важливі проекти.

Цей приклад чітко показує, що автори займають дуже рішучу позицію у представленні своїх рішень щодо обраного ними варіанта політики. Дійсно, цей домінуючий авторський підхід простежується в усьому прикладі. Такий підхід має прямий вплив на те, як у цьому елементі використовуються джерела.

■ *Менш помітне використання первинних або вторинних джерел в аргументації*

Аналіз виявляє менш помітне використання джерел у цьому елементі порівняно з описом проблеми. По-перше, через домінуючу авторську роль у цьому елементі тут використано значно менше первинних або вторинних ресурсів як доводів. По-друге, оскільки представлені в цьому елементі доводи і погляди базуються на дуже рішучих і чітко визначених позиціях, види джерел, використаних для підтримки цих позицій, є більш персоніфікованими, ніж описовими. По-третє, хоч в обох елементах джерела використовують в однаковий спосіб, тобто як доводи на підтримку тверджень авторів, той факт, що вони вміщені як примітки в кінці, а не як цитати в тексті, робить їх ще менш помітними. Отже, це ще один прийом для посилення власного голосу авторів.

В розділі аналітичного документа “Варіанти політики” радник з державної політики має показати свої знання та досвід, а також взяти ініціативу в аргументації в свої руки для того, щоб рішуче обстоювати обраний ним (нею) варіант політики. Пам’ятаючи про те, що наука про державну політику має бути спрямованою й орієнтованою на розв’язання проблем, це дає вам можливість довести, що саме ваш варіант є практичним розв’язанням окресленої проблеми, а отже, цінним внеском у дискусію щодо політики та коло політики в цілому.

Автор показує свої знання, досвід та творчий підхід через оцінювання варіантів політики

Контрольний список для написання

Розгляньте такі запитання, які допоможуть вам у побудові переконливої аргументації в розділі “Варіанти політики”:

Послідовність

- Чи є логічні зв’язки між елементами “опис проблеми” і “варіанти політики” у вашому аналітичному документі?
- Чи ви логічно пов’язали всі підрозділи в елементі “варіанти політики”?
- Чи ці зв’язки також чітко простежуються всередині кожного підрозділу елемента “варіанти політики”?

Аргументація

- Чи кожен компонент вашої аргументації складається з твердження, підкріплення і доводу?

Поділ тексту на абзаци

- Чи поділили ви елемент “варіанти політики” на абзаци таким чином, щоб допомогти читачеві адекватно його сприйняти і зрозуміти?
- Чи виклали ви кожний логічний фрагмент своєї аргументації в окремому абзаці?
- Чи простежується послідовність у побудові ваших абзаців?

Голос автора і використання джерел

- Чи ваші позиції та доводи домінують в елементі “варіанти політики”?
- Чи ви включили в цей елемент менше джерел, ніж в опис проблеми?
- Чи використали ви джерела як доводи на підтримку своїх власних аргументів?
- Чи дотримали ви правил цитування, яких вимагає ваш видавець/дисципліна?

5.8 Висновки та рекомендації

Цей останній важливий елемент аналітичного документа синтезує основні результати дослідження, окреслює запропонований автором курс дій в напрямку розв’язання аналізованої в роботі проблеми політики і в такий спосіб завершує аналітичний документ. Таким чином, у цьому елементі досягається кінцева мета аналітичного документа як інструмента для вироблення рішень і заклик до дій. Той факт, що елемент “висновки та рекомендації” є останньою важливою частиною документа, також означає, що від нього залежить стійке враження читача про весь документ. Розгляд процесу прочитання й основних інтересів деяких читачів аналітичних документів виявляє ще одну роль, яку відіграє цей елемент: багато хто читає цю частину разом зі вступом та анотацією або резюме спочатку, до прочитання основного тексту документа. Тим самим елемент “висновки та рекомендації” відіграє надзвичайно важливу роль, допомагаючи таким читачам одержати чітке загальне уявлення про аналітичний документ в цілому. Деякі читачі особливо цікавляться запропонованими в дослідженні рекомендаціями щодо політики і можуть почати саме з них, а потім читати решту аналітичного документа.

*Висновки
акцентують
роль
аналітичного
документа як
інструмента
для вироблення
рішень*

Процес детальнішого аналізу суті цього елемента почнемо з аналізу двох прикладів.

Аналіз опублікованих аналітичних документів

Прочитайте розділи “Висновки та рекомендації” двох аналітичних документів – приклади (ii) і (iii). Вам також слід прочитати розділи “Вступ” цих документів у Додатку А, що допоможе зрозуміти загальний контекст досліджень.

Читаючи, зверніть увагу на

- структуру та зміст цього елемента;
- дієвість обох прикладів як інструментів для вироблення рішень.

Приклад (ii):

“Відкрита конкуренція, прозорість і неупередженість у проведенні органами місцевого самоврядування тендерів на надання послуг” (“Open Competition, Transparency, and Impartiality in Local Government Contracting Out of Public Services” (Vaar, 2001).

Висновок

У тих країнах ЦСЄ, де проводилися ці дослідження, державна політика регулювання проведення тендерів на надання суспільних послуг має серйозні недоліки. На істотну частину тендерних процедур не поширюються положення законодавства про конкурсні державні замовлення, контракти часто трактуються як щось секретне, конфлікти інтересів здебільшого не регулюються. За таких обставин у громадськості залишається мало підстав довіряти або поважати процес проведення тендерів, а тому втрачаються такі важливі елементи, як участь громадськості та громадський нагляд.

Реформи в цій сфері мають охоплювати такі аспекти:

1. Всі контракти на надання суспільних послуг (за винятком дуже дрібних) повинні підлягати вимогам процесу конкурсних торгів.
2. Продаж і оренда комунальних підприємств, а також продаж частки власності комунальних підприємств повинні підлягати таким же конкурсним вимогам, як і тендери на надання суспільних послуг.
3. Всі державні контракти з приватними компаніями на надання суспільних послуг повинні бути доступними для громадськості (за дуже обмежених винятків для специфічних частин контрактів через виняткові обставини).
4. Складання проектів державних контрактів має бути відкритим процесом, який передбачає участь та перегляд з боку громадськості.
5. Інформація, яку розглядають у процедурах встановлення цін, має бути публічною.
6. Законодавство про конфлікт інтересів має містити:
 - а) достатньо широке визначення конфлікту інтересів;
 - б) вимоги надання державними посадовцями відомостей про активи, які мають бути відкритими для громадськості;

- в) заборону колишнім державним посадовим особам представляти приватні компанії протягом визначеного часового періоду;
- г) захист “сигнальників порушень”;
- д) покарання за порушення закону;
- е) створення незалежної національної комісії, відповідальної за впровадження законодавства про конфлікт інтересів.

Такі конче потрібні державні інвестиції в сферу суспільних послуг можуть не здійснюватися, або ж передаватися на тендери, тому що інакше вони були б недоступними. Втім запропоновані тут види реформ не потребують державних видатків і створюють можливості для значного підвищення обсягу інвестицій у сферу надання суспільних послуг.

Приклад (iii)

“Між активним визнанням, пасивним схваленням і недовірливим відстороненням” (“Between Active Appreciation, Passive Approval and Distrustful Withdrawal” (Swianiewicz, 2001).

Висновки

Як відзначалося на початку цієї глави, кожна окрема досліджувана країна у розбудові системи місцевого самоврядування керувалася різними цінностями місцевої демократії. В Чеській Республіці та Словаччині більше уваги зосереджували на цінностях демократичного представництва місцевих громад, а от у Польщі більше уваги приділяли питанням результативності надання послуг. Ці відмінності та різноманітність територіальної організації – з відносно великими муніципалітетами в Польщі та їх сильною фрагментацією в решті інших країн – певною мірою позначаються на відносинах між органами місцевого самоврядування та населенням.

Як і прогнозувалося в представленій на початку цієї глави моделі, середній рівень довіри й інтересу до місцевих суспільних справ, який вимірювався явкою на місцеві вибори, є вищим у Чеській Республіці та Словаччині, а от явка на вибори мерів є, безумовно, найвищою в Польщі. З іншого боку, система місцевого самоврядування в Польщі дозволяє найрезультативніше здійснювати децентралізацію найширшого спектра послуг. Але це питання виходить за рамки цієї глави. Обговорені тут відмінності між країнами, можливо, пов'язані з відмінностями в “філософських припущеннях” та територіальній організації досліджуваних країн.

Але, попри виявлені вище численні ґрунтовні відмінності, загальна картина відносин між органами місцевого самоврядування та громадянами є досить схожою в усіх чотирьох досліджуваних країнах. Водночас цю картину в жодному разі не можна назвати дуже простою. Було б неправильним припустити, що саме існування органів місцевого самоврядування не має значення для громадської думки. Більшість людей більше задоволені діяльністю місцевої, ніж центральної, влади. Вони вважають, що муніципальні адміністрації працюють досить добре. На їхню думку, місцеві органи влади намагаються представляти інтереси місцевих громад в цілому, а не лише невеликих обраних груп.

Водночас, було б спрощенням вірити в ідеальну картину місцевого самоврядування, яке всі люблять, всі йому довіряють і котре мобілізує

місцеві громади до спільної діяльності заради загального блага. По-перше, позитивна думка, показана в попередньому абзаці, не є одностайною. Багато громадян утримуються від участі і не можуть скласти власної думки про діяльність органів місцевого самоврядування. Досить поширеною є підозра місцевої влади в корупції, хоч треба відмітити, що принаймні в Угорщині (але не в Польщі) існує загальна переконаність у тому, що місцева адміністрація більш чесна, ніж центральна. У Словаччині та Польщі явка на місцеві вибори, як правило, значно нижча, ніж на парламентські і, особливо, президентські вибори. Це ще один приклад загальнонизького рівня участі громадян у місцевій політиці та її сприйняття як такої, котра має відносно низьку значимість.

Що варто підкреслити, так це те, що загальна тенденція сприйняття органів місцевого самоврядування не є негативною. До того ж, в деяких аспектах — як, приміром, рівень довіри — вона радше позитивна та здебільшого стабільна. Натомість рівень підтримки центральних політичних інституцій (уряд, парламент, президент) сильно коливається навіть впродовж відносно короткого періоду часу. В деяких випадках ми відмічали дуже великі сподівання, покладені на місцеве самоврядування на початку періоду трансформації, а незабаром — певне розчарування. Потім рівень довіри, задоволеності й інтересу до місцевого самоврядування стабілізувався на рівні, хоч і далекому від бажаного, але й не катастрофічно низькому.

Останнє, але не менш важливе, зауваження: ставлення окремих груп громадян дуже різняться. Погляди деяких із них щодо місцевих суспільних справ можна назвати “активним сприйняттям”, інших — “пасивним схваленням”, ще інших — “недовірливим відстороненням”. Кожна з цих трьох груп досить представницька, щоб її помітити та вберегти нас від надмірних спрощень.

Практичні рекомендації

Чи можна дати якісь практичні рекомендації, що випливають з цього дослідження? Їх можна підсумувати таким чином:

- *Органи місцевого самоврядування в досліджуваних країнах — це широко визнані демократичні інституції.* Це дійсно так, попри численні недоліки місцевої демократії, зазначені вище. Отже, подальше підсилення позицій місцевого самоврядування можна вважати мудрим шляхом для зміцнення всієї демократичної системи.
- *Потрібно більше інформації про реформи в сфері децентралізації.* У більшості описаних випадків населення переважно підтримувало впровадження реформ у напрямку децентралізації. Але в деяких випадках ця підтримка з часом сходила нанівець. Зібрані дані свідчать про те, що принаймні частково причиною цього міг бути недостатній рівень інформації про цілі та практичні наслідки впроваджених змін.
- *Потрібно більше досліджень.* Нам багато відомо про технології, які застосовуються для поліпшення комунікації між органами місцевого самоврядування та громадянами, але бракує систематичної інформації про результати практичного впровадження і використання цих технологій. Отже, перша рекомендація полягає в тому, що потрібно проводити більше досліджень з цих питань.

До того ж, ми знаємо, які технології застосовують органи місцевого самоврядування. Але розглядаючи це питання радше на рівні конкретних ситуацій, ніж на рівні систематичного аналізу, ми не знаємо, наскільки вони поширені. Це, безумовно, потребує подальших досліджень

- *Потрібно більше консультацій, але вони не повинні спряцьовувати тільки на користь найактивніших груп.* Органи місцевого самоврядування, безумовно, треба спонукати до того, щоб вони робили більше зусиль, спрямованих на те, щоб дізнатися про вподобання громадян, і враховувати це у формулюванні напрямів місцевої політики. Проте, слід відзначити, що процес консультацій також має свої пастки, яких треба уникати. Зазвичай існує кілька відносно невеликих груп, котрі найактивніше виражають свої погляди, а тому треба бути обережним у застосуванні різних технологій комунікації з громадськістю, щоб це не призвело до політики, яка враховує вподобання лише цих груп.
- *Передусім приділіть увагу якості місцевих послуг.* Зважаючи на відносно рідкісну готовність громадян бути безпосередньо залученими до формулювання політики, поліпшення якості місцевих послуг іноді може бути кращою стратегією для підвищення рівня задоволення громадян не тільки діями органів місцевої влади, але й рівнем місцевої демократії. У багатьох випадках це може бути важливішим, ніж використання різноманітних форм комунікації та інтерактивного врядування. Аналіз, наведений у главі про Угорщину, свідчить про те, що громадяни в муніципалітетах, де якісніше надають послуги, часто схильні вірити, що їх вподобання були враховані у формулюванні політики. З іншого боку, в муніципалітетах, де послуги надають гірше, громадяни схильні вважати, що їхній голос не почули.

Аналіз цих та інших прикладів дозволяє виявити три структурні компоненти, з яких звичайно складається елемент “висновки та рекомендації”:

- Висновки та рекомендації
- *Синтез основних результатів дослідження*
 - *Низка рекомендацій щодо політики*
 - *Підсумкові зауваження*

Далі в цьому розділі розглядається кожен компонент для того, щоб допомогти вам краще побудувати цей елемент свого аналітичного документа.

- *Стислий синтез основних результатів дослідження*

Елемент “висновки та рекомендації”, як правило, починається із синтезу найважливіших результатів, що впливають з двох попередніх елементів дослідження (опис проблеми та варіанти політики). Оскільки аналітичне дослідження може бути досить об’ємним, складним і деталізованим, зробити висновки й дати огляд і синтез основних результатів – це важливий крок перед детальним викладом конкретних рекомендацій. Втім цей компонент має бути не просто узагальненням або повторенням основних результатів, тобто він має

*Синтез
висвітлює
головні
моменти таких
елементів, як
опис проблеми
та варіанти
політики*

бути синтезом, що зводить до купи і висвітлює тільки важливі результати аналізу та служить цілям підтримки й обґрунтування рекомендацій щодо політики, які будуть далі запропоновані.

В аналізованих вище зразках елементів “висновки та рекомендації” очевидним є те, що обидва автори дуже впевнено й конкретно синтезують і виводять висновки зі своїх досліджень, а це є важливим чинником для ефективного написання цього компонента. Втім ці два зразки істотно відрізняються обсягом і рівнем деталізації цього компонента. Синтез у прикладі (ii) викладено в одному короткому абзаці, тоді як цей же компонент у прикладі (iii) займає більше сторінки. Тут неможливо давати рекомендації, яким точно має бути обсяг, оскільки складність дослідження, використана методологія і дані, кількість аналізованих проблем – все це впливає на обсяг цього компонента. Перед тим, як ви будете писати цей компонент власного аналітичного документа, вам треба ретельно зважити, які основні результати дослідження включити й наскільки детально їх викласти, щоб далі логічно перейти до пропонувананих рекомендацій щодо політики. Проте вам слід пам’ятати, що мета цього компонента – дати стислий огляд найвагоміших результатів і якомога швидше перейти до представлення рекомендацій.

Окресліть практичні кроки, які ви пропонуєте для розв’язання проблеми політики

■ *Низка рекомендацій щодо політики*

Цей компонент окреслює практичні кроки, які необхідно зробити для впровадження обраного варіанта політики, котрий ви обґрунтували в попередньому розділі документа “Варіанти політики”. Цей компонент є найважливішим для всього аналітичного документа, оскільки кінцева мета дослідження – це не збір та аналіз даних щодо проблеми політики, а розроблення низки рекомендацій на основі проведеного дослідження.

Для того, щоб переконати читача, що запропоновані вами рекомендації є найкращим способом розв’язання проблеми політики, яка перебуває в центрі уваги всього дослідження, дуже важливо, щоб рекомендації були чіткими, практичними, переконливими, логічними й докладними. Для переконливого викладу рекомендацій корисно розглянути, як до цього підходять різні автори. Наприклад, автор прикладу (iii) назвав цей розділ “Практичні рекомендації” і цим чітко вказав читачам на те, що запропоновані кроки забезпечують практичне розв’язання проблеми політики. Цей автор також дає стислий і чіткий виклад кожної рекомендації одним реченням, за яким іде подальше її пояснення й обґрунтування, наприклад:

- *Потрібно більше інформації про реформи в сфері децентралізації. У більшості описаних випадків населення переважно підтримувало впровадження реформ у напрямку децентралізації. Але в деяких випадках ця підтримка з часом сходила нанівець. Зібрані дані свідчать про те, що принаймні*

частково причиною цього міг бути недостатній рівень інформації про цілі та практичні наслідки впроваджених змін.

Натомість низка рекомендацій, представлена в прикладі (ii) є дуже стислою та конкретно, кожна рекомендація викладена одним реченням, наприклад: “5. Інформація, яку розглядають у процедурах встановлення цін, має бути публічною”. Обираючи підхід до написання рекомендацій, слід подумати, який із них найкраще відповідає предметові та результатам вашого дослідження, а також тим варіантам розв’язання проблеми, що ви пропонуєте.

Аналіз опублікованих аналітичних документів

Швидко прогляньте розділи “Висновки та рекомендації” з прикладів, запропонованих в попередньому “Аналізі опублікованих аналітичних документів” і зосередьте увагу на

- представленні низки рекомендацій щодо їх компонування і формату.

Як правило, практичне розв’язання проблеми політики – це стратегія, а тому жодна окрема рекомендація не забезпечує його повною мірою. Отже, автори зазвичай розбивають рекомендації на окремі пропозиції, кожна з яких спрямована на один аспект проблеми і його розв’язання, як це видно в двох аналізованих прикладах. Скажімо, в прикладі (ii) представлено шість різних аспектів пропонованої політики щодо проведення тендерів на надання суспільних послуг. Це є ознакою того, що рекомендації є низкою практичних пропозицій для впровадження, що додає пропонованим рекомендаціям більшої чіткості й переконливості. Для розбивки й представлення низки своїх рекомендацій автори застосовують різні підходи та формат, щоб бути певними, що читачі зможуть чітко й відразу розпізнати рекомендації.

*Представте
рекомендоване
розв’язання
проблеми,
розбивши його
на низку
окремих
пропозицій*

Рекомендації можна:

- представити в окремому підрозділі під заголовком, який сигналізує про їхню важливість (приклад (iii));
- позначити в тексті нумерацією та відступами (приклад (ii));
- відокремити, представивши у вигляді маркованого списку (приклад (iii));
- виділити курсивом для підкреслення ключової частини або головної ідеї (приклад (ii)).

Коли ви починаєте написання низки ваших рекомендацій, подумайте, яким чином їх можна логічно розбити на окремі пропозиції і який підхід можна застосувати, щоб їх було легко розпізнати.

Підсумкові зауваження завершують аналітичний документ і остаточно ставлять в ньому крапку

■ *Підсумкові зауваження*

Автори іноді вирішують вмістити деякі стислі підсумкові зауваження, щоб логічно завершити аргументацію, яку вони розвивали в аналітичному документі. Цей компонент також призначений для того, щоб спонукати читача до певних підсумкових роздумів стосовно предмета дослідження. Загальноприйнятий підхід авторів до написання цього компонента – завершення повного кола обговорення предмета дослідження, тобто привернення знов уваги до ширшого контексту проблеми, з чого, як правило, починається вступ аналітичного документа. Це може додати остаточний штрих завершеності й цілісності документу та поставити крапку в аргументації, показавши читачеві, що впровадження пропонованих розв'язків проблеми матиме ширший вплив на суспільство. Хоч цього компонента й немає в жодному аналізованому прикладі, вам слід подумати про те, чи доцільно його включити в аналітичний документ з огляду на контекст вашого дослідження.

Контрольний список для написання

Такі запитання можуть послужити вам орієнтиром у написанні цього елемента аналітичного документа:

- Чи ви синтезували тільки найвагоміші результати дослідження?
- Чи ваші рекомендації логічно розбиті на окремі групи пропозицій і чітко представлені?
- Чи всі ваші рекомендації викладені переконливо?
- Чи висновки додають завершеності вашому документу?

5.9 Примітки

Кінцеві примітки є поширенішими в дослідженні політики, ніж примітки внизу сторінок

Опубліковані аналітичні документи часто містять окрему сторінку, озаглавлену “Кінцеві примітки” (*Endnotes*) або “Примітки” (*Notes*) після розділу “Висновки та рекомендації”. Цей елемент складається зі списку пронумерованих приміток, які співвідносяться з такою ж нумерацією у відповідних місцях основного тексту документа. В деяких публікаціях перевагу надають розміщенню приміток внизу сторінки (*footnoting*), тобто включенню таких приміток у текст документа внизу відповідної сторінки. Примітки в кінці документа або внизу сторінки в деяких дисциплінах використовують як метод посилань на всі джерела; проте такий підхід не є загальноприйнятим в галузі дослідження політики. Система цитування “автор – дата”, яку широко використовують в аналітичних документах, передбачає як примітки внизу сторінки, так і примітки в кінці документа, а вже видавці здебільшого самі обирають систему, якій вони віддають перевагу. Хоч

така організація приміток і передбачена цією системою, авторам рекомендується використовувати їх якомога менше. Подальший аналіз висвітлює функції цього елемента в аналітичному документі.

Аналіз опублікованих аналітичних документів

Проаналізуйте примітки в кінці аналітичного документа – приклад (iii): “Між активним визнанням, пасивним схваленням і недовірливим відстороненням” (“Between Active Appreciation, Passive Approval and Distrustful Withdrawal” (Swianiewicz, 2001) і визначте

➤ функції, які виконують шість наведених нижче приміток.

Примітки

¹ Для додаткової інформації щодо порівняння реформ децентралізації в цих чотирьох країнах див., наприклад, Baldersheim et al. (1996).

² Проект LDI спонсорував норвезький уряд і координував його Гаралд Балдершайм з Університету Бергена, Норвегія.

³ Набагато складніше сформулювати конкретні висновки про Угорщину, оскільки ми не маємо відповідної інформації про цінності, якими керуються політики на місцевому рівні в цій країні. Враховуючи територіальну фрагментацію, можна очікувати, що Угорщина має бути більше подібною до Чехії та Словацької Республіки, ніж до Польщі. Але після огляду дискусій в Угорщині щодо місцевого самоврядування за останні десять років можна відзначити, що тут багато уваги приділяється децентралізації послуг та ефективності їх надання.

⁴ Обстеження проводили на основі представницької вибірки місцевого населення в квітні 2000 р. такі інституції, як IVVM у Чеській Республіці, TARKI – в Угорщині, VILMORUS – у Литві та СВOS – у Польщі. На жаль, Словаччина, четверта досліджувана в цій книзі країна, не була охоплена цим обстеженням.

⁵ Слід також додати, що деякі мери обрали політичну кар’єру на вищому рівні місцевого самоврядування після реформи 1988 р. Однак ця відносно невелика кількість не змінює загальної картини: великий відсоток мерів втрачає посади в результаті наступних виборів.

⁶ Даних по Чеській Республіці немає, але й немає жодних підстав думати, що ситуація там істотно відрізняється від такої ж в інших трьох країнах.

З наведеного вище аналізу стає очевидним, що примітки в кінці документа виконують такі функції:

- надавати додаткову інформацію для подальшого обговорення, пояснення або визначення термінів.

В цьому разі додаткова інформація є релевантною і підкріплює, але не входить в основний текст документа тому, що вона не дуже важлива для обґрунтування

Кінцеві примітки надають додаткову інформацію і вказують на подальші джерела

основної аргументації дослідження, і її включення перервало б перебіг обговорення. В прикладі (iii) автор використовує саме з цією метою всі примітки, крім одної. Іноді автори чітко вказують, що додаткова інформація надається в примітках, як у примітці 5, що починається словами: “Слід також додати, що ...”

- *направляти зацікавлених читачів до джерел, де можна знайти додаткову або загальну інформацію з обговорюваних в основному тексті документа питань.*

Цілком очевидно, що автор не може включити в аналітичний документ детальне обговорення кожного аспекта всіх питань, отже, примітки можуть направити зацікавлених читачів до додаткових джерел, використаних автором у дослідженні. Перша примітка в прикладі (iii) служить цій меті, як це чітко зазначено на початку речення: “Для додаткової інформації щодо ...”

5.10 Бібліографія

Бібліографія дає читачам доступ до засад вашої аргументації

Бібліографія, або список використаних джерел, є ключовим елементом аналітичного документа, оскільки вона полегшує читачам доступ до засад вашої аргументації. Включаючи список цитованих праць, ви даєте змогу читачам скласти судження про засади, на яких ви будували свою аргументацію, а також дати їм вичерпний путівник наявних сучасних джерел з дослідженої теми та регіону, котрим вони зможуть потім скористатися в своїй роботі. По суті включення бібліографії може бути особливо важливим для фахівців у галузі дослідження політики, які б хотіли впливати на думку аналітиків політики. В цьому підрозділі розглядаються два основних питання, які є важливими в оформленні бібліографії.

- *Як дотримувати правил цитування вашої дисципліни/видавця*

Щоб досягти загального розуміння, як включати джерела і робити на них посилання в тексті, більшість дисциплін обирають набір правил цитування, що відповідає їхнім цілям. В галузі дослідження політики прийнято стиль “автор – дата”, наприклад: (Hackett, 2001). Як уже згадувалося в розділі 5.6.2, існує багато різних широкоvizнаних правил цитування в стилі “автор – дата”, наприклад, *APA* та *Chicago*. Окрім того, що такі правила цитування звичайно категоризуються залежно від методу посилань на джерела в тексті, наприклад: “автор – дата” або винесення приміток, вони також деталізують, як треба оформлювати список використаних джерел/бібліографію. Нижче наведено зразок оформлення джерела в бібліографії за системою *APA* “автор – дата”:

Dornbusch, Rudiger and Stanley Fisher (1987) *Macroeconomics*. (4th ed). New York: McGraw-Hill.

В галузі дослідження політики дотримують правил цитування “автор – дата”

Додаток Б дає огляд правил цитування "автор – дата" в системі *APA* та містить рекомендації, як включати посилання в текст і оформлювати в бібліографічному списку такі використані джерела, як книги, статті з наукових журналів, газетні, журнальні й урядові публікації. В цьому посібнику також дотримано правил цитування *APA* "автор – дата", так що аналіз розділу "Бібліографія" дасть вам повне уявлення про оформлення бібліографії за вказаним стилем.

Хоч такі системи цитування, як *APA* або *Chicago* є широкоvizнаними, не всі видавці їх приймають. Тому важливо дізнатися, який стиль цитування прийнятний для вашого видавця і послідовно його дотримувати. Вам може пощастити, якщо ви будете працювати з такими видавцями, котрі мають свої розроблені вказівки з написання, що містять і рекомендовані правила цитування. Інші видавці можуть просто сказати вам, що для них стиль "автор – дата" є прийнятним. В такому разі, оберіть один стиль і дотримуйте його. Пам'ятайте, що спочатку це може здаватися важкою роботою, але дотримання цих правил полегшить читачам доступ до вашої праці, додасть довіри до вас як експерта з політики, а також допоможе вам розвинути хороші практичні навички проведення досліджень, які потребують детального фіксування даних.

*Дізнайтеся, які
правила
цитування
прийнятні для
вашого видавця
й дотримуйте їх*

■ *Специфічні особливості дослідження політики*

Для певних ситуацій існує багато специфічних особливостей, вироблених у рамках широкоvizнаних правил цитування, і дві з них варто згадати для фахівців з державної політики в країнах ЦСЄ. По-перше, через характер деяких тем у галузі дослідження політики вам, можливо, доведеться включати багато різноманітних джерел, зокрема книги, наукові журнали, доповіді, газети й популярні журнали, законодавчі акти, урядові документи й інтерв'ю. Зважаючи на таке розмаїття джерел, замість складання простого алфавітного списку за прізвищами авторів, вам, можливо, потрібно буде розбити вашу бібліографію на рубрики для кожного виду джерел. По-друге, для написання вашого аналітичного документа вам, можливо, буде потрібно включити й ті, які не публікувалися англійською мовою. Включаючи такі джерела в свою бібліографію, рекомендується перекласти ключові частини англійською мовою, щоб міжнародної аудиторії була зрозуміла суть. Наведений приклад ілюструє цей загальний підхід:

Office of National and Ethnic Minorities (1999). *Kisebbségek Magyarországon* (Minorities in Hungary). Budapest: Author.

5.11 Додатки

Завершивши основну частину аналітичного документа, автори, як правило, вирішують вмістити додаткову інформацію в додатки. В цьому підрозділі обговорюються чотири питання, які допоможуть краще зрозуміти цей елемент аналітичного документа.

Додатки підкріплюють основну аргументацію аналітичного документа

- *Додатки підкріплюють і доповнюють основну аргументацію аналітичного документа.*

Функція підкріплення відповідає потребам тих читачів, які б хотіли глибше зрозуміти обговорені в документі питання. Додатки й надають читачам доступ до інформації, яка доповнює ту, що міститься в основній частині документа. У прикладі (ii) “Відкрита конкуренція, прозорість і неупередженість у проведенні органами місцевого самоврядування тендерів на надання послуг” (“Open Competition, Transparency, and Impartiality in Local Government Contracting Out of Public Services” (Baar, 2001) автор включив два додатки: Додаток А: “Тексти конституційних положень і законодавчих актів про свободу інформації та винятки з вимог про свободу інформації (зокрема законодавство про комерційні таємниці) у країнах Центральної та Східної Європи” та Додаток Б: “Рішення угорського омбудсмена – публічний доступ до контракту про дорожню концесію”. Ці додатки містять дуже детальну інформацію правового характеру, яка підкріплює основну спрямованість дослідження, тобто питання проведення тендерів на надання суспільних послуг. Наприклад, Додаток А містить вибрані уривки з конституцій тринадцяти країн ЦЄ. Якщо деякі читачі особливо цікавляться такими законодавчими або контрактними питаннями, вони можуть проаналізувати відповідні правові деталі.

Для того, щоб додатки ефективно виконували цю функцію підкріплення, їх треба відкрито використовувати, тобто автор має робити посилання на кожен додаток у відповідних місцях тексту документа. В прикладі (ii) автор прямо посилається на другий додаток під час обговорення питання прозорості і наводить приклад Угорщини: “Додаток Б містить повний текст рішення омбудсмена”. Таким чином читачі чітко розуміють доцільність додатка і яку частину документа він підкріплює, отже, їм не треба самим намагатися зрозуміти мотивацію автора стосовно вміщення додаткової інформації.

- *Додатки не є обов’язковим елементом, і їх не варто включати без потреби*
- Багато прикладів аналітичних документів, проаналізованих при підготовці цього посібника, не мали додатків. Отже, автори повинні зважити вигоди й переваги вміщення додаткової інформації в додатках. Відповіді на запитання в

наведеному нижче контрольному списку для написання допоможуть вам прийняти рішення й обґрунтувати включення додатків.

- *Загальними критеріями прийняття рішення про те, яку інформацію вміщувати в додатки, є її вид, обсяг і рівень деталізації*

Неможливо чітко рекомендувати, яку інформацію слід вміщувати в додатки, оскільки кожне аналітичне дослідження відрізняється з огляду на проблеми політики та розглянуті питання, різну методологію дослідження і джерела даних. Вирішуючи, що ж вміщувати, важливо визначити, який вид інформації може підкріпити й доповнити обговорення вашої проблеми. В прикладі (ii) автор в усьому документі головним чином зосереджує увагу на правових питаннях, тому як важливу додаткову інформацію в Додаток А винесені відповідні розділи нормативних актів і законів тринадцяти країн. Включення такої детальної інформації в основний текст документа могло б порушити перебіг обговорення, отже, вона більше підходить для додатка. Аналіз методології й даних, які ви використовуєте в своєму дослідженні, також допоможе вам прийняти рішення про допоміжну інформацію. Наприклад, якщо ви попередньо проводили первинне дослідження, то примірники дослідницьких документів або детальний аналіз даних можуть бути вміщені в додатки для інформування читача.

- *Додатки звичайно відокремлюються один від одного і позначаються буквами та заголовками.*

В прикладі (ii) два додатки позначені буквами А і Б для їх ідентифікації. Порядок, в якому розміщуються додатки, має відповідати тому, в якому з'являються на них посилання в тексті документа. Також важливо скласти описові заголовки для додатків, щоб поінформувати читача про їх спрямованість і зміст. Заголовки додатків можна також внести в розділ "Зміст" для того, щоб читачі могли легко їх знайти.

Контрольний список для написання

Скористайтесь такими запитаннями, щоб визначити, чи потрібні вам додатки для підкріплення вашого аналітичного документа:

- Чи вміщення допоміжної інформації у додатку є необхідним, чи достатньо просто зробити посилання в тексті (примітку внизу сторінки або в кінці документа) на першоджерело інформації?
- Чи інформація, котру ви збираєтесь винести в додатки, є дуже важливою для підкріплення конкретних аспектів вашої аргументації?

5.12 Алфавітний покажчик

*Алфавітний
покажчик є
корисним
інструментом
для пошуку
конкретних
питань*

Алфавітний покажчик, або індекс, є типовим компонентом публікацій, особливо видань за загальною редакцією, які складаються з кількох аналітичних документів. Цей компонент інколи ще називають “Покажчик термінів” або “Предметний покажчик”. Його використовують як інструмент, котрий забезпечує швидкий пошук питань, порушених у публікації. Зайняті читачі хочуть швидко віднайти ті питання, що їх цікавлять, і першим інструментом, який їм може допомогти знайти певні розділи або конкретні аналітичні документи в книзі, де розглядаються ці питання, є покажчик, організований в алфавітному порядку. Таким чином, алфавітний покажчик дає огляд ключових слів і понять, що містяться в книзі, при цьому дуже важливо, щоб він добре представляв книгу і був зручним для користування. Щоб зрозуміти, як складати алфавітний покажчик, варто проаналізувати наведений далі приклад.

Аналіз опублікованих аналітичних документів

Розгляньте уривок алфавітного покажчика (індексу) зі збірки аналітичних документів за загальною редакцією під назвою “Decentralization of the Socialist State: Intergovernmental Finance in Transition Economies” (“Децентралізація соціалістичної держави: міжбюджетні фінанси в перехідних економіках”) (Bird, Ebel and Wallich, 1995).*

Зверніть увагу на

- вид термінів, включених в алфавітний покажчик
- формат і компонування покажчика.

Enhanced subnational taxes, 367–68

Enterprise profit taxes, 160, 162, 300, 304–5

Enterprises: expenditure responsibilities of, 36, 62, n20; municipal ownership of, 167, 198, 217–18, 288; natural resource exploitation by, 392, 396; ownership confusion over Romanian, 232–33; potential local misuse of, 9, 42; and privatization resistance, x, 5, 296–97, 311, 318 n8; proceeds from sale of, 31, 62 n18, 106, 133–34; public and social services delivery by, 12, 198–99, 287, 288–89, 291, 318 n5, 352–53; subnational government ownership of, 19, 27–28, 198, 217–18, 232–33, 274, 288; subnational sale of, 30–31, 62 n18, 103, 106, 133–34, 351; subnational taxation of, 42–43, 304–5

Entrepreneurialism: of subnational governments, 28–30, 62 n17, 106, 274, 351–52

* Уривок індексу подано в оригіналі, щоб не порушувати алфавітний порядок представлення термінів та їх компонування (прим. перекладача).

Environmental taxes, 163, 392
 Environmental fund (Poland), 163
 Equalization: block grants and, 161; formula-based sharing and, 47, 363–64, 365; grant formulas and, 53, 89, 96, 99, 101, 102, 161, 215; intergovernmental transfers and, 51, 273–74, 313, 360–61; as intra- and interblast revenue issue, 369–71, 387–88; measurement of Russian system of, 358–61; property taxes and, 268; regulating revenues and, 298; revenue mobilization and, 370; revenue sharing and, 270–71; targeted grants and, 108; tax assignment and, 212; tax sharing and, 270–71, 358–61
 Equity: expenditure assignment and, 28, 29; natural resource revenues and, 396, 400; and natural resource taxation, 45; normative grants and, 92; revenue assignment and, 212
 Ethnic minorities: autonomy demands by, 380, 381, 384–85, 403; geographic concentration of, 325
 European Bank for Reconstruction and Development, 179
European Charter of Local Self-Government (Council of Europe), 156
 European Union, 41, 304

Як видно з цього прикладу, алфавітний покажчик складається з комбінації широких понять (винесених як заголовки), які представляють основний організуючий принцип, та більш детальних і описових термінів до кожного широкого поняття. Детальні терміни позначені відступами, щоб показати ієрархію; номери сторінок вказують на те, де їх можна знайти в тексті.

6. ЯК ОПУБЛІКУВАТИ ВАШ АНАЛІТИЧНИЙ ДОКУМЕНТ

Опублікування аналітичного документа є головним методом поширення ідей і рекомендацій щодо політики, вироблених в аналітичному дослідженні. Функцію аналітичного документа як заклику до дій може бути реалізовано, якщо завдяки його опублікуванню широкі кола стейкхолдерів матимуть можливість прочитати документ і діяти відповідно до його рекомендацій. Опублікування аналітичного документа також відіграє важливу роль у розширенні дебатів щодо конкретних проблем політики та подальшому розвитку кола державної політики в країнах ЦСЄ.

*Процес
опублікування –
це партнерство
автора і
видавця*

У процесі опублікування аналітичного документа автор вступає в партнерські відносини з видавцем. Характер таких відносин є взаємовигідним, оскільки видавці аналітичних документів також зазвичай належать до кола державної політики, а тому мають свою місію, яку намагаються реалізувати через публікації праць із певних проблем політики. В результаті для публікації вони відбирають ті аналітичні документи, котрі, як вони вважають, сприятимуть досягненню їхніх цілей. Є кілька шляхів побудови партнерських відносин: автори можуть взяти ініціативу на себе і звернутись до видавця; багато видавців самі публікують запрошення до публікації; чи автори можуть працювати або мати якесь відношення до установ, котрі належать до кола державної політики, і видавничі справа є частиною їхньої діяльності. Який би характер не мало це партнерство – ви вибираєте видавця або видавець звертається до вас – саме автори повинні забезпечити, щоб цілі, яких обидві сторони бажають досягти завдяки публікації, були сумісними.

Процес опублікування аналітичного документа може бути тривалим і складним, тому мета цього розділу – дати деякі поради і допомогти краще зрозуміти цей процес. Хоч усі етапи цього процесу взаємопов'язані, кожен із них аналізується окремо в чотирьох підрозділах.

6.1 Як дотримати вимог конкретного видавця

*Дотримуйтесь
вимог видавця
до написання
аналітичних
документів*

Базуючись на згаданих вище партнерських відносинах автора й видавця, ви повинні мати на увазі, що хоч головною аудиторією вашого аналітичного документа є широке коло державної політики, першим читачем документа є ваш видавець. Кожен видавець має свої вимоги до правил цитування, форматування та структурної побудови аналітичного документа, і вам слід це

добре знати, аби бути певним, що написаний і поданий вами аналітичний документ відповідає цим вимогам.

Багато видавців допомагають авторам привести написані документи у відповідність до своїх вимог завдяки виробленню вказівок. Такі вказівки часто можна знайти на веб-сайтах видавництва або в попередніх публікаціях. Можна навести два приклади таких вказівок: “Запрошення до публікації” (“Call for papers”) Асоціації інститутів і шкіл державного управління країн Центральної та Східної Європи (NISPAcee)¹¹ та “Інструкції щодо подання статей (“Instructions for Contributions”) для наукового журналу з питань соціальної політики (Journal of Social Policy).¹² Вказівки NISPAcee є відносно короткими, тоді як інструкції журналу є більші за обсягом і дуже детальні. Вони поділені на кілька розділів: слово від редакції; подання статей; підготовка рукописів; підготовка тексту; коректура й авторські примірники.

Загалом вказівки стосуються очікуваної структури, стилю, обсягу, формату, правил цитування, авторського права та проблематики, яка має бути в центрі уваги аналітичного дослідження, а також процесу редагування й рецензування. Важливо ретельно вивчити вказівки щодо подання робіт на етапі планування, перед тим як починати писати, адже це спрямує весь процес побудови й написання вашого документа. Важливо дотримувати й специфічних вказівок, бо інакше видавець може не прийняти ваш аналітичний документ. Якщо видавництво не оприлюднювало вказівки, або ж у вас до початку процесу написання виникли питання, що потребують додаткового роз’яснення, ви, як автор, маєте звернутися до редактора видавництва за інструкціями й роз’ясненнями. Корисно також проаналізувати останні чи нещодавні публікації цього видавництва для того, щоб мати загальне уявлення про його очікування й правила.

6.2 Як підготувати рукопис для подання

В цьому посібнику постійно йшлося про написання першого варіанта аналітичного документа, виходячи із розуміння, що він є незавершеним робочим матеріалом. Отже, як тільки ви завершили написання першого варіанта всіх елементів свого аналітичного документа, важливим етапом поліпшення його дієвості стає процес перегляду. Ключовим аспектом партнерства автора й видавця є спільне розуміння того, що автор бере на себе відповідальність переробляти перший варіант доти, доки він не набуде

Автори мають подати видавцеві рукопис найвищого ступеня готовності

¹¹ Розміщено на веб-сайті: <http://www.ecn.cz/aic/NEWAIC/publadm.htm>

¹² Розміщено на веб-сайті: <http://uk.cambridge.org/journals/jcp/jcpifc.htm>

якомога вищого ступеня готовності для подання редактору. Подання недостатньо готового рукопису тягне за собою низку негативних наслідків: редактор може взагалі не прийняти рукопис; процес його виправлення разом з редактором буде набагато складнішим і забере значно більше часу; в редактора складеться негативне враження про автора як науковця в разі подання незавершеної й недбалої праці. Отже, процес перегляду є невід'ємною частиною всієї роботи над аналітичним документом, і варто ретельно обміркувати, як цей процес спланувати ефективно й результативно.

Контрольний список для планування

Розгляньте такі запитання, які допоможуть вам ефективно спланувати процес перегляду:

- Як ви збираєтесь приступити до процесу перегляду?
- Через які етапи ви плануєте пройти?
- Скільки часу ви плануєте витратити на перегляд аналітичного документа?
- Кого ще ви залучите до процесу перегляду?

Кожен автор по-своєму підходить до завдання перегляду першого варіанта документа, і немає єдиного правильного процесу, якого треба дотримуватись. Втім пропонуваній нижче підхід до процесу перегляду, який складається з шести етапів¹³, може служити путівником на цій важливій стадії підготовки до публікації.

Зразок процесу перегляду:

- перевірте ще раз зміст кожного елемента аналітичного документа;
 - перегляньте стиль першого варіанта документа;
 - поправте мову першого варіанта документа;
 - розгляньте тональність документа;
 - перечитайте і виправте весь документ декілька разів;
 - попросіть своїх колег критично переглянути документ.
- Перевірте ще раз зміст кожного елемента аналітичного документа.

Передусім варто повернутися до вказівок видавця та переконатися, що ви написали всі необхідні структурні елементи. Далі треба оцінити дієвість і завершеність кожного елемента щодо їх структурних і текстуальних компонентів, а також цілей, яким вони мають служити. Загальноприйнятий

¹³ Адаптовано з: Sigismund Huff (1999).

спосіб оцінювання дієвості – скористатися контрольним списком для редагування. Вироблення свого власного контрольного списку чи адаптування наявного може спрямувати процес редагування й гарантувати, що ви не випустите деякі важливі моменти. Пропонований нижче контрольний список розроблено на основі аналізу кожного елемента аналітичного документа, зробленого в цьому посібнику.

Оцініть дієвість аналітичного документа в цілому та кожного його структурного й текстуального елемента

Контрольний список для редагування

Скористайтесь цим контрольним списком, щоб оцінити та переглянути зміст вашого аналітичного документа. Якщо якесь питання або елемент здається неясним, радимо перечитати відповідний розділ посібника, щоб краще його зрозуміти.

Загальна дієвість документа

- Чи ваш аналітичний документ успішно досягає своєї мети, представляючи переконливу аргументацію на користь обраного варіанта політики?
- Чи представили ви аргументацію в своєму документі в такий спосіб, який переконає вашу основну цільову аудиторію?
- Чи дотримались ви викладу намірів (мети) дослідження, тобто чи зробили ви в документі те, що мали намір зробити?

Ефективність назви

- Чи назва є цікавою, чітко зрозумілою, стислою й описовою?
- Чи містить вона ключові слова, що ясно вказують на спрямованість документа й розглянуту в ньому проблему?

Ефективність розділу “Зміст”

- Чи дає він чіткий огляд структури документа?
- Чи він має формат, який чітко показує поділ документа на розділи та підрозділи?
- Чи влучно сформульовані заголовки розділів і підрозділів?

Ефективність анотації або резюме

- Чи добре анотація/резюме представляють документ?
- Чи містять вони всі необхідні компоненти, щоб добре представити документ?
- Чи викликають вони інтерес до прочитання всього документа?

Ефективність вступу

- Чи вступ переконує і готує читача до прочитання всього документа?
- Чи проблема політики визначена чітко та переконливо?
- Чи виклад намірів (мети) дослідження є ефективним?

Ефективність елемента "Опис проблеми"

- Чи ваш опис проблеми переконує читача в тому, що існує нагальна проблема?
- Чи ви зробили стислий опис передісторії проблеми та поточного середовища політики?
- Чи всі аспекти аргументації достатньо й ефективно підкріплені та розвинуті?
- Чи вдало використані першоджерела для підтримки вашої аргументації?
- Чи правильно і послідовно цитуються всі вторинні джерела (відповідно до правил цитування, яким віддає перевагу ваш видавець)?
- Чи чітко представлені дані в таблицях і рисунках?

Ефективність елемента "Варіанти політики"

- Чи цей елемент чітко демонструє, що обраний вами варіант представляє найкращий розв'язок проблеми політики?
- Чи чітко окреслені рамки аналізу, на яких ви базуєте оцінювання кожного варіанта?
- Чи всі можливі варіанти політики представлені й оцінені?
- Чи чітко викладена й добре обґрунтована ваша позиція щодо кожного варіанта?
- Чи правильно й послідовно цитуються всі вторинні джерела (відповідно до правил цитування, яким віддає перевагу ваш видавець)?

Ефективність висновків і рекомендацій

- Чи цей елемент документа чітко окреслює курс дій для розв'язання проблеми політики?
- Чи додає цей розділ завершеності вашому документу?
- Чи рекомендації є чітко викладеними і практичними?
- Чи легко ідентифікувати рекомендації в тексті документа?

- Якби читачі ознайомились тільки зі вступом і висновками, чи одержали б вони добре уявлення про аналітичний документ?

Ефективність приміток

- Чи дотримали ви правил розміщення приміток, яким віддає перевагу ваш видавець – кінцевих або внизу сторінки?
- Чи всі примітки виконують функцію підкріплення основного тексту документа?

Ефективність бібліографії

- Чи включили ви в бібліографію всі джерела, на які є посилання у вашому документі?
- Чи ви послідовно дотримали правил цитування, яким віддає перевагу ваш видавець?

Ефективність додатків

- Чи всі додатки є важливими та доцільними для підтримки документа?
- Чи всі додатки використані правильно, тобто чи є пряме посилання на кожен додаток у тексті документа?

■ *Перегляньте стиль першого варіанта документа*

Цей етап передбачає поліпшення чіткості, послідовності та стислості донесення вашої ідеї до читачів. Вагомість цих питань є очевидно з огляду на той факт, що навіть якщо ваше дослідження міститиме дуже важливі ідеї, але вони не будуть представлені і донесені чітко й лаконічно, читачі можуть їх не зовсім зрозуміти. В результаті дієвість аналітичного документа як інструмента для вироблення рішень може серйозно постраждати. На цьому етапі перегляду корисно пам'ятати про широке коло потенційних читачів вашого документа й уважно розглянути, наскільки чіткими й зрозумілими є для них ваші аргументи, використані поняття й терміни. Надзвичайно важливо також переглянути, чи добре вибудована логічна послідовність всередині кожного елемента та між різними елементами аналітичного документа. Нарешті, треба подивитися на обсяг документа: як правило, в першому варіанті він буває досить великим, а приділивши час його скороченню, ви зробите ваш документ більш стислим і зрозумілішим для читачів та дотримаєте тих обмежень в обсязі рукописів, що їх звичайно встановлюють видавці.

Розгляньте чіткість, послідовність і стислість вашого першого варіанта

Контрольний список для редагування

Скористайтесь цим контрольним списком, щоб проаналізувати й відредагувати стиль вашого документа.

- Чи викладаєте ви аргументи простим і логічним стилем, який легко сприймати й розуміти широкому колу читачів (фахівцям і не фахівцям)?
- Чи структура документа є чіткою і легко зрозумілою?
- Чи логічними є переходи від розділу до розділу та від одного абзацу до іншого?
- Чи легко в документі знайти конкретну інформацію?
- Чи система заголовків і підзаголовків чітко й ефективно веде читача через весь документ?
- Чи всі ваші читачі зрозуміють мову й термінологію, яку ви використовуєте в своєму документі?
- Чи можете ви знайти і вилучити зайві слова, які не несуть смислового навантаження?

Перевірте ваш перший варіант на предмет мовних помилок

■ *Поправте мову першого варіанта документа.*

При написанні першого варіанта документа автори можуть не звернути спеціальної уваги на відповідність своєї мови цільовій аудиторії та темі дослідження. Зосереджуючись на предметних змістовних питаннях, вони часто схильні допускати недбалі або звичні мовні помилки, які необхідно знаходити й виправляти. Хоч підручники зі стилістики або граматики можуть вам у цьому допомогти, вони здебільшого містять досить категоричні приписи (наприклад, уникайте пасивного стану (*passive voice*)), отже їх корисність є обмеженою, бо вони не можуть враховувати ціль і контекст дослідження, у межах якого ви живите певні мовні конструкції, скажімо, з метою акцентування.

Як там що, вам слід ретельно перевірити ваш документ щодо мовленнєвого оформлення, пам'ятаючи при цьому про відповідність контекстові. Якщо в тексті трапляється забагато мовних помилок, результативність і чіткість донесення до читача бажаних ідей буде порушено. Подання роботи, яка містить багато мовних помилок, також має негативні наслідки, оскільки редактор вважатиме, що автор не виконав свою частину партнерських зобов'язань, не підготувавши належним чином рукопис до публікування. Крім того, коли доходить до етапу перегляду роботи разом з редактором, продуктивнішим як для редактора, так і для автора при обговоренні правок було б зосередитися радше на суттєвих змістовних питаннях, ніж на елементарних мовних помилках.

У кожного автора є свої проблеми з вживанням мови, і вам слід подумати, на які мовленнєві питання необхідно звернути особливу увагу при перегляді свого документа. Деякі з найтипівіших мовленнєвих проблем, властивих авторам, обговорюються в Додатку В “Контрольний список для мовного редагування”, і він може служити корисним відправним пунктом на цьому етапі перегляду документа. Для ширшого обговорення мовних норм варто звернутися до хорошого посібника з [англійської] мови¹⁴.

■ *Розгляньте тональність документа*

Коли ви редагуєте рукопис, важливо звернути увагу і на цей аспект, який тісно пов'язаний з попереднім етапом. Важливість цього питання полягає в тому, що ваш документ представляє ваш голос і націлений на залучення читачів до діалогу з вами щодо розглянутих у документі питань. Тому в документі має бути встановлена й витримана така тональність, якої ви хочете досягти, щоб результативно донести до читачів свої ідеї. Ви мусите вирішити, яку тональність обрати, щоб досягти своїх цілей – неформальну, формальну чи професійну.

Обираючи тональність документа відповідно до аудиторії та типу публікації, вам слід також звернути увагу на її послідовність, тобто наскільки витримано ту саму тональність у всьому документі. Це нелегкий аспект процесу перегляду, але вам може допомогти пропонувані нижче підхід і запитання.

Контрольний список для редагування

- Яку тональність ви хочете встановити в своєму аналітичному документі?
- Які ключові слова ілюструють бажану тональність?
- Коли ви читаєте свій документ, чи відчуваєте, що його написали саме ви? Чи чуєте ви свій голос?¹⁵

■ *Перечитайте й виправте весь документ декілька разів*

Після перегляду конкретних аспектів всіх елементів першого варіанта багато авторів переписують весь аналітичний документ кілька разів доти, доки не відчують, що він є завершеним настільки, наскільки вони могли це зробити. На цьому етапі автори застосовують кілька підходів: деякі полишають доопрацювання документа на день-другий, щоб потім глянути на нього свіжим оком: це може допомогти поліпшити деякі аспекти документа, випущені на попередніх етапах роботи над рукописом. Для того, щоб краще побачити документ в цілому, варто його видрукувати повністю і працювати радше з

¹⁴ Наприклад: Murphy (1994); Swan (1996); Vince (1994).

¹⁵ Sigismund Huff (1999).

Розгляньте, наскільки вдало у вашому документі встановлена й витримана бажана тональність

Виправляйте ваш документ доти, доки він не буде готовим для подання

роздрукованим варіантом, аніж з електронною версією. Окрім можливості робити нотатки у відповідних місцях на папері, на думку деяких авторів, це ще й дозволяє читати документ вголос і таким чином помітити певні стилістичні і мовні проблеми, котрі можна легко пропустити, читаючи з екрана комп'ютера.

Шукайте конструктивної критики від тих, хто належить до кола державної політики

■ *Попросіть своїх колег критично переглянути документ*

Після того, як ви самі завершили перегляд документа, дуже добре було б почути відгуки й поради інших фахівців, оскільки ті можуть порушити нові питання, зробити корисні зауваження й дати численні коментарі щодо вашої роботи. Якщо аналітичне дослідження проводили та/або писали колективно, тоді за відгуками можна звернутися до інших співавторів. Якщо ви писали документ самостійно, то дуже важливо ретельно вибрати рецензентів, пам'ятаючи при цьому, що аналітичне дослідження є об'ємним матеріалом і його перегляд забере багато часу. Якщо можливо, попросіть поради в когось із кола державної політики, хто має видавничий досвід.

Для продуктивної роботи на цьому етапі процесу підготовки документа до публікації вам не треба просто шукати схвальних відгуків від колег. Буде набагато кориснішим, якщо ви попросите саме про конструктивну критику та конкретні зауваження і пропозиції щодо того, як поліпшити документ. Одержуючи відгуки, важливо не сприймати критику як особисту образу, а пам'ятати, що рецензенти діляться своїми думками про вашу роботу і вам слід серйозно ці думки вивчити та оцінити, як вплине врахування зауважень на дієвість вашого документа та відповідним чином його переробити.

Цикл перегляду може тривати безкінечно, отже, важливо відчувати, коли треба зупинитися та подати кінцевий варіант документа редактору. Хоча й важко точно визначити, коли зупинитися, але якщо ви завершили ретельний багатоетапний процес перегляду і впевнені, що зробили, наскільки змогли, варіант документа остаточним, тоді ви готові його подавати до видавництва. Відповідь на таке запитання, можливо, допоможе вам визначити час для такого рішення: "Як ви вважаєте, чи ви цілком виконали своє партнерське зобов'язання щодо підготовки кінцевого варіанта документа?"

6.3 Як подати ваш рукопис до видавництва

Подавайте ваш рукопис в такому вигляді, як цього вимагає видавець

Коли автор завершив багатоетапний і ретельний процес перегляду та вирішив, що його аналітичний документ є завершеним, наступним етапом є подання рукопису редактору. Як і в ситуації зі структуруванням і форматуванням аналітичного документа, автор відповідає за дотримання інструкцій видавця стосовно подання робіт. Наприклад, якщо видавець просить подавати рукописи в електронному вигляді у форматі А4, вкрай важливо цього

дотримати. Вам це може видатися несуттєвим, але редактори працюють з багатьма рукописами одночасно, отже, їм значно легше працювати з єдиним стандартним форматом.

Хоч кожне видавництво має свої вимоги до подання рукописів, загальні вимоги стосуються кількості рукописів, які вони можуть прийняти, способу подання (звичайною або електронною поштою), на чиє ім'я та яку адресу подавати, кінцевого терміну подання, формату документа (розмір аркуша, інтервали, шрифт). Якщо видавництво не дало вам чітких вказівок щодо подання рукопису, тоді треба самому обов'язково звернутися за порадою до редактора. Хоч це, як правило, не згадується у вказівках, але варто додати до рукопису короткий супровідний лист, – це не тільки підтримає ваш рукопис, але й сприятиме хорошим робочим стосункам між автором і видавцем.

6.4 Як працювати з редактором при підготовці до публікації

Цей етап процесу підготовки до публікації настає, якщо вирішено прийняти рукопис для видання. Якщо ж рукопис відхилено, автор має попросити в редактора пояснень для того, щоб чітко зрозуміти причину такого рішення. Саме так автори можуть винести з цього досвіду уроки і, можливо, переробити рукопис для іншого видання. Важливо також не сприймати відмову як особисту образу: відхилення рукопису може бути продиктоване багатьма причинами, а встановлення робочих стосунків між автором і потенційним видавцем не завжди є можливим.

Якщо авторський рукопис прийнято, тоді починається останній етап підготовки до публікації. У подальших пунктах цей процес розглядається з позиції обох партнерів.

■ *Редагування рукопису – це взаємозалежний процес*

Подання рукопису до видавництва не означає, що роль автора в процесі підготовки до публікації на цьому закінчується. Цей етап є взаємозалежним процесом редагування рукопису для видання, і в ньому, як правило, беруть участь кілька людей, наприклад, редактор, технічні редактори, коректори, рецензенти і, звичайно ж, автор. Ролі та функції кожного з них досить різні, наприклад, рецензенти – це зазвичай експерти в даній галузі, які роблять зауваження зі змістовних питань, тоді як коректори зосереджуються на питаннях мови, стилю й тональності. Процес редагування може бути досить тривалим, залежно від таких чинників, як кількість залучених людей, потрібний для рецензування рукопису час, бажана якість публікації та необхідний рівень обговорення й виправлень, які б задовольнили як редактора, так і автора.

Редагування є взаємозалежним процесом переговорів, спрямованим на задоволення обох сторін – автора та редакторів

Зобов'язання редактора – забезпечити якомога вищу якість та ефективне спрямування на читацьку аудиторію всіх робіт, опублікованих його видавництвом. Зобов'язання автора – співпрацювати з редактором в такий спосіб, який забезпечить опублікування документа, котрий і задовольнить вимоги редактора, і щонайкраще представить внесок автора у розвиток кола державної політики.

■ *Редагування – це процес переговорів та узгоджень*

Після того, як кілька людей переглянули й виправили рукопис, починається процес комунікації та переговорів, який триває доти, доки документ не буде оцінено як такий, що відповідає видавничим стандартам і готовий до друку. Як і в ситуації, коли ви хотіли почути відгуки колег на перший варіант документа, автор має ставитися до процесу рецензування й редагування як до можливості розвитку. Процедури редагування на цьому етапі відрізняються залежно від видавництва, деякі з них окреслюють цей процес у своїх вказівках щодо подання рукописів. Якщо ж ні, авторові варто запитати принаймні про загальну процедуру. Буває, що літературні або технічні редактори вносять зміни в оригінал рукопису та/або дають коментарі й зауваження з усіх аспектів документа. Знання процедури допоможе авторам подолати відчуття втрати контролю й авторства над своїм документом, яке іноді у них виникає. Автори в жодному разі не зобов'язані вносити всі пропоновані зміни або цілком погоджуватися з усіма зауваженнями редакторів чи рецензентів. Втім рецензенти пропонують свіжий погляд на вашу роботу, вони є, звичайно, дуже обізнані щодо предмету дослідження та приділяють значний час і докладають зусилля для перегляду рукопису. Пам'ятаючи про це, корисно ретельно розглянути обґрунтування внесених зауважень і зважити, чи вони поліпшують дієвість документа і яким чином. Якщо автор вважає, що зауваження є недоречними, тоді важливо повідомити редактора й обговорити з ним це питання, щоб потім пояснити й аргументовано довести рецензентам, чому їхні зауваження не враховано. На цьому етапі діалог має активно тривати доти, доки обидва партнери не будуть задоволені, а документ не піде до друку.

7 КІНЦЕВІ ЗАУВАЖЕННЯ

Написання й опублікування аналітичного документа є значним досягненням. По-перше, якщо ваш документ досягне своєї мети, ви матимете задоволення від того, що зробили вагомий внесок у розв'язання проблем у межах вашого місцевого контексту. По-друге, беручи активну участь у колі державної політики, ви не тільки розвиваєтесь на особистому та професійному рівнях, але й сприяєте подальшому розвитку кола політики в регіоні, ділячись своїми надбаннями й досвідом.

Щоразу, коли ви проходите через складний процес написання й опублікування аналітичного документа, ви маєте чудову нагоду для набуття знань і розвитку вмінь стосовно всіх аспектів цього процесу. Якщо ви скористаєтесь цими можливостями найкращим чином, це сприятиме вашому розвитку як дослідника й автора, а ваші наступні публікації, сподіваємося, стануть ще дієвішими й ефективнішими.

Контрольний список для планування

Плануючи процес підготовки наступного аналітичного дослідження, врахуйте ваш попередній досвід написання й опублікування аналітичного документа.

- Які аспекти процесу дослідження, написання й опублікування вашого аналітичного документа були найуспішнішими?
- З якими труднощами ви зіткнулися в цьому процесі?
- Щодо яких аспектів процесу ви відчували найбільшу і найменшу впевненість?
- Що б ви хотіли змінити цього разу, щоб підсилити результативність процесу роботи над аналітичним документом?

ДОДАТОК А

Зразки розділів “Вступ”

- *Приклад (і): “Фіскальна децентралізація: від командної до ринкової економіки” (“Fiscal decentralization: From command to market” (Bird, Ebel and Wallich, 1995).*

Зміна влади не є зміною системи, а лише однією з передумов для цього. Зміна системи — це історичний процес, що, вірогідно, потребуватиме тривалого періоду часу.

Janos Kornai, *The Socialist System*

Разючі реформи відбуваються в Центральній та Східній Європі. Створюються нові інституції й економічна інфраструктура, щоби стати основою плюралістичного демократичного суспільства й добре функціонуючої ринкової економіки. Найбільш дискусійним аспектом цих реформ є приватизація — перехід від командної економіки до системи лібералізованих ринків і вільних економічних агентів. Ще одним аспектом, однаковою мірою вирішальним для переходу до ринкової економіки, є децентралізація самої системи врядування.

У певному вигляді структура органів влади субнаціонального рівня існувала в більшості перехідних економік за часів соціалістичного режиму. Але фіскальні системи були надзвичайно централізованими, і субнаціональний рівень влади функціонував як адміністративний відділ або підрозділ центру, не маючи незалежних фіскальних чи законодавчих повноважень. Корнаї (Kornai, 1992) дуже докладно описує колишню соціалістичну систему. Показово, що в його об'ємному дослідженні майже не згадується існування субнаціональних державних адміністрацій, зауважено лише те, що їх в усіх аспектах пильно контролює центральний бюрократичний апарат. Органи влади субнаціонального рівня були фактично деконцентрованими одиницями (або філіями) центрального уряду і мали дуже незначну фінансову автономію, або й зовсім її не мали. Це стосувалося навіть таких країн, як СРСР і Чехословаччина, що формально називалися “федераціями”. Вироблення політики було контрольованим і централізованим, а органи місцевого самоврядування фактично не мали самостійних повноважень у сфері податків чи видатків — їхні бюджети були своєрідними “попелюшками” центрального плану.

Широкомасштабна політична й фіскальна децентралізація відбувається зараз у багатьох країнах Центральної та Східної Європи і колишнього

Радянського Союзу. Політично ця децентралізація є реакцією знизу на всебічний контроль центру в минулому, а також спробою центру зверху просувати приватизацію та полегшити напружену фіскальну ситуацію в своїх країнах. Економічно децентралізація частково мотивована визнанням нагальної потреби ефективніше використовувати суспільні ресурси, ніж у минулому. Характерною для цих країн була надцентралізація систем державного управління, так само як і сфер економічної діяльності. Децентралізація, якщо її спроектувати і здійснити належним чином, може привести до поліпшення надання суспільних послуг.

Таким чином, децентралізація є ключовим виміром переходу від командної до ринкової економіки в загальнонаціональному масштабі. Як і ширша економічна трансформація, вона потребуватиме багатьох, часто важких, реформ. Необхідно не тільки переглянути структуру податків і механізми трансфертів та перерозподілити видаткові повноваження між органами влади різних рівнів, але й змінити погляди на те, що влада може і повинна робити. Весь обсяг діяльності державного сектора має бути радикально скорочений, але водночас новим органам влади субнаціонального рівня слід надати можливість розбудовувати кадровий та інституційний потенціал в такий спосіб, щоб забезпечити підзвітність і відповідальність за свої фіскальні рішення.

Перебіг цих реформ субнаціональних фінансів і міжбюджетних фінансових відносин є надзвичайно важливим. Реформування відносин органів влади різних рівнів та зміцнення субнаціональних (регіональних і місцевих) органів влади необхідні для підтримки державного та приватного секторів, що розвиваються. В міру того як загальний масштаб діяльності центральних органів влади скорочується, в багатьох перехідних економіках органи влади субнаціонального рівня перебирають на себе дедалі більшу частку діяльності державного сектора і несуть відповідальність за надання багатьох послуг, що раніше забезпечував центральний уряд. В Росії видатки субнаціональних бюджетів поглинули 38,6 відсотка консолідованого національного бюджету в 1992 році та 42,9 відсотка – в 1993 р. А видатки бюджетів місцевого самоврядування в Угорщині в процентному відношенні до видатків консолідованого державного бюджету вирости з 22,3 відсотка в 1988 р. до 30,4 відсотка в 1993 р. (таблиця 1.1). Система відносин між органами влади різних рівнів тісно пов'язана з такими ключовими питаннями державної політики, як ефективна мобілізація ресурсів, приватизація, система соціального захисту та стабілізація. Скажімо, в бюджетно-податковій сфері питання податкової реформи, регулювання бюджетного дефіциту та міжбюджетних фінансів є взаємопереплетеними: якщо один із цих елементів спроектовано погано, всій фіскальній системі може загрозувати небезпека. Так само, якщо наміри, закладені в реформування відносин між

органами влади різних рівнів є викривленими і передбачають збереження домінантного положення центральної влади або підривають розвиток приватних ринків, то може настати розчарування процесом реформ, що загрожує як демократії, так і ринковій економіці.

- *Приклад (ii):* “Відкрита конкуренція, прозорість і неупередженість у проведенні органами місцевого самоврядування тендерів на надання послуг” (“Open Competition, Transparency, and Impartiality in Local Government Contracting Out of Public Services” (Baar, 2001).

Вступ

Приватизація та проведення тендерів на надання основних комунальних послуг, серед яких такі сфери, як експлуатація районних систем опалення, водопостачання й каналізації, збирання відходів, утримання парків і доріг, широко розповсюджені в Центральній та Східній Європі (ЦЄ), і масштаб цих процесів неухильно зростає. Приватизація надання послуг здійснюється через короткострокові контракти, довгострокові концесійні контракти та (або) продаж комунальних підприємств.

У країнах ЦЄ органи місцевого самоврядування ще більше залежать від процесів приватизації й організації тендерних процедур, ніж у Західній Європі. Тоді як місцева влада в Західній Європі для модернізації систем комунальних послуг, як правило, може одержувати кошти за нижчими процентними ставками, ніж приватні компанії, у Центральній та Східній Європі все навпаки – органи місцевого самоврядування залежать від зовнішнього капіталу, щоб здійснювати будь-які великі затрати. Більше того, на органи місцевого самоврядування в країнах ЦЄ тисне необхідність модернізувати системи водопостачання та каналізації для дотримання стандартів вступу в ЄС. На них також тисне необхідність модернізувати районні системи опалення для істотного скорочення фінансових витрат на їх обслуговування.

Те, як буде організовано проведення тендерів і приватизація послуг, визначатиме майбутню вартість цих основних послуг і матиме істотний вплив на бюджети домогосподарств, а також визначатиме майбутню форму власності та контролювання значних суспільних активів.

Мета цієї глави – розглянути основні питання, які стосуються організації процедур конкурсних торгів, прозорості та неупередженості проведення тендерів на надання комунальних послуг в країнах ЦЄ, а також представити порівняльний аналіз практики ЄС та інших країн. У цій главі розглядається практика проведення тендерів в чотирьох країнах ЦЄ (Чеській Республіці, Угорщині, Румунії та Словаччині) і дається

порівняльний аналіз практики країн Західної Європи та США. Використано дані, зібрані за допомогою інтерв'ю та досліджень, щодо яких треба зробити застереження: якщо про відповідне законодавство в ЦЄС можна було дістати досить точну інформацію, то стосовно превалюючої в цих країнах практики представлені погляди сильно різняться, а інформацію про реальну практику не збирали систематично.

Розглядаються такі основні питання:

- (а) застосовність законів про державні закупівлі й інших положень, що вимагають конкурсних процедур для вибору підрядників;
 - (б) доступ громадськості до контрактів та інформації, що розглядається в процедурах встановлення цін (свобода інформації);
 - (в) дотримання умов неупередженості та запобігання конфліктам інтересів при виборі підрядників.
- *Приклад (iii): "Між активним визнанням, пасивним схваленням і недовірливим відстороненням" ("Between Active Appreciation, Passive Approval and Distrustful Withdrawal" (Swianiewicz, 2001).*

Порівняння громадської думки щодо реформ та ступені участі громадян в реформах місцевого самоврядування в Чеській Республіці, Угорщині, Польщі та Словаччині є доцільним головним чином через те, що децентралізацію у всіх чотирьох країнах запроваджували майже одночасно і за схожих обставин. У Польщі новий Закон про місцеве самоврядування парламент ухвалив у березні 1990 року, а в травні цього ж року відбулися місцеві вибори. Перші демократичні місцеві вибори в трьох інших країнах були організовані не набагато пізніше – між жовтнем і листопадом 1990 р.

Через десять років після політичних перетворень варто проаналізувати, наскільки глибоко ці реформи змінили соціально-політичну картину в цих країнах. Чи помітило й визнало реформи населення, чи, навпаки, більшість громадян почала ставитися до нових органів місцевого самоврядування як до недоцільних та/або неефективних? Очевидно, що реформи місцевого самоврядування в усіх чотирьох країнах були багато в чому схожі, але також продемонстрували низку відмінностей.¹⁶

На думку авторів цієї книги, найсуттєвіших відмінностей було дві: політичні методи нового територіального розподілу та загальне ставлення органів місцевого самоврядування до свого нового статусу за умов такого розподілу.

¹⁶ Для додаткової інформації щодо порівняння реформ децентралізації в цих чотирьох країнах див., наприклад: Baldershime et al. (1996).

В усіх чотирьох країнах протягом 1960-70-х років, відбувалося злиття традиційно невеликих органів місцевого самоврядування. Такі злиття, будучи результатом широко розповсюдженої віри в економію на масштабі в сфері управління та надання послуг, зробили колишні комуністичні режими без якого-небудь реального консультування з громадянами. Не дивно, що такі кроки розглядали як щось примусове, а часто й свавільне.

Після розпаду комуністичної системи ця тенденція круто перемінилася в Чеській Республіці, в Угорщині та Словаччині, але не так сильно в Польщі. Ця країна (незважаючи на незначне збільшення кількості органів місцевого самоврядування) вирішила зберегти територіально-консолідовану систему на нижчому (тобто муніципальному) рівні. У трьох інших країнах майже кожна громада, незалежно від її розмірів, вирішила заявити про себе як про окрему одиницю місцевого самоврядування. Хоч у Чеській Республіці й Угорщині ніколи не проголошувалася свідомо політика підтримки роздібнення органів місцевого самоврядування, політичні діячі цих країн дозволили цій тенденції з часом розвинутися. У Польщі будь-який тиск “знизу - вгору”, спрямований на роздібнення невеликих муніципалітетів, не був таким сильним. Центральний уряд, здавалося, також був рішучішим у тому, щоб не допустити територіальної фрагментації. Результати цих процесів стисло узагальнені в таблиці 1.

Таблиця 1
Органи муніципального управління за категоріями чисельності населення в розглянутих країнах

	Середня чисельність населення	Частка муніципалітетів з чисельністю населення менше 1 000 чоловік
Польща	15 500	0%
Угорщина	3 300	55%
Словаччина	1 850	68%
Чеська Республіка	1 700	80%

Джерело: Т. Horváth (2000), G. Péteri (1991).

Можна стверджувати, що ці суттєві відмінності в територіальній організації місцевого самоврядування значною мірою виникли з глибших основоположних філософських відмінностей у розумінні ролі місцевого самоврядування в сучасній державі. Ці відмінності, а також модель, яка пояснює їхній вплив на спосіб комунікації між місцевими органами влади та громадянами, описані нижче.

- *Приклад (iv): “Від унітарного до плюралістичного: відточування політики щодо меншин у Румунії” (“From the Unitary to the Pluralistic: Fine-tuning Minority Policy in Romania” (Horvath and Scacco, 2001).*

1. Вступ

Румунія є надзвичайно цікавим прикладом для дослідження врядування багатоетнічними громадами. Етнічні меншини становлять понад 10% всього населення Румунії. Можна виявити принаймні шістнадцять різних груп меншин, що демонструють велике розмаїття культурних, політичних і демографічних характеристик. Групи меншин в Румунії характеризуються різним ступенем соціальної, політичної й економічної інтеграції. У посткомуністичний період ці виразно відмінні групи застосовували також різні політичні стратегії та переслідували абсолютно різні цілі політики. Через аналіз цієї різноманітності ми можемо сягнути конкретних проблем, з якими стикаються меншини в Румунії, коли намагаються відродити свою культурну й етнічну ідентичність.

У цій главі висувається теза про те, що в справах меншин румунські виробники політики повинні визнавати важливі культурні, політичні та демографічні відмінності, які існують між різними групами меншин. До цього часу центральному уряду в його політиці й практиці значною мірою це робити не вдавалося, натомість він був схильним звалювати до купи питання й проблеми цих різноманітних груп. Це дослідження демонструє, що такий унітарний підхід до політики є неприйнятним, зважаючи на складність етнічно-культурної ситуації в країні. Потрібен тонший підхід – такий, котрий враховує плюралізм потреб і запитів меншин у Румунії.

Ми вважаємо, що доцільно виокремити принаймні три основні групи меншин у Румунії, ґрунтуючись на таких характеристиках: чисельність, територіальна концентрація, рівень політичної змобілізованості, політичні цілі, історичний і соціально-економічний статус. В результаті проведеного аналізу ми виокремили такі три групи: (1) угорці, (2) ‘дрібніші’ групи меншин (менше 100 000 представників), зокрема: німці, українці, липовани й інші та (3) цигани. Ми стверджуємо, що така типологія може бути корисною для виробників політики як на місцевому, так і на центральному рівнях влади в їхній роботі з проблемами, що стосуються врядування багатоетнічними громадами в Румунії.

ДОДАТОК Б

Правила АРА (Американської асоціації психологів) щодо цитування (APA Citation Guidelines)¹⁷

Правила щодо посилань (взятих в дужки) у тексті

Розміщення в тексті

Є три варіанти розміщення посилань у тексті.

- *Поставте в дужках прізвище автора (авторів) і дату (дати) видання в потрібному місці всередині або в кінці речення.*

Приклад: “Дослідники відзначають, що брак професійно підготовленого персоналу є типовою перешкодою для забезпечення відповідної освіти (Fisher, 1999) та послуг у сфері охорони здоров’я (Weist & Christodulu, 2000).”

- *Поставте в дужках тільки дату.*

Приклад: “Фішер (1999) рекомендує ввести основи охорони здоров’я в навчальні програми для старших класів у середніх школах Каліфорнії”.

- *Введіть прізвище автора і дату в своє речення.*

Приклад: “В 2001 р. Вайст запропонував застосувати Схему планування розвитку дітей і підлітків для аналізу та розробки місцевих програм щодо психічного здоров’я молоді”.

Розміщуйте цитати всередині речень і абзаців таким чином, щоб було зрозуміло, який матеріал взято з яких джерел.

За детальнішою інформацією щодо вміщення посилань у тексті згідно з правилами АРА звертайтеся до веб-сайту

<http://www.wisc.edu/writing/Handbook/DocAPA.html>

¹⁷ Адаптовано з Посібника для авторів Центру допомоги авторам Університету Вісконсін-Медісон, (The University of Wisconsin-Madison Writing Centre Writer’s Handbook), з яким можна ознайомитись на веб-сайті <http://www.wisc.edu/writing/Handbook/DocAPA.html> та Путівника АРА зі стилю (APA Style Guide), який можна знайти на веб-сайті <http://lib.usm.edu/~insrtuct/guides/apa.html>

Зразки оформлення використаних джерел

Статті з наукових журналів

Один автор

Roy, A. (1982). Suicide in chronic schizophrenia. *British Journal of Child and Family Studies*, 14(1), 171–177.

Два автори

Adkins, A., and Singh, N. N. (2001). Reading level and readability of patient education materials in mental health. *Journal of Child and Family Studies*, 10, 1–8.

Від трьох до шести авторів

Baldwin, C. M., Bevan, C., and Beshalske, A. (2000). At risk minority populations in a church-based clinic: Communicating basic needs. *Journal of Multicultural Nursing and Health*, 6(2), 26–28.

Число періодичного видання повністю

Conover, T. N. (Ed.). (1986). Testing concepts: Measurements of health [Special Issue]. *American Psychologist*, 42(18).

Електронна версія наукового журналу на основі друкованого джерела

Hackett, E. J. (Ed.). (1994). Perspectives on scientific misconduct [Special issue, electronic version]. *Journal of Higher Education*, 65(3).

Книги

Книга одного автора

Baxter, C. (1997). *Race equality in health care and education*. Philadelphia: Balliere Tindall.

Книга за редакцією

Stock, G., and Campbell, J. (Eds.). (2000). *Engineering the human genome: An exploration of the science and ethics of altering the genes we pass to our children*. New York: Oxford University Press.

Стаття або глава з книги за редакцією

Eiser, S., Redpath, A., and Rogers, N. (1987). Outcomes of early parenting: Knowns and unknowns. In A. P. Kern and L. S. Maze (Eds.), *Logical thinking in children* (pp. 58–87). New York: Springer.

Видавець як автор публікації

National Institute of Mental Health. (1989). *Manual of cognitive learning*. Washington, DC: Author.

Журнальна стаття

Greenberg, G. (2001, August 13). As good as dead: Is there really such a thing as brain death? *New Yorker*, 36–41.

Газетна стаття

Вибрані сторінки з газетної статті

Reichenbach, M. (1988, May 10). Mind and body of a child. *Christian Science Monitor*, pp. 4, 16.

Стаття без автора

Understanding early years as a prerequisite to development. (1986, May 4). *The Wall Street Journal*, p. 8.

Електронна версія статті з щоденної газети; без автора

Mad-cow may tighten blood-donor curbs. (2001, April 19). *The Gazette* [Montreal], p. A13. Retrieved August 25, 2001, from Lexis-Nexis database.

Публікація приватної організації

Swift, A. C. (1985). *Determining our children's future* (Report no. 12). Milwaukee: Child Care of Wisconsin.

Урядові доповіді

Один автор

Williamson, F. J. (1983). *Child psychology in the public schools* (Contract No. 100-4-62). Washington, DC: National Institute of Education.

Доповідь державної установи

National Institute of Mental Health. (1998). *Priorities for prevention research* (NIH Publication No. 98-4321). Washington, DC: U.S. Government Printing Office.

Електронна версія урядової доповіді

U.S. Public Health Service. (2000). *Report of the surgeon general's conference on children's mental health: A national action agenda*. Washington, DC: U.S. Department of Health and Human Services. Retrieved on August 25, 2001, from <http://www.surgeongeneral.gov/cmh/chilreport.htm>.

Інтерв'ю

Archer, N. (1993). [Interview with Helen Burns, author of *Sense and Perception*]. *Journal of Sensory Studies*, 21, 211-216.

Неопубліковані інтерв'ю не треба вносити окремим рядком в список використаних джерел тому, що вони, як зазначено в Посібнику *APA* з публікації (Publication Manual of the APA), є жанром "особистого спілкування" і, таким чином, "не можуть надати дані, на які можна офіційно посилатися". Отже, на інтерв'ю дають посилання в тексті, де зазначають ініціали й прізвище того, хто його давав, жанр спілкування та дату інтерв'ю:

(Н. Арчер, усне інтерв'ю, 11 жовтня 1993 р.)

Електронні джерела інформації

Повну інформацію та зразки оформлення широкого розмаїття електронних джерел можна знайти на веб-сайті <http://www.apastyle.org/elecref.html>

Детальнішу інформацію про те, як оформити бібліографію згідно з рекомендаціями *APA* можна знайти на веб-сайті <http://www.wisc.edu/writing/Handbook/DocAPA.html>

ДОДАТОК В

Language usage editing checklist¹⁸ (Контрольний список для мовного редагування)*

The following editing checklist is based on the types of language errors commonly made by advanced level writers. However, this checklist may only cover some of the language usage issues that you need to focus on when editing your draft. Therefore, a good way to start this stage of the editing process is to create your own checklist of the recurring errors that commonly appear in your writing. Then review the items included here to see if they also should be added to your personal language usage checklist.

- *Subject/Verb Agreement*

Does the main verb in every sentence agree in number with the subject?

Subject	Main Verb
---------	-----------

The leaders of the postal workers union have (NOT: has) proposed a wage increase.

- *Noun/Pronoun Agreement*

Do all pronouns (e.g., I, he, they, us, him, it, this) agree in number and person with the noun they are replacing?

Noun	Pronoun
------	---------

If the current policy continues to be implemented, it (NOT: they (number) or he (person)) will change the nature of public participation.

- *Noun/Pronoun Reference*

Is it clear what all pronouns are referring to?

NOT CLEAR: The instrument mix in this policy design has proved very costly. This has impacted negatively on the success of the policy. (not clear whether "This" refers to the instrument mix or the cost)

CLEAR: The instrument mix in this policy design has proved very costly. This financial overhead has impacted negatively on the success of the policy.

¹⁸ This editing checklist drew on the PSU Writing Center Online, Three Levels of Revision available at: <http://www.writingcenter.pdx.edu/resources/revision.html> and The Purdue University Online Writing Lab, Editing and Proofreading Strategies for Revision at: http://www.english.purdue.edu/handouts/general/gl_edit.html

* Додаток В "Контрольний список для мовного редагування" подано в оригіналі, бо він стосується типових стилістичних і граматичних помилок в аналітичних документах, написаних англійською мовою (прим. перекладача).

- *Tenses*

Have you used appropriate tenses consistently throughout your text?

Generally, writers maintain one tense for the main discourse and indicate changes in timeframe by changing tense relative to that primary tense. Within the policy paper there is commonly a clear shift in primary tense usage from the past to the present in the introduction/problem description elements and from the present to the future to in the policy options/conclusion and recommendations elements.

Have you used the correct perfect tenses in relation to each primary tense used?

- Past primary narration corresponds to Past Perfect (had + past participle) for earlier timeframes

By the time the Senator finished (past) his speech, the audience had lost (past perfect) interest.
- Present primary narration corresponds to Present Perfect (has or have + past participle) for earlier timeframes or continuing/repeating action

By the time the Senator finishes (present: habitual action) his speech, the audience has lost (present perfect) interest.
- Future primary narration corresponds to Future Perfect (will have + past participle) for earlier timeframes

By the time the Senator finishes (present: suggesting future time) his speech, the audience will have lost (future perfect) interest.

- *Articles*

Have you used both definite (the) and indefinite (an, or 0) articles correctly?

*Common article usage*¹⁹

- *A(n)* indicates that the noun is *any* single item, rather than a specific one. *A(n)*, therefore, can never be used with plural (e.g., *democracies*) or uncountable nouns (e.g., *life*).
- *A(n)* is typically used with the first mention of a singular countable noun, but not always.
- *The* is used for the second mention (either explicit or implicit) of nouns.

The authority proposed *an alteration to the current policy*. *The alteration* included the expansion of...

¹⁹ *Common Usage* sections in this checklist only contain the very basis of the language issue in question. For full details consult a good grammar reference.

- *The* is used with Of-phrases or other forms of post-modification (but not with first mention of partitive²⁰ of-phrases such as *a molecule of oxygen, a layer of silicon, a piece of information*)

The behavior of the target group was studied.

The results of the investigation were inconclusive.

The information that was required was collected from the community.

- *Prepositions*

Have you used the correct prepositions that normally follow particular verbs?

The proposal was submitted to (NOT: for) the local government official.

Have you used the correct prepositions with phrasal verbs and idioms?

The social security think tank came up with (=thought of) the idea.

- *Punctuation*

Have you used commas (,) appropriately?

Common comma usage

- Use commas to separate independent clauses when they are joined by any of these seven coordinating conjunctions: and, but, for, or, nor, so, yet.

The proposed policy option was accepted, yet only in modified form.

- Use commas after introductory a) clauses, b) phrases, or c) words that come before the main clause.

Because of the high unemployment, the cost of social security benefits was a great burden.

Having finished the evaluation, the choice of policy alternative was placed back on the agenda.

However, don't put a comma after the main clause when a dependent (subordinate) clause follows it (except for cases of extreme contrast).

INCORRECT: The process stalled, because they couldn't get a license from the local authority.

²⁰ A partitive phrase is a construction which denotes part of a whole

Have you used semicolons (;) appropriately?

Common semicolon usage

- Use a semicolon when you link two independent clauses with no connecting words.

They couldn't enforce the rule of law; there was little in the way of government infrastructure.

- You can also use a semicolon when you join two independent clauses together with one of the following subordinating conjunctions: however, moreover, therefore, consequently, otherwise, nevertheless, thus, etc.

The process of evaluation was very arduous; however, it was completed on time.

Have you run two sentences together incorrectly without a period, conjunction or semicolon separating them?

INCORRECT: They couldn't effectively fund the local government, the budget deficit was too large.

CORRECT: They couldn't effectively fund the local government; the budget deficit was too large.

Does each sentence have a subject, a verb, and form a complete thought?

INCORRECT: Whenever citizens apply to register their vote. (no independent clause, full stop where there should be a comma)

CORRECT: Whenever citizens apply to register their vote, they have to go through a very bureaucratic process.

БІБЛІОГРАФІЯ

- American Psychological Association (2001). *Publication manual of the American Psychological Association*. (5th ed.). NY: Author.
- Anderson, James E. (1994). *Public policymaking*. 2nd ed. Princeton, NJ: Houghton Mifflin.
- Baar, Kenneth K. (2001). Open competition, transparency and impartiality in local government contracting out of public services. In Peteri, Gabor and Tamas M Horvath (Eds.). *Navigation to the market: Regulation and competition in local utilities in Central and Eastern Europe*. (pp. 103-139). Budapest: LGI/OSI. [Available on the internet at: <http://lgi.osi.hu/publications/2001/76/Reg-Ch2.PDF>]
- Bardach, Eugene (1996). *The eight step path of policy analysis: A handbook for practice*. Berkeley: Berkeley Academic Press.
- Bartle, Phil (2002). *Preparing a community development policy paper: Guidelines for ministry leaders*. Retrieved April 9, 2002 from <http://www.scn.org/ip/cds/cmp/modules/en-pol.htm>.
- Bazerman, Charles (1985). *The informed writer: Using sources in the disciplines*. (2nd ed). Boston: Houghton Mifflin.
- Berkenkotter, Carol and Thomas N. Huckin (1993). Rethinking genre from a sociocognitive perspective. *Written Communication*, 10:4, 475-509.
- Bird, Richard M., Robert D. Ebel and Christine I. Wallich (1995). Fiscal decentralisation: From command to market. In Bird, Richard M., Robert D. Ebel and Christine I. Wallich (Eds.). *Decentralization of the socialist state: Inter-governmental finance in transition economies*. (pp.1-69). Washington, DC: The World Bank.
[Available on the internet at: <http://www-wds.worldbank.org/>
Type the name of the book into the search tool and you will find the webpage]
- Boston University (2002). *International relations Master's paper guidelines*. Retrieved April 9, 2002 from: <http://www.bu.edu/ir/paperguide.html>.
- Breen, Michael P. (1987). Contemporary paradigms in syllabus design. Part II. *Language Teaching*, 20:3, 157-174.
- Caeti (2002). *Policy research paper: Points to ponder*. Retrieved April 9, 2002 from: <http://www.unt.edu/cjus/ponderp.htm>.
- De Leon, Peter (1994). Reinventing the policy sciences: Three steps back to the future. *Policy Sciences*, 27; 77-95.

- Dye, Thomas (1992). *Understanding public policy*. (7th ed.). Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Gibaldi, Joseph (1995). *MLA handbook for writers of research papers*. (4th ed.). NY: The Modern Language Association of America.
- Hoekman, Bernard M. and Petros C. Mavroidis (1994). Linking competition and trade policies in Central and Eastern European countries. *Policy Research Working Paper 1346*. Washington, DC: The World Bank.
[Available on the internet at: <http://www-wds.worldbank.org/>
Type the name of the book into the search tool and you will find the webpage]
- Horvath, Istvan and Alexandra Scacco (2001). From the unitary to the pluralistic: Fine-tuning minority policy in Romania. In Biro, Anna-Maria and Petra Kovacs (Eds.). *Diversity in action: Local public management of multi-ethnic communities in Central and Eastern Europe*. (pp.243-271). Budapest: LGI/OSI.
[Available on the internet at: <http://lgi.osi.hu/publications/2001/18/2-5.PDF>]
- Howlett, Michael and M. Ramesh (1995). *Studying public policy: Policy cycles and policy subsystems*. Toronto: Oxford University Press.
- Hutchinson, Tom and Alan Waters (1987). *English for specific purposes: A learning-centred approach*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hyland, Ken (2000). *Disciplinary discourses: Social interactions in academic writing*. London: Longman.
- Illich, I. (1971). *Deschooling Society*. New York: Harper and Row.
- Johns, Ann M. (1997). *Text, role and context*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Karbach, Joan (1987). Using Toulmin's model of argumentation. *Journal of Teaching Writing*, 6:1, 81-91.
- Knowles, M. (1983). *The adult learner: A neglected species*. Houston: Gulf Publishing Company.
- Krastev, Ivan (2001). *Think tanks: Making and faking influence*. Unpublished Paper in Open Society Institute Policy Fellows Seminar Notes.
- Majone, Giandomenico (1989). *Evidence, argument and persuasion in the policy process*. New Haven: Yale University Press.
- Miller, Carolyn R. (1984). Genre as social action. *Quarterly Journal of Speech*, 70, 151-167.
- Murphy, Raymond (1994). *English grammar in use*. (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Nunan, David (1988). *The learner-centred curriculum*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Ohio University (1998). *Components of a technology policy paper*. Retrieved April 9, 2002 from: <http://oak.cats.ohiou.edu/~hill/polpap.htm>.
- Open Society Institute (1999). *The Professional work of policy analysis*. Unpublished OSI Policy Fellows Seminar Notes.
- Pacific Lutheran University (n.d.). *Writing your policy papers*. Retrieved April 9, 2002 from: <http://www.plu.edu/~olufsdw/polpapers.html>.
- Pal, Leslie A. (2000). *Context for policy analysis*. Unpublished Open Society Institute Seminar Notes.
- Prior, Paul (1998). *Writing/disciplinarity: A sociohistoric account of literate activity in the academy*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Russell, David R. (1997). Rethinking genre in school and society: An activity theory analysis. *Written Communication*, 14:4, 504-554.
- Scott, Gregory M. and Stephen M. Garrison (1995). *The political science student writer's manual*. NJ: Prentice Hall.
- Sigismund Huff, Anne (1999). *Writing for scholarly publication*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Smith, Catherine F. (2000). Writing public policy: A practicum. *Technical Communication Quarterly*, 9:1, 77-92.
- Swainiewicz, Pavel (2001). Between active appreciation, passive approval and distrustful withdrawal. In Swainiewicz, Pavel (Ed.). *Public perception of local governments: Citizens' perception of local government reform and local democracy in Central and Eastern Europe*. (pp.19-40). Budapest: LGI/OSI.
[Available on the internet at: <http://lgi.osi.hu/publications/2001/75/PP-Ch1.PDF>]
- Swales, John M. (1990). *Genre analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Swan, Michael (1996). *Practical English usage*. (2nd ed.). Oxford: Oxford University Press.
- The University of Washington (2001). *Requirements for BLS 421 (Fall 2001) Prof Collins*. Retrieved April 9, 2002 from: <http://faculty.washington.edu/swcollin/courses/bls421/requirements.htm>
- University of Chicago (1993). *The Chicago manual of style*. (14th ed.). Chicago: The University of Chicago Press.
- Vince, Michael (1994). *Advanced language practice*. Oxford: Heinemann English Language Teaching.
- Widdowson, H.G. (1998). Communication and community: The pragmatics of ESP. *English for Specific Purposes*, 17:1, 3-14.

Еойн Янг і Ліза Куїнн

Як написати дієвий аналітичний документ у галузі державної політики

Практичний посібник для радників з державної політики у Центральній і Східній Європі

Переклад *Світлана Соколик*

Науковий редактор *Олександр Кілієвич*

Макет *Ольга Бібік*

Підписано до друку 22.10.2003. Формат 70x100 1/16. Папір офсетний.

Умов. друк. арк. 9,84. Обл.-вид. арк. 9,76. Зам. № 35-9.

Видавництво "К.І.С."

04080 Київ-80, а/с 1, тел. (044) 462-5269, www.vlada.kiev.ua

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи

ДК, №677 від 19.11.2001

ТОВ "Лайт-прінт"

Київ, ул. Машинобудівна, 46